

**ПОСИЛЕННЯ
КОНСОЛІДАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
НА ШЛЯХУ ВСТУПУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний вищий навчальний заклад
**«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.
Д. Ушинського»**
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

**ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Лілія ЯКОВЛЕВА, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол № 5 від 28.11.2024 р

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор, д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова

БОРІНШТЕЙН Євген, д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Україна

ПЕТІНОВА Оксана, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

АТАМАНЮК Зоя, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишинев- м. Одеса, 17-18 жовтня 2024 року) / за ред. д. с. н., проф. Лісеєнко О. В. – 138 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2024

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2024

ЗМІСТ

МОСАНУ Victor, МОСАНУ Ion	CERCETAREA CALITATIVĂ A RELAȚIEI DINTRE SĂNĂTATE ȘI REZILIENȚA SOCIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA QUALITATIVE RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH AND SOCIAL RESILIENCE IN REPUBLIC OF MOLDOVA.....	7
ЯКОВЛЕВ Денис	КОНСОЛІДАЦІЯ ШЛЯХОМ КРЕАТИВНОСТІ. РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У ПІДВИЩЕННІ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	15
МОСАНУ Angela	INFLUENȚA STRATIFICĂRII ASUPRA REZILIENȚEI SOCIALE THE INFLUENCE OF STRATIFICATION ON THE SOCIAL RESILIENCE	18
ПОДШИВАЛКІНА Валентина	ЗМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЯК ФАКТОР БЕЗПЕКИ ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	25
ЛОБАНОВА Алла	ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ І ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ	28
КНУЖНИАК Larysa	SAFE INTELLECTUAL COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE CREATION AND IMPLEMENTATION OF HUMAN CAPITAL IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION	31
ТРУШЕВИЧ Ганна	СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ ЛІДЕРА ВОЄННОГО ЧАСУ УКРАЇНЦЯМИ КРЕАТИВНОГО КЛАСУ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ ВПЛИВ	33
КАМЕНСЬКА Тетяна	РЕАГУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ НА СУЧАСНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ	36
КАЛАШНІКОВА Людмила	МІСІЯ СОЦІОЛОГІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО- УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ : ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	38
БОРІНШТЕЙН Євген	СОЦІОКУЛЬТУРНЕ БАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕЦИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	41
РЕТИНОВА Oksana, MAZUR Julia	CIVIL SECURITY IN THE CONTEXT OF DISINFORMATION AND PROTECTING AGAINST SOCIAL RISKS AND STRENGTHENING THE RESILIENCE OF SOCIET	44

НІКОН Наталія	ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ	46
АТАМАНЮК Зоя	ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	48
КРИВОШЕЯ Тетяна	МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ	51
НАУМКІНА Світлана, ЄВЦЕНКО Роман	ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС	54
ЯРОВА Ліліана	СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ	57
ПАНАСЮК Валентин, МАКІЄВСЬКА Катерина	ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ	60
ПОПЛАВСЬКА Тетяна, ФЕДОРОВА Інна	ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДУЮЧОГО СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ	64
ЧОРНА Вікторія	СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	67
PRONOZA Inna, KAZYUK Anatoly	THE ISSUE OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE GEOPOLITICAL SPACE OF THE EUROPEAN UNION	71
КОЗЛЕНКО Павло	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ	73
РИБКА Наталія	УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ СТЕРЕТИПІЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ	75
АФАНАСЬЄВ Олександр	НАРАТИВИ І ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ	78
ЖАРКИХ Володимир	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ	81

ПРИХОДЬКО Олена	ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ГАРАНТ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ	83
КАРИТКА Валерій	МОЛОДІЖНЕ ДОЗВІЛЛЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ	85
ТЕЛЕЛИМ Ірина	МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА І БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	87
БОДЕЛАН Марина	ВПЛИВ ПРОКРАСТИНАЦІЇ НА ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ ОСОБИСТОСТІ	91
КАРАНФІЛОВА Олена, БОНДАР Дар'я	ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА БЕЗПЕКУ ЛЮДИНИ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ	92
КАРАНФІЛОВА Олена, ЧИСТОЄВА Єлизавета	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ	95
КАРАНФІЛОВА Олена, ЗЕЛЕНСЬКА Вероніка	ШЛЯХ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА З ТОЧКИ ЗОРУ СУЧАСНОГО ГУМАНІТЕТУ	98
ЛИСЯК Анастасія	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ : ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД ДІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА МАНІПУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ	100
ГРУША Анастасія	МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ.....	103
ДІДЕНКО Вікторія	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ	106
ПАДУН Софія	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В ПИТАННЯХ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ КРАЇНИ	109
БІЛОРОВСЬКА Альона	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ	112
КВАШУК Ольга	БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В РЕФОРМІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ЗМІЦНЕННЯ СИСТЕМИ ДОБРОЧЕСНОСТІ	114

КОЛІСНИЧЕНКО Ксенія	СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ.....	116
КОМАРИЦЯ Юлія	РОЛЬ МЕДІА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН	119
МАХНИЦЬКА Марія	ПЕРЕВАГИ ВСТУПУ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ	122
САВЕЛЬЄВА Марія	МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ВІД МАНІПУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ: РОЛЬ МЕДІА	125
ЯГОЛЬНИЦЬКА Анастасія	БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД ДІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ	128

Victor MOCANU, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice al USM
Ion MOCANU, doctor în sociologie,
Institutul de Cercetări Juridice Politice și Sociologice al USM

CERCETAREA CALITATIVĂ A RELĂȚIEI DINTRE SĂNĂTATE ȘI REZILIENȚA SOCIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA QUALITATIVE RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH AND SOCIAL RESILIENCE IN REPUBLIC OF MOLDOVA

În cercetarea sociologică contemporană, studiul rezilienței și capitalului uman în fața provocărilor sociale este un domeniu de interes sporit, atât în țările dezvoltate, cât și în cele în curs de dezvoltare. Există o serie de cercetări și teorii care pot fi aplicate pentru a înțelege mai bine dinamica socială și capacitățile de adaptare ale cetățenilor. Unul dintre conceptele cheie în studiul rezilienței este teoria resurselor sociale, care subliniază importanța rețelelor sociale și comunitare în sprijinirea indivizilor în fața stresului și adversității. Lucrările lui Mark Granovetter despre "legăturile slabe" și "legăturile puternice" oferă o înțelegere a modului în care rețelele sociale diverse pot oferi resurse și sprijin în diferite contexte sociale și economice[1]. Pe de altă parte, teoria capitalului uman, dezvoltată de Gary Becker, susține că investițiile în educație, sănătate și competențe profesionale pot crește capacitățile individuale de a face față provocărilor și de a atinge un nivel mai ridicat de bunăstare[2]. În cadrul Republicii Moldova, această teorie ar putea fi aplicată pentru a înțelege modul în care nivelul de educație și starea de sănătate a cetățenilor influențează capacitatea lor de adaptare la schimbările sociale și economice.

Prin intermediul interviurilor, observațiilor și analizei textuale, cercetătorii pot săpa adânc în subiectele de studiu și să surprindă nuanțele și diversitatea perspectivelor umane. Luând în considerare această abordare, o serie de autori de marcă precum Creswell, Denzin și Charmaz au contribuit la dezvoltarea și rafinarea metodelor calitative de cercetare în sociologie. De exemplu, Charmaz a pus accent pe construirea teoriei încorporate în datele calitative, argumentând că această metodă poate genera perspective teoretice noi și profunde despre fenomenele sociale[3]. La fel de important este și contribuția lui Creswell, care a descris cinci abordări diferite în cercetarea calitativă, oferind cercetătorilor opțiuni variate și flexibile pentru a aborda subiectele lor de studiu[4].

În paralel cu dezvoltarea metodelor calitative, conceptul de reziliență socială a devenit din ce în ce mai important în sociologie. Reziliența socială se referă la capacitatea indivizilor și a comunităților de a se adapta și de a face față adversităților sociale și economice. Masten și Narayan explorează diferitele căi de risc și reziliență în dezvoltarea copiilor în contextul dezastrelor și conflictelor, evidențiind importanța factorilor de protecție în susținerea adaptării pozitive[5]. Într-un alt studiu, Ungar analizează reziliența în diferite contexte culturale, subliniind modul în

care resursele și strategiile de adaptare variază în funcție de mediul social și cultural[6]. Autorii Luthar, Cicchetti și Becker au examinat constructul de reziliență și au identificat factorii care contribuie la capacitatea indivizilor de a face față stresului și traumei, subliniind importanța relațiilor de suport și a resurselor interne și externe[7]. În literatura de specialitate nu există o clasificare clară a capitalului uman, a dimensiunilor ce intră în componența lui. Cercetătorii Anuradha J.M.P.N., Fujimura M. și Inaoka T. fac referire la două abordări ce există în studiile privind capitalul uman: unii autori menționează educația, abilitățile și experiența; alții consideră că sănătatea și munca sunt elementele centrale [8].

Pentru a studia relația dintre nivelul capitalului uman și reziliența socială în baza percepției locuitorilor din Republica Moldova am dezvoltat un ghid de interviu centrat pe dimensiunile celor două concepte. Interviuurile s-au realizat prin metoda interviului formalizat, obținând consimțământul persoanelor de a participa la sondaj din timp. Participanții la interviu au fost selectați în baza unui model stabilit în prealabil, să cuprindă toate regiunile țării. În același timp cercetarea nu trebuie (și nu poate) să fie considerată reprezentativă, dat fiind caracterul calitativ al acesteia.

Sănătatea reprezintă o dimensiune importantă a capitalului uman și oferă suportul necesar pentru valorificarea abilităților și nivelului de calificare a oamenilor. Participanții la interviu au fost rugați să facă o evaluare a nivelului sănătății oamenilor ce fac parte din comunitatea lor. În percepția majorității respondenților sănătatea populației în localitățile lor este la nivel redus (43 respondenți – în continuare res.). Doar 8 intervievați consideră că sănătatea populației în localitate este la nivel mediu, 5 consideră că nivelul este relativ bun sau satisfăcător, iar 3 că este la nivel normal.

Dacă vorbim despre cauzele unui nivel redus de sănătate a oamenilor, respondenții amintesc de câteva probleme pe care le putem plasa în câteva categorii. Unii consideră că de vină este sistemul medical, calitatea și numărul personalului medical, calitatea serviciilor medicale: este puțin personal medical (12 res.); corupție în medicină (6 res.); lipsa de aparate moderne, de calitate (6 res.); atitudinea proastă a medicilor față de pacienți (5 res.); nivelul de competență a specialiștilor este redus (4 res.); educația în domeniul medicinei este proastă (3 res.); oamenii pleacă în alte părți pentru tratament (2 res.). Spre exemplu, unul din respondenți afirmă că în localitatea lui medicul de familie deservește încă alte două sate. Alții consideră că aspectul financiar este de vină: costurile mari la servicii medicale (8 res.); medicamentele sunt prea scumpe (3 res.). Iar 2 respondenți afirmă că chiar dacă ai poliță de asigurare ești nevoit să plătești în anumite situații.

O parte din participanți consideră că oamenii sunt singuri responsabili de propria sănătate. Iar nivelul redus din comunități depinde de cultura păstrării sănătății a cetățenilor (4 res.). Aici intervievații amintesc alimentația proastă (11 res.), care este deseori legată de lipsa de surse financiare. Alții se referă la faptul că oamenii din localitățile lor nu duc un mod de viață sănătos (6 res.), care ar consta în mâncare sănătoasă, activitate fizică regulată, excluderea abuzurilor de alcool și altor

produse dăunătoare. Unii respondenți afirmă că oamenii nu acordă timp suficient îngrijirii de propria sănătate (5 res.). Alte păreri au fost că mediul poluant ar fi acela care determină nivelul redus de sănătate a oamenilor (3 res.). Iar câțiva respondenți afirmă că nivelul general de sănătate din localitățile lor este redus deoarece, mai ales la sate, ponderea populației vârstnice care are nevoie de tratament este mare (3 res.).

În această ordine de idei, cei mai mulți dintre participanții la interviuri au afirmat că anume oamenii în vârstă sunt cei care se confruntă cel mai des cu un nivel redus de sănătate (36 res.). O altă părere a fost că un nivel redus de sănătate au în special cei cu nivel socioeconomic redus (12 res.), persoanele cu dizabilități (5 res.) și familiile social-vulnerabile. Ceva mai puțini respondenți consideră că probleme de sănătate au mai des copiii (8 res.). Iar 10 participanți afirmă că toate grupurile sociale din Republica Moldova se confruntă cu un nivel redus de sănătate. Trei intervievați au afirmat că mai des au probleme de sănătate cei care nu au grijă de ea și persoanele cu diverse vicii.

Participanții la studiu s-au referit și la modul în care autoritățile, cele centrale sau locale, gestionează problemele din medicină. Ei au fost rugați să evidențieze măsurile întreprinse de autorități, dacă le cunosc. Unii respondenți au afirmat că autoritățile nu întreprind nimic pentru a mări nivelul de sănătate a populației (6 res.). Alții s-au referit la medicamente compensate de stat (6 res.). Câțiva participanți au menționat organizarea de campanii de informare (3 res.). Alte măsuri amintite au fost: plantarea copacilor / amenajarea parcurilor (3 res.), faptul că statul oferă asigurări prin Casa Națională pentru Asigurări în Medicină (3 res.), organizarea de controale periodice gratuite (2 res.). Trei respondenți consideră că statul face eforturi pentru a mări eficacitatea serviciilor medicale, dar acestea nu au un succes.

În general, putem spune că participanții la interviuri nu s-au expus prea mult asupra subiectului, mulți nu au știut să menționeze vreo măsură întreprinsă de autorități. Un alt subiect de discuție a fost legat de investițiile în sănătate, participanții fiind rugați să mediteze asupra faptului cum ar trebui oamenii să investească în propria sănătate. Cei mai mulți dintre respondenți consideră că acest fapt înseamnă a face controale regulate la medic, investigații de rutină, adresarea la timp la medic (34 res.). Alții consideră că cea mai bună investiție este a avea un mod de viață sănătos (18 res.) sau o alimentație corectă (17 res.). Câțiva respondenți amintesc de practicarea activităților sportive (11 res.), de odihna și tratamentul curativ la sanatoriu (7 res.). Un număr de 9 respondenți sunt mai puțin specifici și amintesc doar de grija pentru sănătate atunci când aud de investiție. Alți 6 participanți vorbesc despre odihna la timp, de un program regulat de odihnă. Mișcarea fizică este amintită de 6 intervievați, iar 3 vorbesc despre o latură mai cognitivă, cea a cunoștințelor despre sănătate. Câțiva respondenți consideră că investesc în sănătate achitând polița de asigurare (5 res.). Unii respondenți vorbesc despre o latură emoțională a investiției în propria sănătate prin evitarea stresului (3 res.) și menținerea stării de bine (2 res.).

Subiecții au fost rugați să evalueze în ce măsură oamenii din localitățile lor au grijă de propria sănătate. Cei mai mulți au răspuns că oamenii nu au grijă deloc (6 res.), au grijă într-o măsură mică (13 res.) sau nu au grijă la timp (6 res.) de sănătate. Unii respondenți menționează că problemele de sănătate nu sunt prioritare pentru oamenii din localitățile lor și aceștia se adresează la medic doar atunci când sunt impuși de situație. Câțiva participanți consideră că oamenii au grijă într-o măsură medie de sănătate (7 res.) sau pe măsura posibilității (4 res.). Alți respondenți afirmă că oamenii nu au bani (3 res.) și dispun de timp (2 res.) pentru a avea grijă de sănătate. Unul din intervievați susține că oamenii din localitatea lui preferă să apeleze la remedii naturiste.

Analiza răspunsurilor la întrebarea privind situația de sănătate în diferite comunități din Republica Moldova dezvăluie o panoramă complexă. Vom începe cu satul Hârbovăț, raionul Anenii Noi, unde se remarcă câteva aspecte semnificative. Unul dintre principalele motive invocate pentru nivelul redus de sănătate este lipsa accesului la specialiști buni în localitate. Este subliniat faptul că centrul medical local are doar trei medici de familie și un stomatolog, ceea ce este insuficient pentru a acoperi nevoile de sănătate ale comunității. De asemenea, situația ecologică precară (depozitarea deșeurilor cancerigene din altă localitate), contribuie la creșterea cazurilor de cancer și la deteriorarea sănătății locuitorilor. Calitatea apei potabile este, de asemenea, menționată ca fiind proastă, ceea ce agravează problemele de sănătate. Mai mult, există o conștientizare a nevoii de educație în domeniul sănătății, cu referiri la necesitatea unei reforme a sistemului medical.

În orașul Cahul, răspunsurile evidențiază o situație similară, caracterizată prin lipsa de încredere în sistemul de sănătate, lipsa accesului la serviciile medicale, prețurile mari și lipsa de interes din partea personalului medical. Sunt menționate problemele legate de infrastructura și echipamentele medicale, precum și lipsa serviciilor gratuite sau accesibile. De asemenea, se remarcă lipsa grijii față de propria sănătate, oamenii preferând să caute soluții rapide și ieftine în loc să urmeze tratamente de lungă durată.

În satul Onițcani, raionul Criuleni, se subliniază costurile ridicate ale serviciilor medicale și lipsa informațiilor despre drepturile și opțiunile de tratament. Populația este îngrijorată de îmbătrânirea demografică și de lipsa accesului la servicii medicale de calitate.

În satul Butuceni, raionul Orhei, se exprimă nemulțumirea față de calitatea serviciilor medicale și lipsa de încredere în personalul medical. Problemele legate de infrastructura medicală și accesibilitatea la servicii la fel sunt evidențiate, iar sectorul privat este preferat datorită unei atitudini mai bune și a unei calități superioare a serviciilor.

În satul Gaidar, raionul Ceadâr-Lunga, se subliniază lipsa echipamentelor medicale și a personalului medical calificat, precum și lipsa de încredere în sistemul de sănătate. Accesul redus la serviciile medicale și costurile ridicate sunt probleme semnificative identificate de comunitate. În orașul Ialoveni, nivelul de sănătate este

evaluat ca fiind mediu, iar accesul la serviciile medicale este influențat de distanța față de centrele medicale și de resursele financiare disponibile. Există, de asemenea, preocupări cu privire la calitatea serviciilor medicale și la corupția în sistemul de sănătate.

În satul Colicăuți, raionul Briceni, situația de sănătate este caracterizată prin prevalența bolilor oncologice și de impactul negativ al mediului asupra sănătății. Lipsa accesului la serviciile medicale de calitate și nemulțumirea față de sistemul de asigurare obligatorie de sănătate sunt aspecte semnificative evidențiate de comunitate.

În satul Recea, r. Strășeni, nivelul redus de sănătate este asociat cu accesul slab la serviciile medicale și cu lipsa de investiții în sistemul de sănătate. Există, de asemenea, preocupări cu privire la calitatea serviciilor medicale și la corupția în sistemul de sănătate. Este evident că există o nevoie urgentă de reforme în sistemul de sănătate pentru a aborda aceste probleme și a îmbunătăți starea de sănătate a populației.

Se constată că grupurile cele mai afectate de un nivel redus de sănătate sunt cele vulnerabile din punct de vedere socio-economic, cum ar fi persoanele sărace, pensionarii, persoanele cu dizabilități etc. Acești oameni se confruntă cu dificultăți în accesarea serviciilor medicale de calitate din cauza lipsei de resurse financiare, infrastructurii inadecvate și a altor bariere. Un alt aspect important este lipsa unor măsuri adecvate din partea autorităților pentru a îmbunătăți nivelul de sănătate al populației. Se observă că, în multe cazuri, autoritățile locale și naționale au o implicare limitată sau deloc în abordarea problemelor de sănătate publică. Acest lucru poate fi atribuit atât resurselor financiare limitate, cât și lipsei de voință politică pentru a adresa aceste probleme în mod eficient. În plus, răspunsurile evidențiază și alți factori care contribuie la nivelul redus de sănătate al populației, cum ar fi lipsa educației în domeniul sănătății, comportamentele nesănătoase și stigmatizarea socială asociată cu anumite afecțiuni. De asemenea, există preocupări cu privire la calitatea serviciilor medicale, lipsa echipamentelor și a personalului calificat în unele regiuni.

Astfel, datele evidențiază necesitatea unei abordări mai comprehensive și coordonate în ceea ce privește îmbunătățirea sistemului de sănătate din Republica Moldova. Este nevoie de investiții în infrastructură medicală, programe educaționale și de conștientizare, precum și de măsuri concrete din partea autorităților pentru a asigura accesul echitabil la servicii medicale de calitate pentru toți cetățenii. Analiza răspunsurilor dezvăluie o serie de percepții și comportamente legate de investițiile în sănătate și de grijile privind sănătatea proprie în diverse comunități din Republica Moldova. În primul rând, există o recunoaștere a necesității unui mod de viață sănătos și a investițiilor în prevenție și tratament. Aceste investiții sunt percepute ca fiind esențiale pentru menținerea și îmbunătățirea sănătății individuale și a comunității în ansamblu. Acestea includ activități precum controale medicale regulate, alimentație sănătoasă, exerciții fizice și odihnă adecvată. Cu toate acestea,

se observă și unele obstacole în calea acestor investiții și a grijii pentru sănătatea proprie. Printre acestea se numără lipsa de încredere în sistemul medical, lipsa de informare și educație în domeniul sănătății, precum și dificultățile financiare. Mulți respondenți subliniază faptul că accesul la servicii medicale de calitate poate fi limitat din cauza costurilor ridicate sau a lipsei de resurse în comunitățile lor. În plus, există unele aspecte culturale și sociale care influențează atitudinile și comportamentele legate de sănătate. De exemplu, există menționări ale consumului de alcool și fumatului ca fiind probleme prevalente în unele comunități, ceea ce poate contribui la apariția unor probleme de sănătate. De asemenea, există preocupări cu privire la stresul și oboseala fizică ca factori care pot afecta sănătatea individuală.

Analizând răspunsurile furnizate în diferite localități din Republica Moldova în legătură cu problemele și modul în care a fost gestionată pandemia de COVID-19, se conturează o imagine complexă a experiențelor și percepțiilor acestora. Vom evidenția aspectele esențiale și vom oferi o perspectivă detaliată asupra situației. Numeroși respondenți au subliniat impactul negativ al pandemiei asupra economiei și vieții sociale. Cele mai frecvent menționate aspecte au fost: reducerea veniturilor, pierderea locurilor de muncă, accesul la servicii, precum și dificultățile în asigurarea necesităților de bază, problemele care au generat anxietate și stres în rândul populației. Un alt aspect important a fost lipsa comunicării și izolarea socială. Restricțiile impuse au avut un impact semnificativ asupra relațiilor interumane, generând sentimente de singurătate și izolare, în special în cazul persoanelor vulnerabile sau a celor singurate. Sentimentele de panică, anxietate și frică au fost trăite intens de mulți cetățeni în timpul pandemiei. Acest lucru s-a datorat, în mare parte, incertitudinii și informațiilor contradictorii furnizate de mass-media și autorități. Cu toate acestea, cetățenii au demonstrat o capacitate de adaptare la noile condiții impuse de pandemie. Mulți au căutat modalități alternative de a-și asigura necesitățile și de a-și suplimenta veniturile, evidențiindu-se prin spiritul de reziliență și inițiativă.

Solidaritatea și sprijinul comunitar au jucat un rol crucial în gestionarea pandemiei. Oamenii au fost uniți în eforturile de a se ajuta unii pe alții, oferind alimente, medicamente și susținere emoțională celor în nevoie. Mulți cetățeni s-au implicat activ în acțiuni de voluntariat și ajutorare a celor afectați de pandemie. Asociațiile obștești, organizațiile neguvernamentale și voluntarii au fost activi în furnizarea de asistență și sprijin comunității. Însă, opiniile cu privire la eficacitatea măsurilor luate de autorități au fost împărțite. Unii consideră că autoritățile au luat măsuri adecvate și au gestionat situația în mod satisfăcător, în timp ce alții critică lipsa de comunicare și coordonare, precum și impactul negativ al unor decizii.

Există critici privind gestionarea sistemului de sănătate, inclusiv gradul scăzut de pregătire a spitalelor, insuficiența personalului medical și dotarea inadecvată cu echipamente și medicamente necesare. De asemenea, se atestă un nivel semnificativ de scepticism și dezinformare în rândul populației cu privire la pandemie, măsurile luate și vaccinare. Apariția unor teorii conspiraționiste și a unei atitudini critice față

de autorități și mass-media poate influența răspunsul și cooperarea publicului. Există o reflecție asupra perioadei post-pandemice și a lecțiilor învățate din această experiență. Mulți cetățeni exprimă îngrijorări și incertitudini cu privire la viitor și la impactul pe termen lung al pandemiei asupra societății și economiei. S-a subliniat necesitatea unor schimbări structurale în sistemul de sănătate, economie și guvernare pentru a face față mai bine la viitoarele crize și pentru a asigura reziliența și protecția populației.

Analiza datelor din satul Colicăuți, r. Briceni și din satul Recea, r. Strășeni oferă o perspectivă bogată și complexă asupra impactului pandemiei de COVID-19 asupra comunităților din Republica Moldova. Este evident că pandemia a afectat profund viața oamenilor din aceste localități, atât din punct de vedere psihologic, cât și din punct de vedere social și economic. În primul rând, este important să subliniem impactul negativ al pandemiei asupra stării de sănătate mentală a comunităților. Participanții la discuție au evidențiat frica și anxietatea provocate de pandemie, precum și sentimentul de nesiguranță și de neîncredere în autorități. O participantă la discuții, profesoară, a remarcat faptul că pandemia a distrus psihicul multor persoane, iar alți participanți subliniază cum frica și incertitudinea au fost alimentate de informațiile difuzate în media, care raportau constant numărul crescut de cazuri și decese.

Pe lângă impactul psihologic, pandemia a avut și consecințe serioase din punct de vedere economic. Participanții la discuție au menționat creșterea prețurilor la diverse produse, inclusiv la măști de protecție și la medicamente. Exemplul dat de un participant privind prețul ridicat al măștilor și al medicamentelor necesare tratării COVID-19 arată cum unii s-au folosit de criză pentru a obține profituri imorale, accentuând și mai mult dificultățile financiare ale oamenilor. În ceea ce privește sectorul educațional, pandemia a adus schimbări semnificative, elevii trecând la lecții online cu utilizarea tehnologiilor informaționale pentru a se asigura continuitatea procesului de învățământ.

Cu toate acestea, după cum menționează o participantă, nu toți copiii dispuneau de tehnologiile necesare pentru a participa la cursuri online, evidențiind astfel inegalitățile sociale și economice existente în comunitate. Un alt aspect important este reacția oamenilor față de vaccinare și față de autorități. Există o mare neîncredere în vaccinuri și în autoritățile responsabile pentru gestionarea crizei sanitare. Mai mult, există și o percepție că informațiile furnizate de autorități nu au fost întotdeauna corecte sau transparente, ceea ce a contribuit la răspândirea fricii și a incertitudinii în rândul populației.

Cu toate acestea, discuțiile din satul Recea, r. Strășeni reflectă, de asemenea, preocupări similare legate de frică, neîncredere și impactul economic al pandemiei. Problemele menționate în răspunsurile din Strășeni, precum informația greșită în mass-media și neîncrederea în autorități și în medici, se regăsesc și în discuțiile din Colicăuți. Analiza acestor răspunsuri evidențiază complexitatea și diversitatea experiențelor și percepțiilor cetățenilor în timpul pandemiei de COVID-19 și

subliniază importanța unei abordări comprehensive și coordonate în gestionarea crizelor de sănătate publică. Datele acumulate relevă impactul profund și complex al pandemiei asupra comunităților din Republica Moldova, subliniind nevoia de a aborda nu numai aspectele medicale ale pandemiei, ci și aspectele sociale, economice și psihologice pentru a gestiona eficient criza și pentru a sprijini recuperarea comunităților afectate.

În cadrul cercetării, educația și sănătatea au fost recunoscute ca factori determinanți ai bunăstării și ai capacității de a face față provocărilor. Respondenții au indicat că accesul la o educație de calitate și la servicii medicale eficiente sunt esențiale pentru dezvoltarea personală și comunitară. De exemplu, în satul Onițcani, r. Criuleni și orașul Ialoveni, educația și sănătatea sunt văzute ca piloni fundamentali ai unei societăți reziliente.

Ministerul Sănătății și Ministerul Muncii și Protecției Sociale au sarcina comună de a îmbunătăți accesul la servicii de sănătate de calitate și promovarea unei asistențe sociale eficiente și echitabile pentru toți cetățenii, cu accent pe grupurile vulnerabile. Este necesară susținerea și promovarea politicilor și programelor de prevenire a sărăciei și excluziunii sociale, în vederea creșterii nivelului de trai și reducerea disparităților sociale.

BIBLIOGRAFICE:

1. Granovetter M. "The Strength of Weak Ties: A Network Theory Revisited". *Sociological Theory*, 1(1), 201-233. 1983. DOI: 10.2307/202051
2. Becker G. *Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis, with Special Reference to Education* (3rd ed.). University of Chicago Press. 1993. ISBN: 9780226041209
3. Charmaz, K. *Constructing Grounded Theory*. Sage Publications. 2014. ISBN: 9781452217455.
4. Creswell, J. *Qualitative Inquiry & Research Design: Choosing Among Five Approaches*. Sage Publications. 2013. ISBN: 9781412995306.
5. Masten, A., Narayan A. "Child Development in the Context of Disaster, War, and Terrorism: Pathways of Risk and Resilience". *Annual Review of Psychology*, 63, 227-257. 2012. DOI: 10.1146/annurev-psych-120710-100356.
6. Ungar M. "Resilience Across Cultures". *British Journal of Social Work*, 38(2), 218-235. 2008. DOI: 10.1093/bjsw/bcl343
7. Luthar S., Cicchetti D., Becker B. "The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work". *Child Development*, 71(3), 543-562. 2000. DOI: 10.1111/1467-8624.00164.
8. Anuradha, J.M.P.N., Fujimura, M., Inaoka, T. et al. Role of Social and Human Capital in Household Resilience: Empirical Evidence from an Agricultural Village Community with Exposure to Significant Environmental Stresses in Sri Lanka. In: *Glob Soc Welf*, nr. 8, pp. 81–92 (2021). <https://doi.org/10.1007/s40609-018-00137-w>

Денис ЯКОВЛЕВ,
доктор політичних наук, професор кафедри політичних теорій
Національного університету «Одеська юридична академія»

КОНСОЛІДАЦІЯ ШЛЯХОМ КРЕАТИВНОСТІ. РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У ПІДВИЩЕННІ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

1. Середній клас – основа консолідації суспільства

У демократичних країнах середній клас виконує не лише суто економічні функції. На шляху вступу України до Європейського Союзу важливо усвідомити соціальні та політичні функції середнього класу. Серед них слід наголосити на стабілізуючій функції, функції соціального захисту та соціальної справедливості, соціокультурній функції та функції збереження цінностей. Правління «середніх» сприяє консолідації суспільства. Парламентське представництво середнього класу необхідне, якщо йдеться про перерозподіл державного бюджету на користь більшості суспільства, а не олігархічної меншості. «Середній клас – це репрезентант суспільного інтересу. Представники середнього класу мають право говорити від імені більшості суспільства. Цей висновок з'явився як результат історичного розвитку сучасних європейських демократій... Дилема української демократії полягає у виборі між приватними олігархічними інтересами та суспільним інтересом, захищати який здатний лише середній клас» [7, с. 30].

Середній клас, як свідчить розвиток сучасних демократичних країн, усвідомлює суспільний інтерес та здатний діяти в інтересах усього суспільства. «В Україні середній клас є основним колективним актором демократизації, який зазнавав важких випробувань... Протягом тривалого часу середній клас зазнавав утисків, як від імперської так і від радянської влади, а колоніалізм повною мірою проявляв себе у пригнобленні та знищенні саме середнього класу у селах та містах України» [8, с. 163-164].

Роль середнього класу у підвищенні стійкості українського суспільства значно зростала у періоди соціальної та політичної турбулентності – у 1991 році, 2004 році, 2013-2014 роках, а також, безумовно, саме активність середнього класу стала одним із визначальних чинників спротиву повномасштабній російській агресії після 2022 року. Натомість, про повноцінне парламентське представництво наразі не йдеться. Політичний голос середнього класу усе ще слабкий, навіть не зважаючи на присутність у Верховній Раді партії «Голос», яка декларує захист інтересів середнього класу [10] – і це напряду пов'язано із хвилями розвитку середнього класу в Україні.

2. Хвилі середнього класу в Україні

Розвиток українського середнього класу після розпаду СРСР відбувався «хвилями». За період від 1991 року по теперішній час було декілька таких

хвиль зростання чисельності середнього класу та підвищення його політичної активності. У цілому, «...середній клас пройшов шлях від напівлегального бізнесу, зубожілої інтелігенції та «обслуги олігархів» до рушійної сили Майданів, класу волонтерів, активістів та добровольців» [7, с. 37].

Результати соціологічних досліджень дають уявлення щодо як послідовних хвиль підйому так і, на жаль, подальшого регресу середнього класу. Першою хвилею консолідації середнього класу та підвищення його політичної активності, яку фіксують соціологи, став період з 2002 по 2005 роки. Подивимось на цифри: «В грудні 2003 року до середнього класу відносили себе 56,2% респондентів, а в серпні 2004 року – 58%... Та вже у 2005 році 62% опитаних віднесли себе до середнього прошарку» [3]. Хвиля політичної активності середнього класу досягла свого піку. Натомість, політичні конфлікти у «помаранчевій» команді призвели до розчарування у політиках та партіях, які декларували представництво інтересів середнього класу та, водночас, суттєвого зростання підтримки «олігархічних» політичних проектів. «Поменшало українців, які б ідентифікували себе із середнім класом. У 2006 році кількість «середніх» зменшилась до 57%, у 2007 – 56%, а у 2008 почався різкий спад – 53,2%» [3]. У 2009 році лише 50,7% респондентів ідентифікували себе із середнім класом [3]. Якщо ж брати до уваги об'єктивні чинники (рівень доходу та освіти), то кількість середнього класу у 2009 році складала 24%, а до «нижче середнього» можна було віднести 18% громадян [3]. Соціологи фіксували подальше скорочення: «У четвертому кварталі 2009 ці показники погіршилися: частка середнього шару зменшилася до 20%, а «нижче середнього» зросла до 23%» [3]. Тенденція зменшення суспільної ролі середнього класу, його витіснення на маргінес політичного життя союзом олігархів та найбідніших верств (які справно голосували за олігархічні політичні проекти на виборах) продовжилась до 2013 року. Саме тоді на сайті ВВС-Україна вийшла стаття з промовистою назвою «Середній клас в Україні: нечисленний і невливовий» [4].

Всупереч прогнозам, вже наприкінці 2013 року почалась наступна хвиля підйому суспільної значущості та політичної активності середнього класу. У 2014 році до середнього класу за суб'єктивними (самоідентифікація) та об'єктивними (дохід, освіта тощо) показниками відносились 49% громадян. Це ядро середнього класу (14,2%) та його периферія (34,8%) [5]. Наголосимо: «У соціальній структурі «ядра» середнього класу найчастіше представлені фахівці (28%), підприємці (11%), кваліфіковані робітники (15%), управлінці (11), пенсіонери (9%) і службовці (9%)» [5].

На сучасному етапі є необхідність проведення розмежування не лише між «ядром» та «периферією» середнього класу, а й між «новим» та «старим» середнім класом. До «нового» середнього класу «...належать публічні інтелектуали, креативний клас (експерти, візіонери, представники креативної індустрії та творчих професій тощо). Їхніми обов'язковими ознаками є вища

освіта та створення (виробництво) інтелектуальної продукції» [9, с. 50]. Саме креативний клас стає у сучасних умовах виконуючи місію з консолідації суспільства та здійснення модернізації, але вже не шляхом мобілізації (як колись буржуазія), а на основі залученості (інклюзивності). Можна стверджувати, що креативність представників середнього класу стає основою консолідації суспільства, відіграє важливу роль у підвищенні стійкості України у війні.

3. Креативність середнього класу під час війни

Важливою складовою консолідації українського суспільства під час війни є креативність середнього класу. Передусім, це воєнна креативність, а також креативність, спрямована на забезпечення інформаційного спротиву російській агресії, проведення акцій задля збору коштів на підтримку армії. На думку С. Рахманіна (відомого журналіста, члена Комітету ВР України з питань національної безпеки, оборони та розвідки): «Сильними сторонами українських Збройних сил, які дозволяють добиватися успіху навіть коли ворог переважає чисельно, є мотивація бійців, креативність та ініціативність» [2]. Креативність проявляється також у мистецтві, дизайні, створенні відеоігор, спортивних заходах, аукціонах за участі представників креативного класу тощо. Наведемо приклади «креативних ініціатив на підтримку армії» [1]: «створено інтернет-магазин з ілюстраціями художників з усього світу на тему російсько-української війни. Мета проекту – підтримка українських художників та волонтерських ініціатив. 50 % прибутку від продажу робіт українців іде автору ілюстрації, решту коштів перераховують фонду «Повернись живим»... Бренд воскових свічок lotused створив цифрові листівки з римованими рядками про Україну. 90 % від продажу перераховують українським волонтерам та армії... Музей топографії Одеси малює авторські воєнні плакати, які коштують 350 гривень... Завдяки проекту в березні музей перерахував ЗСУ понад 250 тисяч гривень... Українські дизайнери випускають тематичні колекції та дропи – патріотичні худі, футболки, світшоти, шопери, хустки, купуючи які українці допомагають армії...» [1]. Серед інших ініціатив слід відзначити створення «музею війни» (твори представлені у вигляді NFT-токенів), відеоігор, які розроблені українцями та проведення аукціонів. Відзначимо: «За 2022 рік лише на рахунки НБУ та в три найбільші фонди країни, українці та іноземці задонатили майже 33 мільярди гривень. 2023-го багатьом стало робити це сутужніше, однак цифри все одно вражають, UNITED24, «Повернись живим» і Фонд Притули за рік зібрали понад 15 мільярдів гривень. Дедалі більше волонтерів 2023-го вдавалися до оригінальних способів закрити потрібні для ЗСУ збори, співали пісні, влаштовували розіграші та костюмовані флешмоби в соцмережах» [6].

Відтак, роль середнього класу у підвищенні стійкості українського суспільства під час війни проявляється у консолідації різних соціальних груп навколо суспільного інтересу за допомогою креативності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Креативні ініціативи на підтримку армії. Ukrainer. URL: <https://www.ukrainer.net/kreatyv-armii/>
2. Мотивацію бійців, креативність та ініціативність потрібно підтримувати, - Рахманін. Lb.ua. URL: https://lb.ua/news/2023/07/20/566167_motivatsiyu_biysiv_kreativnist.html
3. Середній клас у соціальній структурі України. Науковий блог Національний університет «Острозька академія». URL: <https://naub.oa.edu.ua/serednij-klas-u-sotsialnij-strukturi-ukrajini/>
4. Середній клас в Україні: нечисленний і невливовий. BBC News Україна. URL: https://www.bbc.com/ukrainian/entertainment/2013/06/130604_ukraine_middle_class_az
5. Тільки 14% українців відносяться до середнього класу – опитування. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/news/2014/12/16/7052181/>
6. Як блогери заохочують донарити на ЗСУ. Топ креативних зборів. Київ 24. News. URL: <https://kyiv24.news/publications/yak-blogery-zaohochuyut-ukrayincziv-donatyty-na-zsu-top-kreatyvnyh-zboriv>
7. Яковлев, Д. В. (2022). Дилема української демократії: приватні олігархічні інтереси проти середнього класу. У *Політичні процеси сучасності: глобальний та регіональні виміри*: Зб. матеріалів IV Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Івано-Франківськ, 27-28 жовтня 2022 р.), 29-37. Івано-Франківськ.
8. Яковлев, Д. В. (2023). Європейський вибір середнього класу в Україні. У *Європейські орієнтири розвитку України в умовах війни та глобальних викликів XXI століття: синергія наукових, освітніх та технологічних рішень*: у 2 т.: матеріали Міжнар. наук.- практ. конф. (м. Одеса, 19 травня 2023 р.), 163-165. Одеса : Видавництво «Юридика».
9. Яковлев, Д. В. (2023). Зміна поколінь в українському середньому класі. *Український соціум: політико-психологічний вимір зміни поколінь*: зб. наук. праць. Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Київ, 15 груд. 2023 р.), 48-54. Київ-Ніжин : Видавець Лисенко М. М.
10. Yakovlev, D., Borovyk, L., & Diachenko, O. (2022). The voice of the middle class and economic democracy in Ukraine. *Baltic Journal of Economic Studies*, 8(3), P. 220-227. URL: <https://doi.org/10.30525/2256-0742/2022-8-3-220-227>

Angela MOCANU,

*PhD, Institute of Political, Legal and Sociological Researches,
Moldova State University*

INFLUENȚA STRATIFICĂRII ASUPRA REZILIENȚEI SOCIALE THE INFLUENCE OF STRATIFICATION ON THE SOCIAL RESILIENCE

Abordarea multidisciplinară și multidimensională a structurii și stratificării sociale este predominantă în literatura de specialitate, fiind utilizați diferiți indicatori de măsurare: ocupația, sursa de venit, gradul de bunăstare al gospodăriei, averea [3], gradul de control asupra resurselor economice [11], gradul de securitate al serviciului deținut, posibilitățile de promovare, gradul de control asupra procesului muncii [4], care rezultă într-o stratificare de ordin economic a populației. Alți autori dezvoltă un curent oarecum complementar celui anterior prezentat, prin utilizarea unor indicatori precum capitalul cultural [10] și stilurile de viață [2], care rezultă, mai degrabă, într-o stratificare de ordin cultural.

Pe parcursul istoriei dezvoltării sale omenirea a cunoscut diferite forme de stratificare : caste, stări , clase. Odată apărută, societatea a fost bazată pe inegalități. Anumite persoane sau grupuri de persoane ocupau un loc mai privilegiat, alții nu se puteau bucura de nici o facilitate în condițiile în care trăiau. Stratificarea desemnează maniera în care o societate diferențiază și ierarhizează funcțiile. Această problemă a constituit obiectul de studiu al cercetătorilor din toate timpurile. Mai mult decât atât, au existat un șir de autori, în special în perioada iluminismului (Th.Morus, Campanella), în lucrările cărora au fost descrise modele sociale ideale, fără clase. Concepție care a perpetuat de fapt în toate perioadele istorice, făcându-se experimente sociale, prin care a trecut și Republica Moldova. A. Giddens [3] consideră că există clasa superioară, vechea clasă de mijloc, clasa mijlocie de sus, clasa mijlocie de jos, clasa muncitoare de sus, clasa muncitoare de jos și subclasa.

În Republica Moldova, anumite aspecte ale stratificării sociale a populației care s-au produs în urma schimbării relațiilor de proprietate și-au găsit reflectare în lucrările sociologilor A. Timuș, G. Entelis, N. Țurcanu, politologilor și filosofilor A. Roșca, P. Varzari, A. Zavtur, Cl. Zavtur, A. Pascaru, V. Moșneaga, V.Saca și alții. În plan sociologic, atenția cercetătorilor a fost focusată pe relevarea problemelor sociale cauzate de reformele din societate și necesitatea perfecționării politicii sociale. Cercetătorii în domeniu evidențiază trei forme ale stratificării sociale: stratificarea economică (nivelul de venit al indivizilor), stratificarea politică (accesul indivizilor la puterea politică), stratificarea profesională (diferențierea populației în funcție de tipul activității, ocupației, profesiei.) Munca se divizează în fizică și intelectuală. De asemenea, stratificarea profesională se manifestă în funcție de ierarhia grupurilor profesionale de bază (stratificarea interprofesională) și clasificarea din interiorul fiecărei clase profesionale (stratificarea intraprofesională), unde criteriul de bază este prestigiul profesiei. În acest studiu ne-am propus să analizăm rolul rolul factorilor socio-demografici asupra coeziunii sociale, care sunt factorii ce influențează asupra mobilității sociale, cu care clasă se autoidentifică respondenții și care sunt factorii ce determină autoidentificarea. În calitate de material empiric am utilizat rezultatele cercetării calitative realizate de către Centrul Sociologie și Psihologie Socială pe parcursul mai multor ani. De asemenea, au fost utilizate și rezultatele cercetării efectuate de CBS-AXA în anul 2024 pe un eșantion de 1603 respondenți, datele statistice oferite de către Departamentul Național de Statistică. La realizarea lucrării a fost utilizată și metoda comparativă.

Analizând rezultatele investigațiilor, putem spune că respondenții oferă o interpretare multidimensională a stratificării sociale. Ei se autopoziționează în ierarhia socială de cele mai dese ori undeva la mijloc, dacă au studii medii complete și incomplete, iar respondenții cu studii superioare consideră că fac parte din stratul superior. Drept criteriu de bază în ierarhizarea socială ei invocă prestigiul ocupației pe care o au sau au avut-o ei comparativ cu alte persoane din localitatea lor.

Educația este considerată drept unul din mijloacele de egalizare a societății. Nu putem afirma cu certitudine că doar acest factor în sine este determinant în

ocuparea de către individ a unei poziții în ierarhia socială, însă nivelul de educație a populației are implicații majore asupra configurației și evoluției structurii sociale. Școala poate fi considerată un instrument de dezvoltare economică, un dispozitiv de alocare a statusurilor sociale, o instanță de socializare, o întreprindere de transmitere a cunoștințelor și culturii. Din punct de vedere istoric și geografic, se observă mari variații ale modului în care sociologii au definit și tratat problemele abordate. La începutul sec. XX, E. Durkheim a studiat geneza sistemului de învățământ, evoluția conținutului disciplinelor și formele de organizare. În a doua jumătate a sec. XX, în Europa au fost lansate marile anchete cantitative, menite să studieze problemele existente în sistemul de învățământ [5, p. 62]. Așa dar, în plan teoretic, studiile ar trebui să asigure posibilitatea mobilității ascendente în ierarhia socială. În ce măsură reușește acest lucru este discutabil. Încă P. Sorokin [12] în lucrările sale analiza accesul populației la studiile medii și universitare. Studii, menționa autorul, obțin mulți, însă din cauza concurenței puțini sunt acei care își găsesc un loc potrivit de muncă, astfel poate fi explicată creșterea infrafracționalității.

P. Bourdieu a încercat să analizeze din alt punct de vedere rolul studiilor în constituirea claselor sociale [10]. Autorul demonstrează că elitele și-au elaborat noi strategii pentru a-și asigura continuitatea din generație în generație. Asta chiar dacă studiile sunt declarate drept șanse egale și echitabile pentru toți. Aici el avea în vedere programul de studii, calitatea lui și, nu în ultimul rând, mediul social în care decurge procesul de studii. Astfel, reproducerea relațiilor de clasă, privilegiilor sociale include în sine capitalul cultural. În acest context, studiile sunt o oportunitate a mobilității sociale pe verticală pentru categoriile asigurate.

Datele empirice ale cercetării noastre denotă următoarele în acest sens: respondenții cu studii medii și superioare consideră calitățile personale și calitatea muncii îndeplinită drept un criteriu de împărțire a claselor sociale. Cei fără de studii și șomerii consideră că anume studiile de cele mai dese ori sunt principiul de bază al stratificării sociale, oportunitatea de a se situa pe o treaptă socială ierarhic superioară, de a fi ”stăpâni pe situația lor și a celor din jur”.

Autopoziționarea socială. Deși se bazează pe criteriile subiective ale respondenților de percepere a locului lor în societate, totuși ne oferă o informație prețioasă în acest sens. Totodată, ne-a interesat și posibilitatea de mobilitate socială a populației, chiar dacă este determinată doar în baza criteriilor subiective. Respondenților li s-a oferit o scară ierarhică de la unu la zece, fiind rugați să se regăsească atât pe sine, cât și familia în care au crescut.

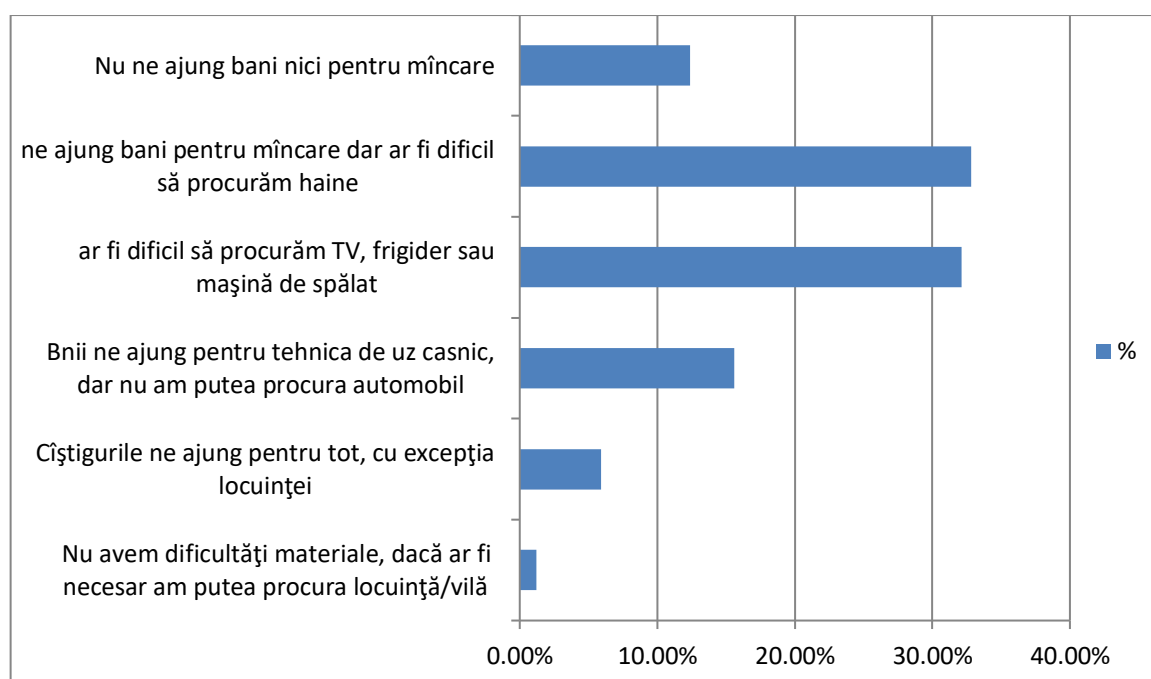
Tabelul 1. Autopoziționarea socială a respondenților

	Clasa medie de sus	Clasa medie nucleu	Clasa medie de jos	Clasa de jos
Dvs. personal unde v-ați situa pe scara indicată	11, 9	27,3	42,6	18,2
Unde s-ar situa familia în care ați crescut	13	27	37,3	22,7

Sursa: elaborat de autor.

După cum putem vedea din Tabelul 1, majoritatea și marea majoritate a respondenților se autoidentifică cu clasa medie nucleu și clasa medie de jos. Circa fiecare a zecea persoană consideră că face parte din clasa medie de sus. Ținem să menționăm că studiile nu influențează asupra optimismului identificării sociale: atât respondenții cu studii superioare (19%), cât și cei cu studii gimnaziale (17%). Deci, este aproape egală cu numărul celor care consideră că fac parte din clasa medie de sus. Analizând rezultatele cercetării, observăm că nu putem vorbi despre o mobilitate socială. Circa 12% din respondenți se autoidentifică cu clasa medie de sus, 27% din cu clasa medie nucleu. Procentul rămâne practic neschimbat și pentru familiile în care au crescut respondenții: 13% consideră că făceau parte din clasa medie de sus și 27% - clasa medie nucleu. Un mic trend pozitiv se atestă la clasa de jos: 22,7% au atribuit la această categorie socială familia în care au crescut și doar 18,2% respondenți consideră că fac parte din această clasă la momentul actual. Asupra mobilității sociale nu influențează nici zona de reședință, atât la sate, cât și la orașe, observăm o perpetuare a clasei din care făceau parte familiile în care au crescut respondenții și cele actuale ale subiecților chestionați.

Tabelul 2. Nivelul de venit al populației

Sursa: CBS-AXA/TNS BBSS reprezentative în Moldova, 2024.

Sunt interesante rezultatele cercetării realizate de către compania CBS-AXA, unde respondenții se raportează la un grup social sau altul în funcție de capacitățile lor de cumpărare. În chestionar, la capitolul stratificare socială, respondenților le-au fost adresate două întrebări: în prima întrebare respondenții au fost rugați să indice

stratul social cu care se identifică, propunându-li-se o scală din șase trepte, în cea de-a doua întrebare, tot pe o scală din șase trepte, au fost incluse capacitățile financiare pentru fiecare treaptă.

Tabelul 3. Poziționarea socială a respondenților în funcție de venit

Straturile sociale	%	Starea materială a familiei	%
Oameni foarte bogați care au tot ce le trebuie fără restricții de consum (grupul social superior)	0,7	Nu avem dificultăți materiale, dacă ar fi necesar am putea procura locuință	1,2
Oameni înstăriți care nu-și permit procurarea lucrurilor luxoase (grupul social de sus)	3,0	Cîștigurile ne ajung pentru tot, cu excepția locuinței	5,9
Oameni nu prea înstăriți, nevoiți să facă economii (grupul social de mijloc)	52,6	Banii ne ajung pentru tehnica de uz casnic, dar nu am putea procura automobil	15,6
Oameni prost asigurați care duc lipsa celor necesare (primul grup social de jos)	24,4	Ar fi dificil să prurăm frigider, tv, mașină de spălat	32,1
Oameni săraci care se află la limita sărăciei (al doilea grup social de jos)	14,1	Ne ajung bani pentru mancare, dar ar fi dificil să procurăm haine	32,8
Oameni foarte săraci (grupul social cel mai de jos)	5,2	Nu ne ajung bani nici pentru mancare	12,4

Sursa: CBS-AXA/TNS BBSS reprezentative în Moldova, 2024.

Într-un sistem de straturi profesia este criteriul esențial de clasificare. Bazându-se pe teoria stratificării, mobilitatea oferă informații parțiale despre schimbarea socială, deoarece acestea se petrec între poziții sociale prestabilite. Apare întrebarea: *Care sunt factorii care îi determină pe indivizi să aleagă o profesie sau alta?* Răspunsul a fost găsit în cadrul cercetărilor cantitative realizate în anii '60 ai secolului trecut în Franța. În calitate de variabile s-au prefigurat studiile părinților și nivelul de venit al familiei din care provenea elevul. Cu alte cuvinte, mediul social primar este determinant în alegerea traiectoriei de viață a individului.

Conform rezultatelor cercetării, studiile și statusul ocupațional al părinților influențează asupra profesiei și statusului ocupațional al copiilor.

Tabelul 3. Statusul ocupațional al respondenților comparativ cu cel al părinților, %

	Statusul ocupațional al tatălui	Statusul ocupațional al mamei
Considerabil mai înalt	24,5	28,7

Într-o anumită măsură mai înalt	30,9	32,1
La fel	25,3	23,8
Într-o anumită măsură mai jos	9,1	6,4
Considerabil mai jos	4,0	4,7
Nu cunosc statusul ocupațional al tatălui/mamei	6,3	4,2

Sursa: elaborat de autor.

Conform datelor din *tabelul 3*, circa 1/3 din respondenți consideră că statusul lor ocupațional este ”considerabil mai înalt” și ”într-o anumită măsură mai înalt” decât al părinților. În acest context se evidențiază faptul că statusul ocupațional al respondenților este mai înalt decât cel al mamei: 28,7% - considerabil mai înalt și 32,1% - într-o anumită măsură mai înalt. Tendința se păstrează și atunci când respondenții afirmă că au status profesional mai jos: este mai mic numărul celor care consideră că au un status profesional mai jos decât cel al mamei. Acest lucru ar putea fi explicat prin faptul că o bună parte din populația feminină își dedică activitatea sa vieții de familie în detrimentul celei profesionale. Fiecare al doilea respondent are un status ocupațional mai înalt decât cel al părinților săi.

În cadrul cercetării, respondenților le-a fost adresată următoarea întrebare: *Dacă ne gândim la studii, ocupația Dvs. și felul în care trăiți, comparativ cu alte persoane din Moldova, Dvs. considerați că: ați obținut ce trebuie să vă aparțină după merit – 25%, ați obținut chiar mai mult decât ar trebui să vă aparțină după merit – 6%, ați obținut mai puțin decât ați merita – 41%, ați obținut cu mult mai puțin decât ați merita – 16%.* Mai mult de jumătate din respondenți (56%) susțin că ”au obținut mai puțin sau mult mai puțin” decât ar merita, adică populația nu este mulțumită de realizările sale la moment. Evident că aceasta este o problemă importantă pentru întreaga societate și noi în cadrul cercetării ne-am propus să studiem mai profund acest fenomen prin prisma eforturilor depuse de respondenți pe parcursul autoafirmării sale profesionale.

Cercetătorii în domeniu apreciază că, în ultimele decenii, a avut loc o creștere considerabilă a nivelului de educație a populației. În Germania, spre exemplu, conform raportului Institutului de Economie Germană, scade dependența nivelului de studii al copiilor de statusul social al părinților [15]. În societățile occidentale, 70-80% dintr-o generație finalizează învățământul mediu și mai mult de jumătate dintre aceștia își continuă studiile într-o formă de învățământ superior, în timp ce numărul poziției intermediare și înalte din cadrul ierarhiei sociale a evoluat mult mai lent. Astfel, o parte importantă a absolvenților de învățământ mediu, dar și superior, trebuie să ocupe poziții sociale aflate sub nivelul lor de pregătire, fapt care duce la sentimente de frustrare, neîncredere în școală [7, p.152].

O componentă foarte importantă în activitatea profesională sunt condițiile de muncă. Conform rezultatelor cercetării pe care am efectuat-o, condițiile de muncă depind de mediul de reședință al respondenților. Pentru persoanele cu nivel mediu sau superior de studii din mediul urban condițiile de muncă sunt foarte bune: dispun de tehnica necesară, servicii comunale calitative etc. Altfel stau lucrurile în mediul rural: lipsesc mijloacele tehnice necesare pentru ca angajații să-și îndeplinească calitativ și eficient obligațiunile de serviciu, de exemplu, un medic de familie este responsabil de sănătatea locuitorilor a mai multor sate (uneori 6-7 localități), și aceasta în condițiile în care nu le este oferit transport de serviciu, fiind nevoiți să se deplaseze cu bicicleta. Problema transportului încearcă să o depășească și polițiștii din localitățile rurale, care uneori sunt dispuși să utilizeze transportul propriu în interes de serviciu, solicitând doar să li se ofere combustibil pentru a se deplasa în teritoriu.

Tinerii angajați în câmpul muncii (18-29 ani), indiferent de tipul localității în care locuiesc, nu prea sunt mulțumiți de condițiile de muncă. Doar aproximativ o treime din respondenți afirmă că condițiile de muncă sunt acceptabile. Toți respondenții din această categorie de vârstă sunt solidari în ceea ce privește remunerarea: consideră că salariile sunt mici la locurile lor de muncă. Tot ei afirmă că sunt nevoiți să lucreze mai mult decât prevede funcția lor și nu au susținere din partea colegilor mai în vârstă sau a managerilor.

Experiența de muncă. Asupra vechimii de muncă influențează nivelul studiilor și mediul de reședință. Persoanele cu studii superioare din mediul urban au un stagiul de muncă mai redus decât persoanele cu studii similare din localitățile rurale. În schimb, pentru majoritatea respondenților cu nivel redus de educație, poziții sociale joase mediul de reședință nu are influență asupra stagiului de muncă. Atât în mediul urban, cât și în cel rural activează mai puțin de cinci ani la actualul loc de muncă.

O mare parte din respondenții tineri (18-29 ani) din mediul urban nu sunt angajați în câmpul muncii, pentru cei angajați experiența la actualul loc de muncă constituie în mediu 1,5 ani. Foarte mulți tineri nu se pot angaja legal la serviciu iar pentru a soluționa cumva problema materială se angajează sezonier la lucru, de cele mai dese ori vara, sau își ajută părinții la locurile lor de muncă. De menționat că, pentru această categorie de respondenți în mediul rural lipsesc răspunsurile, fapt ce ne-ar permite să presupunem lipsa sau prezența într-un număr foarte redus a tinerilor în localitățile rurale.

Condițiile de muncă sunt acceptabile pentru majoritatea respondenților trecuți de vârsta tinereții, fie din cauza lipsei locurilor de muncă, fie din cauza vârstei sau a stării sănătății. Putem spune chiar că participanții la discuție au exprimat o resemnare în acest sens, spunând că oricum nu pot schimba nimic, în altă parte este/poate fi și mai rău. Practic toți au invocat drept principalul neajuns al locului de muncă salariul mic. Tinerii din mediul urban dar și cei din mediul rural încă nu se pot expune în acest sens, fie că au puțin timp de când activează la actualul lor post

de lucru, fie că sunt în căutarea altor oportunități, sau intenționează să plece peste hotare. De menționat și faptul că nivelul studiilor puțin influențează sau nu influențează deloc asupra gradului de mulțumire de locul și condițiile de muncă.

BIBLIOGRAFICE:

1. Bernhem „The Vanishing Nest Egg: Reflection on Saving in America”, Century Foundation, New York, 1991
2. Comșa M. Stiluri de viață în România. Cluj: Presa Universitară Clujeană, 2006.
3. Giddens A. Sociologie. București: All, 2010.
4. Erikson R., Goldthorpe J. The constant flux: a study of class mobility in industrial societies. Oxford: Clarendon, 1992.
5. Ferreol G. Dicționar de sociologie. Iași: Polirom, 1998, p. 62.
6. Jecan D. & Pop C. *Education and occupation for five generations in Romania: A Sequential analysis of cohort status consistency*, Universitatea Babeș Bolyai, Studia Sociologia, LVII, 1, 61-81, 2012
7. Larionescu M. Constituirea clasei mijlocii în România. București: Editura Economica, 2007.
8. Mills C. W. „The power elite”, Oxford University press, New York, 1957.
9. Raport de stare a țării. Republica Moldova. Expert-Grup, Centru Analitic Independent. Chișinău 2017, p.24, 31.
10. Swartz D. Culture and Power: the sociology of Pierre Bourdieu. London, 1997.
11. Wright E. Class Counts. Comparative studies in class Analysis. Cambridge: University Press, 1997.
12. Bednost y neravenstva: 10 let spustia. Analytycheskyi doklad. Ynstytut Cotsyolohyy RAN, 2013.
13. Sorokyn P. «Chelovek. Tsyvlyzatsiya. Obshchestvo». Polytyzdat, 1992.
14. Veber M. «Yzbrannoe. Obraz obshchestva» Moskva, Tsentr Humanytarnykh ynytyatyv, 2018.
15. www.dw.com

Валентина ПОДШИВАЛКІНА,
доктор соціологічних наук, гостьовий професор,
Лієнайський університет, Латвія

ЗМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЯК ФАКТОР БЕЗПЕКИ ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Прагнення України інтегруватися до Євросоюзу стало однією з причин російської агресії ще 2014 року, а 2022 року — російсько-української війни та водночас джерелом підтримки народів багатьох країн у протистоянні з агресором. Європейські країни та інші країни надавали та продовжують надавати військову та гуманітарну підтримку Україні. Влітку 2022 року Україна набула офіційного статусу країни-кандидата на вступ до Євросоюзу, незважаючи на війну на її території. Консолідація суспільства та стійкість українців у протидії агресії стала важливим чинником на шляху євроінтеграції України. Європа прийняла та підтримала мільйони українських біженців. Це знак взаємної довіри та підтримки прагнень українців зберегти свою

ідентичність та свою країну. Водночас, російсько-українська війна виявила потенційні загрози для самої Європи з боку агресора, що стало додатковим мотивом для допомоги Україні. Як ніколи актуальні слова У. Бека у тому, що останні десятиліття «небезпека виходить межі кордонів окремо взятої країни, і ми стаємо членами «глобальної команди безпеки» [2]. Для України особливого значення набула не лише безпека людей, а й безпека національного суверенітету, Вимушена міграція стала одним із дієвих способів збереження життя українців в умовах війни. Станом на початок 2024 року в Європі проживає майже чотири з половиною мільйони українських біженців. Латвія прийняла понад 54 тисячі вимушених українських переселенців. Проблема вимушених переселенців — це проблема як країни, яку репрезентують мігранти, так і країни, яка їх приймає. Ця обставина має важливе значення для подальшої європейської інтеграції України.

Процес прийняття рішення про міграцію — процес, що погано раціоналізується, оскільки швидко мінливі контексти і вага аналізованих факторів супроводжуються високим емоційним забарвленням подій і не дозволяють повною мірою рефлексивно підійти до вирішення проблеми. Багато деталей життєвого контексту визначають стратегії виживання. Вимушені переселенці з країни, яка зазнала нападу, насамперед — це жінки з дітьми та літні батьки через обмеження на виїзд чоловіків. Гендерний аспект цієї проблеми надає особливої актуальності вивченню практики тимчасового переселення мешканців територій, що зазнали агресії з боку інших країн. Проте мігранти до різних країн, зокрема європейські, можуть розглядатися як об'єкт турботи, а й як ресурс населення для приймаючої сторони. Звідси вивчення специфіки стратегій вимушених переселенців має особливе значення суспільству загалом і урядів обох країн: як країни, яка зазнала агресії, і приймаючої. В умовах всеосяжних ризиків людина змушена приймати численні та швидкі рішення, часто не маючи спеціальних інструкцій.

Ідея дослідження ґрунтувалася на тому, що, з одного боку, унікальність досвіду мігрантів важко формалізується, але транслюється через особисті свідчення самих мігрантів, а з іншого боку, наративи та дискурси стають важливим елементом саморефлексії мігрантів, дозволяючи їм виробити свою стратегію та утвердитися у її . вступаючи в комунікацію з різними людьми та розповідаючи їм про свій досвід та труднощі прийняття рішення про переселення. Була обрана методологія так званого якісного дослідження, яка представляється найбільш відповідною цілям та завданням дослідження. Було обрано метод вільних та фокусованих групових інтерв'ю з переліком основних тем для обговорення. Ми провели чотири глибинні інтерв'ю та три фокусовані групові інтерв'ю. Загалом у листопаді 2022 р. було опитано 16 жінок віком від 27 до 55 років з Маріуполя та його передмість, Харкова, Миколаєва та Одеси, Києва та Дніпра [3].

Крім того, під час відбору інформантів враховувалися сімейний стан, наявність та вік дітей, а також терміни виїзду з України. Кількість інформантів визначалося за критерієм повторюваності ключових варіантів позицій. Обробка результатів проходила у 2 етапи — загальний аналіз суджень на тему дослідження та аналіз вільного інтерв'ю з використанням принципів та прийомів так званої «обґрунтованої теорії» [4].

З цього можна виділити чотири стратегії вибору місця тимчасового переміщення у системі двох векторів: однозначність — опосередкованість, явність — неявність. Насамперед, виявлено раціональний вибір країни з урахуванням обставин та можливостей тимчасового проживання з можливою об'єктивною оцінкою варіанта через досвід роботи в обраній країні членів сім'ї, у тому числі віддалено, але без особистого досвіду перебування у ній чи інших країнах. По-друге, існує раціональний вибір, але під впливом випадкових факторів для тимчасового притулку з можливою об'єктивною оцінкою варіанта та досвідом перебування у кількох країнах, що дозволяють включити як рефлексію, так і інтуїцію. По-третє, існує значною мірою випадковий, інтуїтивний вибір, але з раціональним урахуванням індивідуальних факторів для тимчасового притулку з досвідом перебування в обраній країні та інших країнах та аналізом прямої додаткової інформації про Латвію. У четвертих виділено випадковий чи інтуїтивний вибір країни тимчасового притулку на основі інтуїтивного ухвалення рішень практично наосліп. Всі ці варіанти потребують подальшої перевірки.

Дана типологія допомагає зрозуміти, що у вкрай ризикованих ситуаціях із швидкою зміною ситуації та контекстів власного життя повна рефлексія стає практично неможливою. А ризиковані рішення можуть бути рішеннями найменшого зла, найкращими з найгірших. Водночас прийняття таких рішень лише раціонально не може бути гарантією благополуччя, оскільки будь-який раціональний вибір — це насамперед відображення типових та узагальнених властивостей, які не враховують повною мірою індивідуальні особливості та почуття конкретного біженця.

Таким чином, до країн ЄС виїжджали вимушені переселенці з різним ступенем знання специфіки тимчасового проживання. Факт виїзду до ЄС свідчить про досить високий рівень довіри до них та побічно відображає, на наш погляд, підтримку мешканцями різних регіонів країни, у тому числі східних, орієнтації України на вступ до ЄС. Отримані результати дають змогу пояснити досить активну позицію внутрішньо переміщених осіб з України. Це означає, що в суспільство країни, що приймає, тимчасово впливаються вольові, професійно підготовлені, високоорганізовані жінки, які не тільки з вдячністю приймають допомогу, підтримку та співчуття, але й активно намагаються самостійно вирішувати свої проблеми у співпраці з іншими біженцями.

За досить високої ймовірності їхнього швидкого благополучного повернення на батьківщину, перед обома країнами постає проблема

гуманітарної підтримки, духовного розвитку та національної ідентичності вимушених українських переселенців, особливо їхніх дітей. В умовах процесів інтеграції України в ЄС, що починаються, особливого значення набуває не тільки інтеграція біженців у європейський простір як нових мешканців країн ЄС, а й забезпечення психологічно комфортного повернення в Україну тимчасових переселенців як людей з особистим досвідом проживання за європейськими стандартами. При цьому міграційні процеси можуть стати продуктивними для країни, що приймає, у плані формування лояльності до своєї культури в сучасному і майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Подшивалкіна В.І. З приводу застосування якісних методів у соціології, або Який досвід ми вивчаємо? *Соціологія: теорія, методи, маркетинг*. 2008. №4. С.197-206.
2. Beck, U., Bonss, W., Lau, C. The theory of reflexive modernization. *Theory, Culture and Society*. 2003. 20 (2). P. 1–33. DOI: 10.1177/0263276403020002001.
3. Podshyvalkina V. Psychological Features of Self-Determination and Self-Identification of Forced Ukrainian Migrants / *Psychological patterns of social processes and personality development in modern society: Scientific monograph*. Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2023. P 327-347 524 p. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-362-0-19>
4. Strauss, A., Corbin, J. (1994). Grounded Theory Methodology: An Overview. In N. Denzin & Y. Lincoln (Eds.) *Handbook of Qualitative Research*. 1994. P. 273–285.

Алла ЛОБАНОВА,

доктор соціологічних наук, професор

Криворізький державний педагогічний університет

ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ І ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ

Соціально-економічний розвиток держави обумовлюється її людським капіталом, стан і якість якого забезпечується стабільним функціонуванням соціальної сфери, зокрема науки, освіти, медицини, сфери обслуговування і, звісно, економіки. Основною особливістю людського капіталу є його здатність постійно відтворюватися, розвиватися, удосконалюватися, трансформуватися, оскільки його зміст залежить від рівня знань, професійних навичок, компетенцій, стану здоров'я, соціальних та психологічних характеристик населення, зокрема різних соціально-професійних груп. Відтворення людського капіталу є постійним і динамічним процесом, який залежить від тих суспільних умов, в яких він відбувається, зокрема рівня економічного розвитку, доступу до освіти та медицини, соціальної стабільності, а також можливостей для професійного зростання і самореалізації. У нестабільних умовах, таких як війна, цей процес може уповільнюватися або змінювати

напрямок, що вимагає адаптивних рішень та нових підходів для підтримки і відновлення людського потенціалу.

Концептуалізація поняття «людський капітал» пов'язується з іменами відомих американських економістів Т. Шульца, Г. Беккера, Л. Туроу, Я. Мінсера та інших. Так, загальновідомим є визначення людського капіталу Г. Беккером як «сукупності природжених здібностей та отриманих знань, навиків, мотивацій, доцільне використання якої сприяє збільшенню доходу (на рівні індивіду, підприємства або суспільства)» [1, с. 162]. Всесвітній банк визначає людський капітал як «знання, навички та здоров'я, в які люди вкладають кошти і які вони акумулюють протягом свого життя, що дозволяє їм реалізовувати свій потенціал» [2]. Отже людський капітал доцільно розглядати як сукупність знань, навичок, компетенцій, здоров'я та інших соціальних і психологічних характеристик, які людина набуває протягом свого життя і які мають значний вплив на її продуктивність, економічний внесок та здатність до інноваційної діяльності. У ширшому розумінні людський капітал включає також моральні цінності, рівень соціалізації людей у соціумі та здатність адаптуватися до змін.

Сутність людського капіталу суспільства виявляється через інтегративні його характеристики, до яких відносяться: освіченість і професійність суспільства як основа продуктивності і здатності до професійного росту; фізичне і психічне здоров'я, що є необхідною умовою для тривалої та ефективної діяльності; адаптивність і мобільність людей як здатність швидко адаптуватися до змін умов і середовища, що особливо важливо в умовах нестабільності, як у випадку війни; креативність та інноваційність, що створюють потенціал для розвитку нових ідей і рішень і соціальний капітал - мережу людських взаємовідносин, що підсилює інші аспекти людського капіталу через взаємодію і колективні зусилля. Саме ці характеристики людського капіталу в сукупності визначають здатність суспільства до сталого розвитку та відновлення в складних умовах.

В умовах російсько-української війни, яка триває з 2014 року (тимчасова анексія Кримського півострову і тимчасова окупація частини Луганської та Донецької областей) і особливо з 24 лютого 2022 року, коли відбулося повномасштабне вторгнення військ Російської Федерації на територію суверенної України, процес відтворення людського капіталу зіткнувся з численними викликами.

По-перше, значна частина населення була змушена покинути свої домівки, що призвело до масової внутрішньої та зовнішньої міграції, втрати робочих місць і професійної діяльності. За оцінкою ООН, кількість мігрантів з України у світі станом на вересень 2024 року становить 6,7 млн осіб, переважно жінок та дітей. Міграція 10,6% економічно активного населення країни, десятки тисяч загиблих військових на фронті, близько 5 мільйонів внутрішньо переміщених осіб – все це суттєво погіршило освітній та

професійний стан людського капіталу, створивши значні проблеми на ринку праці. Згідно з опитуваннями НБУ, у 2023 році 44% підприємств мали кадрові труднощі через масове скорочення кількості працівників, що пов'язане з мобілізацією, а 24% – через міграцію. Отже зріс дефіцит кадрів: станом на квітень 2024 року з ним стикалися 74% опитаних роботодавців; зросло безробіття, і хоча безробітні шукають роботу, але їхні навички та кваліфікації не завжди відповідають вимогам роботодавців: від 16% до 18% роботодавців стикалися з проблемою недостатньої кваліфікації претендентів на відкриті вакансії [3].

По-друге, фізичне та психічне здоров'я громадян погіршилося через стресові ситуації, травми війни, втрату близьких і нестабільність майбутнього. Дослідження, проведене в червні 2024 року Центром Разумкова, показало, що у більшості українців (55,8%) психологічний стан за останній рік погіршився, у 33,6% він не змінився і лише у 2,9% – покращився. За оцінкою експертів, представленою Національним інститутом стратегічних досліджень, 40-50% населення потребуватиме психологічної допомоги. У певних групах населення кількість таких людей складатиме: серед військових та ветеранів – 1,8 мільйонів, серед людей старшого віку – 7 мільйонів, близько 4 мільйонів – дітей та підлітків [4]. Ці фактори значно вплинули на загальну продуктивність і ефективність робочої сили.

По-третє, зросла важливість адаптивності та мобільності населення. Багато людей були змушені переорієнтовуватися на нові професії, навчатися новим навичкам і швидко пристосовуватися до нових умов ринку праці. Разом із цим виникла потреба у розвитку креативності та інноваційного мислення, адже багато бізнесів та організацій в умовах війни почали шукати нові способи функціонування в умовах обмежених ресурсів.

По-четверте, одним із суттєвих викликів для людського капіталу під час війни є перехід на дистанційну освіту, який, з одного боку, забезпечує безперервність навчального процесу, але з іншого — створює проблеми щодо доступу до якісної освіти для певних груп населення, особливо у віддалених регіонах або серед дітей із родин, що постраждали від війни. Це призводить до зниження рівня освіченості та кваліфікації, що в довгостроковій перспективі негативно впливатиме на розвиток людського капіталу та економіку країни, гальмуючи соціально-економічний розвиток країни.

З іншого боку, війна стимулювала зміцнення соціального капіталу. Взаємна підтримка, волонтерські ініціативи та співпраця на рівні громад стали важливими факторами для виживання та розвитку в умовах кризи. Це створило нові форми співробітництва та довіри між людьми, що позитивно впливає на суспільну згуртованість і потенціал до відновлення після війни. Важливою зміною є й посилення уваги до освітнього рівня та професійної підготовки громадян. Варто підкреслити, що людський капітал розглядається не тільки з індивідуальної, але і з суспільної точки зору. Чим вища загальна

освіченість і рівень здоров'я населення, тим ефективніше працює економіка країни, тим більш розвинутою є соціальна сфера, зокрема освіта і медицина.

В умовах війни і з огляду на потребу у відновленні країни після війни, відтворення і розвиток людського капіталу стає ключовим завданням державної політики, адже майбутнє економічне зростання України безпосередньо залежить від якості її людських ресурсів. Людський капітал — це інвестиція, яка потребує підтримки через освіту, охорону здоров'я, соціальний захист, реабілітацію постраждалих, постійний розвиток їх професійних навичок, через інтеграцію сучасних технологій і міжнародних стандартів у процес перекваліфікації робочої сили, що сприятиме прискоренню економічного відновлення України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Becker G. Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis. N.Y., 1964.
2. Офіційний сайт The World Bank. URL: <https://www.worldbank.org/en/country/ukraine> (дата звернення: 15.09.2024)
3. Студеннікова І. Ринок праці в умовах війни: демографічні виклики для України. Вокс Україна. 14 вересня 2024. URL: <https://voxukraine.org/rynok-pratsi-v-umovah-vijny-demografichni-vyklyky-dlya-ukrayiny> (дата звернення: 15.09.2024)
4. Як війна впливає на ментальне здоров'я українців. Слово і діло. Аналітичний портал. 17 вересня 2024 URL: <https://www.slovoidilo.ua/2024/09/17/infografika/suspilstvo/yak-vijna-vplyvaye-mentalne-zdorovya-ukrayincziv> (дата звернення: 15.09.2024)

Larysa KHYZHNIAK,

Doctor of Sciences in Sociology, professor, V.N. Karazin Kharkiv National University

SAFE INTELLECTUAL COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE CREATION AND IMPLEMENTATION OF HUMAN CAPITAL IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION

Secure intelligent communication technologies in the creation and implementation of human capital are in high demand: 'Many of the technological changes happening now - the emergence of generative artificial intelligence, the rise of virtual worlds and even virtual replicas of our own selves, and the development of neurotechnology ... are already becoming an everyday reality' [1]. The attention of scientists is drawn to intelligent decision support systems and intelligent control systems [2], intelligent technologies in the context of analytics [3]. There is a widespread perception that 'human capital ... is a source of creation of certain ... innovations in various fields ... (managerial, organisational, technical, economic, social, etc.)' [4, c. 228]. It should be noted that 'the development of communications can both contribute to the "blurring" of the binding social capital (by weakening the

importance of the environment of a person's localisation) and form new “close” networks connected by the binding social capital - on an extraterritorial basis’ [5, p. 304].

The properties of intellectuality include the communicative aspect at the stage of intellect formation, its assessment and implementation in various social practices where human capital is embodied. PR-men, speechwriters, and representatives of the consulting sector are producers of intellectual communication services. The growth of their demand in the modern global world is undeniable. This is due to the state, trends and peculiarities of the global services market in general. Thus, the value of global exports of services exceeds the value of global exports of goods: from 2010 to 2021, global exports of services increased by 52.64%, while the value of global exports of goods increased by 45.96%. It is noteworthy that in Ukraine, Ukraine's exports of services are growing in the area of ‘Telecommunication, computer and information services’ due to the export of computer services’ [6]. It should be noted that promotion to the service market requires communication support in the form of secure intellectual communication services. The interconnection of human capital with innovations and its focus on the future, the possibility of enrichment through the acquisition of experience and skills in accordance with the challenges of time and space is carried out in the communication space. Relevant communication technologies are involved in this process. First of all, we are talking about PR technologies, consulting, and speechwriting. These communication technologies have common features, namely that the specialists and services involved must have intellectual potential. Their activities are intermediary, independent and professional. Technologisation of communication services, which they are called upon to provide to clients in their interaction with the digital world, is a response to the new challenges of the digital society.

Digital skills are currently in demand for secure communication in the global integration process: ‘Digital skills are the backbone of the digital society. They enable people to use digital services and engage in basic activities online, especially when mobility is limited’ [7, p.12]. The Digital Economy and Society Index (DESI) is a composite index published since 2014. Its purpose is to determine the dynamics and, accordingly, the evolution of EU member states in terms of their digital potential and its use, based on a synthesis of indicators of digital efficiency in Europe. DESI covers five main areas, and among the five main areas covered by DESI is human capital. The latter is measured by determining the digital culture (the level of digital skills of the population, the amount of investment in digital education for both young people and adults) [7, p.12].

Conclusion. The single digital market of the EU-Ukraine is effective only if it involves intelligent communication services. The modern theory of human capital is enriched by the communicative approach. It is becoming key both for the EU countries in the context of building the Gigabit Society by 2025 and Digital Europe 2025, and for those on the path to European integration, i.e. Ukraine and Moldova.

REFERENCES:

1. 2024 Global Human Capital Trends What will it take for organizations – and humans – to thrive in a boundaryless world? <https://www2.deloitte.com/us/en/insights/focus/human-capital-trends.html?id=us:2el:3pr:di43244:eng:cons:051820> (дата звернення: 19.09.2024)
2. Ткаленко О. М., Макаренко А. О., Полоневич О. В. Інтелектуальні технології та системи штучного інтелекту для підтримки прийняття рішень. Телекомунікаційні та інформаційні технології. 2019. № 2(63). С. 53-59.
3. Мандзюк О. А. Місце аналітики в сучасних інтелектуальних технологіях. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія ПРАВО. 2017. Випуск 46. Том 1. С. 165-170.
4. Турило А. А., Архипенко С. В., Адамовська В. С. Людський капітал як об'єкт соціальної відповідальності бізнесу і влади щодо забезпечення соціальних гарантій при формуванні публічної політики. Журнал «Наукові інновації та передові технології» (Серія «Управління та адміністрування», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Психологія», Серія «Педагогіка»). 2023. No 6(20). С. 224-233.
5. Жаліло Ярослав. Формування соціального капіталу як чинник збільшення продуктивності людського капіталу // Розвиток людського капіталу: на шляху до якісних реформ / Центр Разумкова. 2018. С. 283-331. https://razumkov.org.ua/uploads/article/2018_LUD_KAPITAL.pdf (дата звернення: 12.09.2024)
6. Дернова І. А. Світовий ринок послуг: сучасний стан та тенденції розвитку. Економіка та суспільство. 2023. Випуск 50. [file:///C:/Users/user/Downloads/2412-Текст%20статті-2326-1-10-20230601%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/user/Downloads/2412-Текст%20статті-2326-1-10-20230601%20(1).pdf) (дата звернення: 10.09.2024)
7. Digital Economy and Society Index (DESI) 2020. Thematic chapters. <https://eufordigital.eu/wp-content/uploads/2020/06/DESI2020Thematicchapters-FullEuropeanAnalysis.pdf> (дата звернення: 18.09.2024)

Ганна ТРУШЕВИЧ,
доктор філософії з політології, доцент кафедри соціальної роботи
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова

СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ ЛІДЕРА ВОЄННОГО ЧАСУ УКРАЇНЦЯМИ КРЕАТИВНОГО КЛАСУ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ ВПЛИВ

В сучасному світі безпека людини стає все більш актуальною проблемою. Про захист від ракет і куль може подбати армія країни, громадянином якої є людина, але захищатись від дезінформації та дбати про свою інформаційну безпеку людина повинна навчитись сама. Адже сьогодні важливою є не тільки війна з застосуванням зброї, а й слова. Слово та інформація можуть зруйнувати країну з середини й без єдиного пострілу. Від дій дезінформації та маніпулювання громадською думкою залежить не тільки безпека країни, існування нації, а також особисте ментальне здоров'я людини, її економічний стан, відносини з близькими людьми, надії та плани на майбутнє.

Як зазначає спеціаліст з комунікацій Оксана Мороз: «Брак інформаційного імунітету робить людей беззахисними фактично перед будь-якими інформаційними вірусами. Усе красиве вони нарікають правдою, а все складне піддають анафемі. Особливо таке сприйняття загострюється в період кризи» [1, с. 158]. Так, під час кризи: війни, людині все складніше розібратись з інформацією, яка надходить до неї, що ж є правдою, а що – ні. Особливо складно це зробити людям, які більшу половину свого свідомого життя прожили в СРСР, і вірили всьому, що говорять по телевізору. І, навіть, сумніву не було, що по телевізору можуть сказати не правду. Це ж як взагалі?

Повномасштабне вторгнення росії в Україну спричинило складний психологічний та матеріальний стан українців, часте пристосування до зовнішніх умов (повітряні тривоги, ракетні атаки ворога на мирні міста, відсутність електроенергії) та турбулентність в основних сферах життя – є достатньою основою для руйнації інформаційного імунітету людини. Пересічний українець вже не знає чому вірити, а чому – ні, звідки брати інформацію, а що краще не читати, та кому вірити з влади, а хто може маніпулювати.

«Популісти на коні, реформаторам же потрібно докладати над зусиль і мати залізну волю, щоб хоч на міліметр просунути важливі системні зміни», - вказує Оксана Мороз про наслідки проблем інформаційного імунітету людини [1, с. 158]. Захист громадян від дій дезінформації, популістів та маніпулювань громадською думкою сьогодні стає завданням для експертів багатьох сфер. Процес подачі владою образу лідера, що здійснюється через політичні (маніпуляційні) технології з використанням ЗМІ та соціальних мереж, також важливо дослідити під час війни, адже він безпосередньо впливає на відчуття безпеки людини, що залишається у воюючій країні. Технологія подачі меседжа В. Зеленського, що він відмовляється від пропозиції партнерів покинути країну і залишається в Україні, в перші дні повномасштабного вторгнення, здійснила надзвичайний ефект – додала українцям сміливості, впевненості та віри у продовженні боротьби з ворогом.

В зв'язку з цим, ми вирішили провести перше в Україні дослідження опитування представників креативного класу м. Одеса щодо їх погляду на політичну реальність України та сприйняття образу лідера воєнного часу – Президента України Володимира Зеленського. Як відомо, головною цільовою аудиторією В.Зеленського під час президентських виборів 2019 року були представники креативного та середнього класу. Одеса славиться своїми відомими містянами, яких можна було б віднести до креативного класу: акторами, науковцями, журналістами, художниками, архітекторами, бібліотекарями, істориками, ІТ-спеціалістами, підприємцями, медіа-експертами.

Нами було опитано 32 представника креативного класу м. Одеса протягом червня-липня 2024 року з використанням гугл - форм. Серед них 43,8%

чоловіків та 56,2% жінок, 93,8% респондентів мають повну вищу освіту та 6,2% - неповну вищу освіту, 50% - віком з 18 до 35 років, 37,5% - з 36 до 50 років, 6,3% - 51-65 років та 6,2% старші за 66 років.

43,8% представників креативного класу на питання «Чи довіряєте ви В. Зеленському?» зазначили, що «довіряють», або «скоріше довіряють», 18,8% - «скоріше не довіряють», 18,7% - «не довіряють» та 18,7% респондентів відповіли, що їм важко відповісти на дане питання. Також 75% респондентів запевняють, що вважають В. Зеленського легітимним президентом, 6,3% – необхідним подолання кризи легітимності та 18,7% – обрали відповідь «важко відповісти».

Важливо те, що 81,3% одеситів креативного класу запевняють, що В.Зеленський як був популістом, так і лишився, 12,5% – що він не був популістом і не є зараз та 6,2% – що був популістом раніше, але не зараз. В свою чергу 43,8% респондентів вважають, що президент залишається демократичним лідером, але проявляє ознаки авторитаризму.

На питання: «Чи виправдались очікування від образу В.Зеленського, який він мав під час передвиборчої кампанії 2019 року станом на 2024 рік?» 37,5% одеситів креативного класу відповіли: «так, переважно», 37,5 % - «ні, переважно» і 25% - «ні, абсолютно».

81,3% опитаних порадили б президенту посилити кадрову політику, 75% – активніше боротись з корупцією, 62,5% – взяти під особистий контроль ситуацію на фронті, а 50% – зосередитись на внутрішній політиці та, передусім, допомагати військовим/ветеранам. Ще 43,8% вважають доцільним для президента акцентувати увагу переважно на зовнішній політиці та поверненні військовополонених (була можливість обрати декілька варіантів відповідей).

Одесити креативного класу, а саме 37,5% сприймають образ президента як «Харизматичного лідера», 31,3%, сприймають його образ, як «Не політик», 25% - «Обранець народу» та 6,2% - «Слуга народу», що є досить цікавим, тому що наші дослідження виступів президента, здійснені до повномасштабного вторгнення в 2021 році з використанням контент-аналізу, показали старання команди президента перебудувати та трансформувати образ президента у «Військовий», «Борець» [3].

На питання: «Чи відзначили вони зміни у сучасному іміджі Володимира Зеленського?». Більшість одеситів креативного класу відзначають багато важливих змін в образі президента, що відбулись після повномасштабного вторгнення росії в Україну: жорсткість, вміння налагоджувати стосунки з партнерами (вимагати допомогу), різкість у спілкуванні, але при цьому дипломатичність з громадянами інших країн (під час виступів) та у відносинах з партнерами, серйозність та вдале намагання показати себе сильним, вольовим лідером. При цьому ще респонденти відзначають зміни в

зовнішності президента, міміці та жестах: впевнена хода, менша кількість рухів, борода на обличчі, «мілітарі» стиль в одязі та вигляд старшого чоловіка.

25% респондентів на наступних виборах президента проголосували б за В. Зеленського, 37,5% - планують голосувати за іншого кандидата (альтернативні кандидатури не пропонувались), 37,5% - не визначились з вибором. При цьому 50% опитаних зазначили, що проведення будь-яких виборів під час війни не доцільне, 43,8% обрали те, щоб провести місцеві вибори і 31,3% - за проведення президентських та парламентських виборів під час війни (була можливість обрати декілька варіантів відповідей).

Автор книги «The Showman» Саймон Шустер, який перебував разом з президентом на початку повномасштабного вторгнення, говорить про В. Зеленського та його команду: «Вони не наосліп говорили щось на камери. Вони чітко планували, що говорити, кому говорити, коли говорити, як одягатися під час цих виступів, що показувати, що не показувати. Ви можете це назвати театром? Я б не використовував це слово. Я б сказав, це – дипломатія, комунікація, політична комунікація. Тобто так, вони, як виявилось, зробили це набагато краще, ніж росіяни, і слава Богу» [2].

Відчуття безпеки людини під час війни залежить не тільки від вміння розпізнавати правду та дезінформацію, а й від сприйняття образу воєнного лідера (ораторські вміння, зовнішність, жести, міміку), що подається з використанням політичних технологій та маніпуляції громадської думки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мороз, О. (2020) *Боротьба за правду: Як мій дядько переміг брехню*. Київ: Yakaboo Publishing, 160.
2. Шоумен з Банкової. Саймон Шустер про Зеленського, Залужного, бункер, джерела та книгу «The Showman». URL: <https://www.pravda.com.ua/articles/2024/02/1/7439797/>
3. Trushevych, H. (2021). The role of language image in creating a favorable image of Ukrainian politicians: analysis of New Year's speeches. *Baltic Journal of Legal and Social Sciences*, 4, P. 113-120. URL: <http://www.baltijapublishing.lv/index.php/bjlss/article/view/1713>

Тетяна КАМЕНСЬКА,

*доктор соціологічних наук, професор,
професор кафедри суспільних комунікацій та регіональних студій
Одеський національний університет імені І.І. Мечнікова*

РЕАГУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ НА СУЧАСНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ

Сучасний воєнний стан в центрі Європи, а також напруження навколо Тайваню, Ірану, війни між Ізраїлем та Палестиною, на загально міжнародному рівні сприяли перерозподілу зовнішніх стосунків в міждержавному просторі.

Глобалістські принципи життя (налаштовані за останні десятиліття) стали різко рухливими й суттєво змінилися. І навидь держави, які залишилися географічно далекими від військових подій відчували багато стресових змін, хаотизації життя. Всі науки зараз отримали багато нових феноменів, породжених реальним військовим протистоянням за допомогою новітніх технологій, кібер-засобів, синтезованих біоматеріалів, речовин, психо-соціоінженерних розробок і т.п. Останні стосуються інформаційного простору, інформаційних технологій, освіченості населення як важливих складових у соціальній поведінки. Ми зупиняємося на інформаційно-комунікативної складової сучасної війни як на стратегічному ресурсі впливу на людську поведінку в умовах реальних загроз життю, самозбереженню та виживанню.

Методологія дослідження безпосередньо у ході війни – це сама складна процедура, оскільки стан населення (і як щоб ми раніше могли сказати «особливо напружений при кордонах з противником») то сьогодні - є високо напруженим по всій Україні. Тому методологія сучасних соціологічних досліджень заслуговує на особливу увагу. Спочатку (скоріш на майбутнє а ніж на сучасний період) обґрунтуємо адекватні методи дослідження в стані війни, використовуючи теоретичні придбання соціології з питань війни.

Нова реальність, яку проявила сучасна війна – це перш за все інформаційна інтервенція з будь якого приводу (від візуальних фактологічних повідомлень до візуальних фейків). Ми наголошуємо на «візуалізації» тому, що до появи відеозйомок цінність того, що можна було побачити була дуже високою. Про це свідчить й старе прислів'я «краще один раз побачити а ніж багато разів почути». А також можна відстежити, як поступово з нашого повсякденного й наукового спілкування зникало слово «міф». Хоча років 30-50 тому в соціальній філософії, в соціології, культурології були розповсюджені дослідження так званих «соціальних міфів». Безпосередньо до міфів в атеїстичному суспільстві було іронічне ставлення як до народного епосу, до казок. Але словосполучення «соціальний міф» вже визначало своєрідну соціально-інформаційну технологію впливу на людей. Слабким місцем соціального міфу було те, що його змістовна складова мала лише мовне оформлення. А, як відомо, до «слів», до розповідей з давнини (також, як свідчать прислів'я) склалось несерйозне ставлення – можна казати що загодно, можна брехати, поки «не спіймають гарячому» і т.п..

В той же час соціальна міфотворчість в письмових та звукових повідомленнях зберігала своє значення до часів широкого розповсюдження візуальних супроводів. Зараз вже люди у якості доказів перестають апелювати до словесної та письмової інформації та навидь й до фото. Рухливий відеозапис в соцмережах відсторонив соціальні міфи, фотографії, але й йому з'явилась альтернатива та загроза – це сучасні кібертехнології монтажу різних зйомок і штучний інтелект. На жаль, для соціології це свідчить про те, що

завдяки сучасним кібертехнологіям утворюються суттєві зміни щодо суб'єкт-об'єктних відносин навколо соціальних дій та процесів.

Таким чином дослідження сучасних соціальних явищ та феноменів спонукає соціологів до пошуку нових дослідницьких технологій. Перш за все, на наш погляд, особливої уваги потребує до себе соціальна структура, на якій базується соціальна диференціація та корелюються данні кількісних досліджень. Наприклад в Німеччині після Другої світової війни у якості показників соціального статусу респондентів вивчалися їх владно-керівної позиції. Тобто в анкеті запитували не про місце роботи, не про посаду, не про вид діяльності, а про те, як робота респондента пов'язана з наданням розпоряджень іншим співробітникам.

І сучасних умовах війни, і після її закінчення, ми стикнемося з тим, що визначальними будуть якісь показники участі у військових подіях, відомості про евакуацію, про виїзд за кордон у якості біженців, та інше.

Дискурс війни ще довго буде основним в керівництві суспільством і в суспільних науках, таких як політологія, соціологія, історія, міжнародні відносини, правові науки та ін. Перш за все цей дискурс буде визначатися результатами закінчення війни. Але безпосередньо для соціології вже виникла проблема «тенденційності» в бік політичної кон'юнктури і буде продовжуватись після завершення військових подій. Тенденційність присутня як в сфері трактовки понять, так в аналітиці об'єктів та предметів дослідження. Соціологи вже зараз відсторонюються від деяких дослідницьких методів, оскільки вони втрачають свою адекватність і цілям досліджень (тобто спрямовані не на нові знання, а на перейменування вже наявних знань), а також втрачають адекватність об'єктам досліджень (є невалідними і не надають достовірну інформацію про об'єкт).

Людмила КАЛАШНИКОВА,

доктор соціологічних наук, професор

Криворізький державний педагогічний університет

МІСІЯ СОЦІОЛОГІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ : ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Питання про місце і роль соціології ніколи не втрачало своєї актуальності, у першу чергу, зважаючи на її величезний практичний потенціал, що реалізуються через здійснення безпосереднього впливу на процеси прийняття управлінських, політичних, соціально-економічних рішень різного різня. Використання соціологічної інформації дозволяє не лише глибоко проаналізувати стан громадської думки, а й відстежити динаміку її змін, тим самим, забезпечуючи налагодження двостороннього зв'язку між

владою і суспільством задля стійкого функціонування і розвитку останнього. Проте в умовах російсько-української війни діяльність фахівців-соціологів радше слід визначати, як екстремальну соціологію, оскільки поряд із мирною соціальною реальністю вивчення потребують й дійсні військові дії та їх можливі наслідки. Відмінними рисами такої екстремальної соціології є відсутність чітких меж між воєнним та мирним життям з огляду на ступінь залученості населення до військових дій, їх тривалість та інтенсивність, а також наявність комплексу всеохоплюючих загроз і небезпек, які складно піддаються прогнозуванню. Не менш значимими детермінантами є милітаризація суспільної свідомості, централізація влади, ручне управління гуманітарної сфери й утиск демократичних інститутів. Таким чином, в умовах військових дій, значення соціології лише зростає, а перед фахівцями-соціологами постає питання розробки, апробації нових методів вивчення громадської думки в екстремальних умовах, забезпечення контролю та якості прикладних соціологічних досліджень, теоретичного обґрунтування зміни соціального порядку функціонування суспільства, що переживає кризу внаслідок тривалих воєнних дій.

Перш ніж окреслити проблеми реалізації професійної діяльності соціологів в умовах війни, слід схарактеризувати наявні складнощі перебігу соціальних подій у кризовому українському суспільстві. Ідеться про загальний депресивний фон життєдіяльності українців, для якого властиві: загальна напруженість соціальних відносин, а подекуди їх розрив внаслідок вимушених переміщень, постійних життєвих втрат; високий рівень тривожних очікувань і страхів; соціально-політична, фінансово-економічна та особистісна невизначеність; полярність життєвого простору, що визначається бажанням повернення до стереотипів мирного життя в умовах відносного затишшя військових дій на противагу намірам вижити за будь-яку ціну під час масованих обстрілів житлових кварталів, відтак гіперактивність динамічно замінюється на стан сковуючого страху, апатії, покірності обставинам; надмірний потік негативної інформації, чисельні медійні маніпуляції, призводять до гальмування процесів критичного осмислення дійсності й т. ін.

Відтак, ці обставини призводять до звуження переліку стратегічних соціологічних завдань, серед яких переважають оперативні огляди подій, ситуативні аналітичні узагальнення щодо соціальної проблематики, оцінювання ефективності діяльності медіа, відстеження змін рівня довіри до влади, діагностування соціального самопочуття населення тощо. Натомість в організаційному плані проблеми соціологів множаться у геометричні прогресії і пов'язані вони, передусім, із відсутністю офіційних статистичних даних щодо чисельності населення внаслідок як зовнішньої, так і внутрішньої міграції, недоступністю потенційних інформантів у прифронтових зонах та на окупованих територіях, дефіцитом досліджень за участі окремих цільових груп, зокрема біженців, вимушених переселенців, кадрових військових,

добровольців, представників правоохоронних органів, очільників окупаційної влади, ополченців, колаборантів та ін. Звісно, окремо слід наголосити увагу на необхідності забезпечення безпекових умов польового етапу роботи задля убезпечення працівників соціологічних агенцій, адже проведення телефонних чи онлайн-опитувань на окупованих, прифронтових територіях малоефективні через низьку якість телефонного зв'язку, відсутність Інтернет-з'єднання, неможливість убезпечення анонімності респондентів.

Обмеження використання традиційної кількісної методології досліджень на мега- і макрорівнях вивчення українського суспільства актуалізує запровадження якісних досліджень на мезо- і мікрорівнях, що дозволяє збір та аналіз соціальної інформації щодо процесів налагодження зв'язків у трикутнику «влада-військові-суспільство» на рівні територіально-поселенських спільностей, форм громадянської активності населення на місцях, буденних практик взаємодії в екстремальних умовах, особливостей життєзабезпечення, наявного психоемоційного стану, стресостійкості тощо.

З іншого боку, бракує об'єктивної оцінки подій на мега- і макрорівнях, що дозволило б оцінювати ефективність впливу донорської допомоги міжнародного співтовариства на перебіг воєнних дій, а також реального ставлення російського суспільства до політики влади. Відтак, проведення таких досліджень посилює б значення глобального системного вивчення воєнних конфліктів, сприяло б розширенню міждисциплінарних пошуків, реалізації комплексних порівняльних досліджень. Також доречно наголосити на необхідності залучення міжнародних організацій до розробки норм міжнародного гуманітарного права щодо надання соціологам представницьких повноважень, аналогічних до журналістських, які, будучи прикріпленими до військових частин, перебуваючи у зоні конфлікту або інших екстремальних умовах, мали б змогу виконувати функцію включеного пасивного спостерігача для об'єктивної оцінки ситуації.

Узагальнюючи, зазначимо, що місія соціології в умовах російсько-української війни має бути не лише локальною, а й глобальною, більш динамічною і оперативною задля можливості реагувати на швидкі зміни соціальної дійсності, ресурсозберігаючою – сприяти мобілізації людських ресурсів, розробляти технології стабілізації суспільних відносин з метою укріплення життєздатності і життєстійкості суспільства, міждисциплінарною – для убезпечення прогностичної діяльності щодо перебігу подій в окремих гуманітарних сферах та своєчасного реагування на небезпеки, загрози і ризики, діалогічною – допомагати налагодженню комунікації як зі світовою громадськістю, так і сторонами військового конфлікту.

Євген БОРІНШТЕЙН,

*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ БАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕЦИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Характеризуючи сучасне суспільство можна відзначити, що системні перетворення, що відбулися останнім часом були вельми різноспрямованими і багато що змінили в соціокультурній картині світу.

Значні трансформації відбулися в системі суспільного життя, яка не тільки функціонує на межі постмодерну і метамодерну, а й відчуває тиск тоталітарно-авторитарних утворень, які прагнуть докорінно змінити демократичний світопорядок.

Безумовно це позначилося і на системі безпеки як суспільної, так і особистої. Аналізуючи сьогоdnішній стан системи безпеки, слід зробити безперечний висновок про те, що громадяни в більшості країн, враховуючи російську агресію і прояви геноциду з боку терористичного об'єднання «Хамас» не можуть, повною мірою, відчувати себе захищеними від різного роду зазіхань на найбільшу цінність – цінність людського життя. Сплеск терористичної активності, екстремістські прояви, пов'язані з насильством і масовими заворушеннями, свідчать про недостатню ефективність діяльності міждержавних організацій (типу ООН) і державних інститутів, покликаних забезпечити безпеку життя, здоров'я і власності членів сучасного суспільства.

Окремо слід констатувати той факт, що в сучасному світі інститути безпеки характеризуються значним обсягом не тільки проведених теоретичних досліджень, а й нормо - і законо - творчих ініціатив. Однак, вжиті заходи не дають скільки ні будь оптимістичних результатів. Проблема безпеки продовжує залишатися однією з найбільш актуальних для світової спільноти.

На наш погляд, однією з детермінант, що визначають дану тенденцію, є недостатнє дослідження соціокультурного змісту рівня сприйняття суспільною свідомістю актуальності справжньої проблематики і, як наслідок, нехтування такими значущими цінностями сучасної людини як Мораль і Емпатія. Вимагають більш поглибленого вивчення умови взаємозалежності рівня правової культури і механізмів формування поведінкових стереотипів членів суспільства, ступеня їх участі в агресії, виявленої державами і терористичними організаціями по відношенню до членів світової спільноти.

Осмилення принципів формування механізмів ефективно забезпечує безпеку суспільства, має глибокі теоретичні та методологічні підстави, багаторічну історичну ретроспективу. Так, загальнотеоретичні аспекти

проблеми безпеки були закладені в працях М. Вебера [1], Е. Дюркгейма [2], О. Конта [3], Ш. Монтеск'є [4]. Основи безпеки в рамках теорії соціальних інститутів проаналізовані П. Сорокіним [5], Н. Смелзером [6].

Нерозривність таких взаємообумовлених соціальних явищ, як безпека і загрози, зумовила вивчення факторів, умов, обставин формування загроз. Так, в проблемному полі ряду наукових напрямків виникли нові об'єкти вивчення небезпеки і розуміння ризиків для життя людини, соціальної групи, соціуму, суспільства. Теоретична розробка феномена ризику в умовах сучасного суспільства зроблена в роботах Д. Белла [7], Е. Гідденса [8], Н. Лумана [9] та інших вчених.

Сьогодні в світі відбувається процес переформатування громадянського суспільства і правової держави у зв'язку з знову виниклими загрозами від держав так званої "осі зла": росії, північної Кореї, ірану, венесуели, китаю і подібних, що зневажають цінності свободи, демократії та права людини. У зв'язку зі зміною ризиків для цивілізованого суспільства, безперечно, змінюється і культурно-поведінкова модель особистості.

Одним з найскладніших і динамічних в цьому процесі є трансформування світової системи правопорядку. Реформування даної системи передбачає, перш за все, зміну соціокультурної свідомості людства в контексті агресії з боку «осі зла».

У той же час, значення ментальної активності особистості, заснованої на цінностях моралі в сучасних умовах розвитку суспільства, що характеризуються ускладненням життєдіяльності, неухильно зростає. Даний факт відзначають сучасні дослідники, підкреслюючи значимість соціалізації не тільки в професійній, а й поза професійною діяльністю. Особливої актуальності набуває той факт, що таке поняття як «цінність» сьогодні стало, не тільки соціально-філософським, а й визнаною соціокультурною категорією. Необхідно зрозуміти підстави сучасного гуманізму, спрямовані на стратегію розуму і моралі, яка наполягає, що в основу сучасної системи якісного буття людства повинна бути покладена філософія визнання загальнолюдських цінностей як природних прав людини, які набувають в процесі свого історичного розвитку загальноцивілізаційний характер. Так, М. Вебер стверджував, що ціннісно-раціональна дія індивіда завжди підпорядкована «заповідям» або «вимогам» покора яким людина вважає своїм обов'язком.

Даний підхід багато в чому обумовлює затребуваність альтернативних форм забезпечення безпеки населення, сутність яких ґрунтується не стільки на нормативно-правових принципах, скільки на соціокультурних підставах життя людського гуртожитку, гуманістичних установках і емпатії як основі існування *Homo Ludens*.

Слід зазначити, що обсяг здійснюваних заходів щодо забезпечення безпеки громадян в різних державах далеко неоднаковий. «Спільними рисами», які об'єднують ці системи, є: розробка і прийняття національних

законів, державних і локальних програм з попередження злочинності; організація єдиного координуючого органу з попередження агресії; залучення населення до попередження агресії; участь у міжнародному співробітництві з попередження агресії.

Забезпечення національної безпеки, наприклад, може здійснюється на різних рівнях. Скажімо, перший рівень – загальнодержавний. Він містить в собі прийняття урядових програм, вирішення питань координації, фінансування, ін. На регіональному рівні, в свою чергу, здійснюється організація сучасного розуміння ризиків агресії, підвищення рівня безпеки, ведення різної профілактичної діяльності на рівні різних регіонів шляхом прийняття місцевих програм, організації попереджувальної діяльності силами поліції, органами, що відповідають за безпеку населення, і представників громадськості та місцевого населення.

Таким чином, у країнах демократичної спрямованості послідовно повинен здійснюється курс на об'єднання сил правоохоронних органів і громадськості в діяльності щодо забезпечення відповідного рівня безпеки. Для цього необхідно активно використовувати участь громадян безпосередньо в роботі органів на узаконеній основі (в комісіях громадської безпеки та ін.).

Органами влади формується мережа громадських організацій взаємодії з поліцією та іншими структурами, що відповідають за безпеку як громадян, так і держави (держав) і поточного інформування населення за конкретними фактами, що заслуговують на увагу. Як мені видається, особливе значення має морально-етичний підхід до процесів сучасної соціалізації членів соціуму, формування комплексної системи безпеки з використанням всього соціокультурного потенціалу суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вебер Макс. Соціологія. Загальноісторичні аналізи. Політика. Київ: Основи, 1998. 534 с.
2. Durkheim Emile. Sociologie et philosophie. Paris: PUF; 5e edition, 2014. 228 p.
3. Comte Auguste. Système de politique positive: ou Traité de Sociologie, Instituant la Religion de l'humanité. T. 1-2. Paris: Hermann, 2022. 434 p.
4. Montesquieu Charles de Secondat. de L'Esprit Des Lois. Paris: Kessinger Publishing, 2010. 672 p.
5. Sorokin Pitirim. Social and Cultural Dynamics. New York: Extending Horizons Books; Revised edition, 1957. 720 p.
6. Smelser Neil. Theory of collective behavior. New York: Free Press, 1971. 436 p.
7. Bell Daniel. The Coming of Post-Industrial Society: A Venturein Social Forecasting. New York: Basic Books, 1973. 507 p.
8. Гіденс Е. Соціологія. Київ: Основи, 1999. 726 с.
9. Луман Н. Поняття цілі і системна раціональність: щодо функції цілей у соціальних системах. Київ: Дух і літера, 2011. 336 с.

Oksana PETINOVA,

*Doctor of Philosophy, professor of the Department of Philosophy, Sociology
and management of socio-cultural activities, Ushinsky University*

Julia MAZUR,

*student of the first (bachelor) level of higher education, 4th year of study,
specialty 035 «Philology», faculty of foreign languages, Ushinsky University*

CIVIL SECURITY IN THE CONTEXT OF DISINFORMATION AND PROTECTING AGAINST SOCIAL RISKS AND STRENGTHENING THE RESILIENCE OF SOCIETY

In today's society, human security includes not only physical protection, but also protection from information threats, such as disinformation and manipulation of public opinion. These have become critically important in the information society, where news, social media, and Internet resources are becoming the main sources of information for millions of people.

So what is disinformation? According to the Cambridge Dictionary, disinformation is false information disseminated with the intention of misleading people [3]. Representatives of the UN, the OSCE and other organizations emphasized in the Joint Declaration that disinformation is primarily aimed at distorting or providing deliberately false, provocative information, disseminating it as true in order to mislead the public, political opponents, competitors. In a report dated April 13, 2021, the UN Special Rapporteur on the promotion and protection of freedom of opinion and expression summarized that disinformation is “false information deliberately disseminated with the intent to cause serious social harm.” Disinformation is aimed at providing economic benefits to the disseminator, as stated in the EU Code of Practice on Countering Disinformation [4].

In 2023, the Internet is the most popular source of information in Ukraine. According to the survey, 62% of participants receive information from social media and 48% from news sites. Disinformation can be easily spread on social media due to the lack of editorial control, freedom of publication for any user, and the ability to quickly create and disseminate information for free. Internet users can easily spread viral content, which leads to widespread distribution on many sites. As a result, social networks have gained immense popularity today, as anyone can create content there [4].

How to identify disinformation on the Internet:

1) Verify the source of the information - look for reputable news agencies, experts you can trust, or official resources that provide accurate and factual information. By making sure that the source is credible, you can be more confident in the accuracy of the information you receive.

2) Check for consistency and confirmation of information - disinformation usually contains inconsistencies, discrepancies, or contradictory details. If the

information seems suspicious, it is advisable to find additional sources to confirm its accuracy.

3) Report and counteract disinformation on the platform where it is spread. Facebook, Google, and Twitter have their own systems that allow readers to report false information. It is important to report and debunk disinformation on the platform(s) where it was originally spread. This way, you can better reach the audience that was misinformed.

4) Be sure to read beyond the headline before sharing the news. Think about whether the story sounds unrealistic or too good to be true. A good story contains a lot of facts, conveyed by quotes from experts, official statistics or survey data. It may also include eyewitness accounts.

5) Determine if it is a joke. Satirical sites often make viral stories for fun.

In Ukraine, there is currently a lack of systematic research on the methods of activity of political or public figures from foreign countries in the field of information and media warfare, which involves the use of media centers and public organizations. It is worth highlighting substantial scientific and analytical studies of the problems of counteracting external threats to Ukraine in the information field in the military, political, and information spheres by scientists of the National Institute for Strategic Studies under the President of Ukraine, experts in the field of information security of the non-governmental project "Information Resistance". Among the Western sources, the study "Winning the Information War: Techniques and Counter-Strategies in Russian Propaganda" by Edward Lucas, Senior Vice President of CEPA (Center for European Policy Analysis) and Peter Pomerantsev, Senior Research Fellow at Legatum Institute [2].

The mechanisms of disinformation include:

1) Automated accounts (bots) spread false information at high speed, increasing its reach. Social networks are becoming the main battlefield for public opinion, where fake news often spreads faster than true news.

2) Disinformation often aims to trigger an emotional response, such as fear or anger, which increases its impact and makes people more susceptible to manipulation.

3) Using fake videos, photos, and fabricated news makes information more convincing, making it harder to recognize as false.

To protect yourself from disinformation, the following points should be followed. First, one of the key ways to counter disinformation is to educate citizens to critically analyze information. This includes understanding how to verify sources, recognize manipulation, and distinguish facts from opinions. Secondly, governments should implement regulatory measures against social platforms used to spread disinformation. This includes requirements for transparency of algorithms, labeling of false content, and sanctions against violators. Third, the development of independent fact-checking platforms can help society distinguish between true and fake information. It is important that these platforms are accessible and widely used.

Finally, the introduction of laws criminalizing the deliberate dissemination of disinformation can be an important tool in the fight against manipulation. However, these measures should be balanced so as not to restrict freedom of speech [1].

Therefore, disinformation and manipulation of public opinion are serious threats to human security and society as a whole. To effectively combat these issues, a comprehensive approach is needed, including education, regulation of the media space, and strengthening of democratic institutions. Protecting against disinformation not only contributes to the security of individual citizens, but also supports the stability and inclusiveness of society by strengthening social capital and trust in institutions.

REFERENCE:

1. Haievska L. A. Mechanisms of countering disinformation by state authorities by means of network management. URL: <https://nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/1968/1989> (date of application: 11.09.2024).
2. Gurkovsky V. Mechanisms of using disinformation in the conditions of Russian hybrid aggression. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/1393> (date of application: 11.09.2024).
3. Dezinformatsiia. Entsyklopediia Suchasnoi Ukrainy. URL: <https://esu.com.ua/article-21273> (date of application: 11.09.2024).
4. Dezinformatsiia: yak rozpiznaty ta borotysia. Yurydychnyi fakultet ChNU im. Yuriiia Fedkovycha. URL: <https://law.chnu.edu.ua/dezinformatsiia-yak-rozpiznaty-ta-borotysia/> (date of application: 11.09.2024).

Наталія НІКОН,

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри психології
та соціальної роботи, Національний університет «Одеська
політехніка»*

ПСИХОЛОГІЧНА ВРАЗЛИВІСТЬ ЧОЛОВІКІВ У КРИЗІ СЕРЕДНЬОГО ВІКУ В КОНТЕКСТІ ВІЙНИ

Військові дії на території України несуть глобальні руйнування, які стосуються всіх аспектів життя суспільства, зокрема й психологічного стану людей. Від початку й дотепер військові дії в психологічному плані провокують додаткові та глибокі переживання, страх за життя, втрату матеріальних благ, невизначеність майбутнього. За таких обставин особлива відповідальність лягає на чоловіків середнього віку, які боронять свої сім'ї та державу. Однак, психологічний стан чоловіків середнього віку ще й ускладнюється переживанням кризи середнього віку. Криза середнього віку є стресовим фактором, а воєнні дії значно підвищують психологічну вразливість чоловіків. Отже, дослідження психологічного впливу війни на чоловіків в кризі середнього віку є важливим аспектом в питанні захисту людей від соціально-психологічних ризиків, що є частиною безпеки людей.

Проблеми кризи середнього віку висвітлювалися вітчизняними вченими Т. Титаренко, українська психологиня, яка досліджувала життєві кризи [5], К. Васюк в своїх дослідженнях описувала періоди життєвих криз та їх особливості [1], Г. Погрібняк також описував аспекти кризи середнього віку [4], Ю. Ільїна розглядала трансформацію ментальних моделей осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях [2], проте вплив військових дій на психологічний стан чоловіків в кризі середнього віку розглянуто недостатньо. Г. Ломакін розглядав кризу середнього віку комбатів в аспекті розробок системи психологічного супроводу в психокорекційній роботі з ними [3]. Визначаючи термін «криза середнього віку» Г. Ломакін значає: «це термін, яким сучасні науковці визначають психологічний стан невпевненості в житті людини, переважно у віці від 30 до 50 років» [3], це період особистісних змін і самоаналізу. Кризою середнього віку є протиріччя очікувань, що призводить до постійного напруження, і в подальшому до невротичної тривоги та невротичного викривлення реальності [4]. На думку Т. Титаренко, криза середнього віку характеризується станом вичерпаності, безперспективності [5]. Чоловіки середнього віку є вразливими до емоційного впливу, часто замислюються про життя, про його сенс, переосмислюють досягнення, кар'єру, соціальні ролі в суспільстві, що ускладнюється військовим конфліктом. Цей конфлікт додає стрес і невизначеність, вимагає нових адаптаційних стратегій. Чоловіки зіштовхуються з травматичним досвідом, втратою близьких, зміною професійної діяльності або необхідністю брати участь у військових діях, що значно посилює кризові явища середнього віку. Результати проведеного дослідження серед військових чоловіків ЗСУ віком від 35 до 50 років свідчить що вони усвідомлюють та переживають кризу середнього віку. За останній місяць, постійно (майже кожен день) відчують стрес через ситуацію в країні (71%) та більше половини часу (10-20 разів на місяць) – 29%. Серед опитаних військовослужбовців жоден не зазначив, що не переживає стрес.

На момент опитування травматичний досвід (психологічний) мали 71% респондентів, на постійній основі (майже кожен день) згадують ці травматичні події – 35%, часто згадують (10-20 разів на місяць) – 24%, час від часу (5-10 разів на місяць) – 12%, намагаються ніколи не згадувати (жодного разу за останній місяць) – 29%. Депресію за останній місяць постійно відчували 18% респондентів, більше половини часу (10-20 разів на місяць) – 18%, час від часу (5-10 разів на місяць) – 46%, дуже рідко (1-4 рази на місяць) – 18%. З *моральними дилемами*, які суперечать власним цінностям, за останній рік часто зіштовхувалися – 12% військових чоловіків у кризі середнього віку, іноді (5-10 разів за останній рік) – 12%, рідко, але були випадки (1-4 рази за останній рік) – 47%, не стикалися (жодного разу за останній рік) – 29%. *Провину за прийняті рішення* постійно відчували (більше 10 разів за останній рік) – 12% респондентів, час від часу відчували провину (5-10 разів за останній

рік) – 29%, зрідка відчували провину (1-4 рази за останній рік) – 24%, не відчували провини (жодного разу за останній рік) – 35%. Безнадійність через ситуацію в країні відчують 71% військових, 29% не мають такого відчуття та не втратили надію. Невизначеність щодо свого майбутнього відчують 82%. Життєві цінності та пріоритети змінилися через війну у 40% респондентів, скоріше змінилися, аніж ні – 18%, скоріше не змінилися, аніж змінилися – 18%, не змінилися у 24%. Новий сенс життя у зв'язку із війною шукають 59% військових. Сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті через війну відчуває – 47%, не сильну потребу в пошуку нових сенсів у житті – 12%, взагалі не відчують такої потреби – 24%, і є ті, які не впевнені, що відчують таку потребу – 17%.

Отже, результати дослідження свідчать про високий рівень стресу, травматичного досвіду, емоційні труднощі, пошук нових життєвих сенсів серед військових чоловіків у кризі середнього віку. Дана проблематика є масштабною для досліджень. Розуміння специфіки психологічної вразливості чоловіків, які переживають кризу через війну та конфлікти дозволяє фокусуватися на соціальних і психологічних аспектах безпеки людей, на впливі військових конфліктів на психічне здоров'я. Результати таких досліджень допоможуть розробити стратегії для покращення якості життя та стійкості військових чоловіків у кризі середнього віку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Васюк К.М. Особливості прояву егоцентризму особистості в періоди життєвих криз: *дис. канд. психол. наук: 19.00.01: «Загальна психологія, історія психології»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2012. 193 с.
2. Ільїна Ю.М. Трансформація ментальних моделей осіб середнього віку у кризових життєвих ситуаціях: *дис. канд. психол. наук: 19.00.07: «Педагогічна психологія»* / Інститут психології ім. Г.С. Костюка АПН України. К., 2007. 240 с.
3. Ломакін Г.І. Система психологічного супроводу в психокорекційній роботі з комбатами в період перебігу кризи середнього віку. *Вісник ХНУ імені Г.С. Сковороди. Психологія*. 2018. № 59. С.180-192. URL: <http://journals.hnpu.edu.ua/index.php/psychology/article/view/1503>
4. Погрібняк Г. Окремі аспекти кризи середнього віку. *Проблеми та перспективи розвитку науки на початку третього тисячоліття у країнах СНД. Збірник наукових праць*. Переяслав-Хмельницький. URL: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1817>
5. Титаренко Т.М. Життєва криза очима психолога. Психологія життєвої кризи; відп. ред. Т.М. Титаренко. К. : Агропромвидав України, 1998. С. 8-68

Зоя АТАМАНЮК,

*доктор філософських наук, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені
К.Д.Ушинського»*

ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ МАНУПУЛЯТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Становлення громадянського суспільства в Україні та глибинні політичні, соціально-економічні трансформації суспільства демонструють, що громадськість стає активно діючим суб'єктом цих процесів. Події політичного, соціального життя в Україні останнього десятиліття доводять можливості громадської думки виконувати функцію цілепокладання. Громадянське суспільство України, визначає стратегічних цілі політики і соціального управління. Враховуючи здатність громадської думки визначати суспільні процеси, окремі суб'єкти прагнуть мати вплив на формування її спрямованості та поширеності. Такий вплив може бути дуже різним за своїми масштабами, формами та методами, визначатись на державному рівні, переростати у міждержавну інформаційну війну, чи ставати інструментом у діяльності окремих політичних діячів.

Тому нам видається актуальним вивчення процесу формування громадської думки, методів та способів впливу на неї та розробки механізмів протидії корисливим технологіям.

Вивченню громадської думки та впливу на неї присвячені праці журналістів, психологів, політологів та соціологів. Теоретичною основою дослідження даної проблематики можуть стати праці таких зарубіжних дослідників, як: Є.Вятр, Д.Істон, Дж.Мілль, Дж.Сарторі, С.Хантінгтон та ін. Питання сутності маніпулятивного впливу і ролі політичного маніпулювання у суспільному житті досліджували представники західної філософської, соціальної та політичної думки, зокрема Г.Маркузе, Ч.Міллс, Д.Рісмен, П.Робінсон, В. Рікер, Г.Франк, К.Фарбер та інші. Громадська думка є об'єктом дослідження окремої спеціальної соціологічної теорії – соціології громадської думки, яка вивчає закономірності та механізми формування, функціонування і розвитку оціночного ставлення різних соціальних спільнот до процесів та явищ, що відзначаються суспільним інтересом та дискусійністю.

Формування громадської думки — взаємодія індивідуальних, групових, колективних суджень, утворення на їх основі громадської думки, тобто думки, що внутрішньо єдина і впливає на практичну діяльність людей і соціальних інститутів.

Характеризуючи розвинені в науці в останні десятиліття підходи до вивчення процесу виробництва громадської думки, слід зазначити переважання двох тенденцій у дослідженні цього процесу:

1) розуміння процесу формування громадської думки як природного та самодостатнього (для пояснення використовується аналіз соціально-психологічних механізмів, таких як ідентифікація, спілкування, конформізм, в результаті яких і виникає громадська думка).

2) вивчення процесів цілеспрямованого впливу органів політичного керівництва, громадських організацій, засобів масової інформації, пропаганди, реклами, публік рилейшнз на громадську думку.

В центрі нашої уваги саме аналіз основних форм та методів цілеспрямованого формування громадської думки в сучасному українському суспільстві.

Інститут аналізу пропаганди (СІІА), створений ще у 1937 році у США, узагальнив ці прийоми і виділив ряд методів маніпулювання громадською думкою [3]. Найпоширенішими серед них, на нашу думку, є:

- "Визначення". Ідеї, особистості, об'єкти поєднуються з певними характеристиками (позитивними чи негативними залежно від завдань, які ставлять перед собою маніпулятори), які через їх часте повторення засвоюються людьми як очевидні, які не потребують доказів.

- ЗМІ часто замість представлення фактів інтерпретують їх, одразу надаючи значення та оцінки певним особам, подіям, вчинкам. Це перешкоджає критичному осмисленню аудиторією та сприяє створенню системи стереотипів та «наклеєних» ярликів».

- "Блискуча всезагальність". Зображуючи події, у яких необхідно заручитися підтримкою аудиторії, застосовують вирази, які переконують, що абсолютна більшість суспільства підтримує таку точку зору ("переважна більшість", "громадська думка").

- «Спіраль мовчання» Е. Ноель-Нойман, яка полягає у тому, що індивід усвідомлюючи, що його погляди збігаються з поглядами більшості, висловлює їх значно охочіше. І навпаки, якщо він має протилежне відчуття, то прагне зберігати мовчання щодо своїх поглядів, ухиляючись від опитувань, або видає неправдиву інформацію.

- "Рекомендація". Потрібна теза вкладається в уста особистості, яка користується високою популярністю в певних суспільних колах (відомий вчений, журналіст, письменник, артист, спортсмен тощо).

- Цей спосіб маніпуляції корелює із теорією «двоступеневого порогу комунікації», про яку йшлося вище. Українські політичні сили залучаючи до своїх лав популярних особистостей, часто взагалі не дотичних до політики, намагаються використати їх авторитет для просування своїх ідей та інтересів.

- "Перенесення". Прийом за допомогою якого безумовний авторитет певної особи чи політичної сили переноситься на якусь людину, яку потрібно популяризувати.

- Цей спосіб є дзеркальним до попереднього. Політичні партії, що вже завоювали свій авторитет, включають до виборчих списків особистостей, що не мають на меті брати участь у процесах державо – та законотворення, а вбачають у статусі «народного обранця» корисливі цілі.

- "Підміна", "Зміщення акцентів". Ці прийоми полягають у використанні позитивних визначень для позначення негативних дій або навпаки, висвітленні

окремих «вигідних» частин якоїсь події, спотворенні інформації, подання неповних даних і т.д.

Отже, маніпулювання можна вважати невід'ємним елементом соціально-політичного управління та боротьби за владу у будь-якому суспільстві. В умовах сьогодення маніпулятивні технології різноманітні за своєю формою, змістом, цілями і призначенням. Таким чином, технології політичного маніпулювання набувають ознак динамічності, високої активності, пристосовницького характеру. Вони включають вербальні й невербальні, індивідуальні та масові, відкриті і приховані методи впливу на свідомість і навіть підсвідомість громадськості. Мова йде про врахування специфіки політичного життя суспільства, історичних і соціально-економічних особливостей його розвитку, ментальних, релігійних й етнонаціональних характеристик, зовнішньополітичної орієнтації, особливостей формування політичних еліт, політичного режиму та інших факторів у виборі та застосуванні технологій політичного маніпулювання у владному політичному процесі та для конкретних політичних кейсів. Використання технологій політичного маніпулювання несе переважно негативний характер і становить певну загрозу демократичному суспільству, громадянському суспільству, спричиняє відчуженню людини від участі у політичному житті як суб'єкта, деформує сприйняття суспільних явищ громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Городенко Л. М. Засоби масової комунікації у контексті громадської думки : формування, функціонування, жанрові прийоми. URL : <http://disser.com.ua/content/242464.html>
2. Війна, пропаганда та засоби масової інформації . Глобальні проблеми : офіційний сайт. URL: <https://www.globalissues.org/article/157/war-propaganda-and-the-media>
- Осовський В. Л. Громадська думка: спроби соціологічної Київ : Інститут соціології НАНУ, 1999. 299 с.
3. Танчин І. З. Соціологія : Навч. посіб. Київ : Знання, 2007. 351 с.

Тетяна КРИВОШЕЯ,

*кандидат соціологічних наук, заступник директора, керівник
соціологічних проєктів в НГО
"Сприяння міжкультурному співробітництву"*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО АНАЛІЗУ АНТИКОРУПЦІЙНИХ ІНІЦІАТИВ В УКРАЇНІ ТА МОЛДОВІ: ВИКЛИКИ, ОБМЕЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОКРАЩЕННЯ

Корупція серйозно ускладнює інтеграційні процеси України та Молдови до Європейського Союзу, впливаючи на ключові аспекти суспільного життя. Вона знижує інвестиційну привабливість країн, ускладнює процеси управління державними ресурсами та спричиняє системні порушення прав людини. Ефективне вимірювання та боротьба з корупцією вимагає не тільки поліпшення існуючих інструментів, а й розробки нових підходів, здатних адаптуватися до змінних умов внутрішньої та зовнішньої політики.

Цей дослідницький огляд прагне не тільки аналізувати існуючі методи боротьби з корупцією, але й оцінювати їх адаптивність та ефективність у різних умовах, включаючи політичні зміни, економічні кризи та суспільні виклики.

Огляд методологій дослідження корупції.

Дослідження корупції вимагає комплексного підходу, що поєднує кількісні та якісні методи, для виявлення та аналізу різноманітних аспектів цього складного явища. Корупція має багато облич, і відповідно, методи її дослідження мають бути гнучкими та багатограними.

Кількісні методи:

- Опитування та анкетування: розширене використання опитувань в дослідженні дозволяє аналізувати велику кількість даних для визначення трендів корупції на національному рівні. Опитування можуть бути спрямовані на різні сегменти населення, включаючи державних службовців, бізнес-структури та простих громадян.
- Аналіз корупційних індексів: детальний розгляд глобальних індексів, таких як CPI (1), дозволяє порівнювати Україну та Молдову з іншими країнами, а також аналізувати зміни у сприйнятті корупції відповідно до впроваджених реформ. Індеси, такі як Індекс сприйняття корупції від Transparency International (2), використовуються для вимірювання та порівняння рівнів корупції між країнами. Ці індекси корисні для моніторингу змін у сприйнятті корупції та оцінки впливу політичних та економічних реформ.
- Статистичний аналіз: застосування складних статистичних моделей, таких як множинна регресія, дозволяє виявляти складні взаємозалежності між економічними, соціальними та політичними індикаторами та рівнем корупції.

Якісні методи:

- Глибинні інтерв'ю: розширення бази інтерв'ююваних дозволяє отримати більш широкий спектр поглядів на проблему корупції, включаючи особисті історії, які розкривають складність та масштаби корупційних дій.
- Кейс-стаді: глибокий аналіз окремих випадків, які стали відомими завдяки медіа або судовим розглядам, може виявити системні недоліки в антикорупційному законодавстві та практиках.
- Фокус-групи: використання цього методу для дослідження різних соціальних груп та професій дозволяє виявити, як різні соціально-економічні фактори впливають на сприйняття та участь у корупції.

Вищезазначені методи разом дозволяють не лише виявляти та аналізувати корупцію, але й розробляти ефективні стратегії її запобігання та боротьби. Вони надають широку базу даних для підтримки рішень на державному рівні та для міжнародних звітів, важливих для забезпечення прозорості та відповідальності у боротьбі з корупцією.

Боротьба з корупцією в Україні та Молдові стикається з рядом викликів, які значно ускладнюють ефективність антикорупційних ініціатив. Ці виклики варіюються від внутрішньополітичних до міжнародних факторів, впливаючи на всі аспекти боротьби з корупцією:

Політичний тиск та опір змінам: в Україні та Молдові спостерігається високий рівень політичного впливу, що часто призводить до блокування або затягування розслідувань корупційних справ, особливо коли це стосується високопоставлених чиновників. Такий тиск може виявлятися у формі законодавчих змін, які обмежують повноваження незалежних антикорупційних органів, або через втручання у їх оперативну діяльність.

Обмежені ресурси для проведення розслідувань і моніторингу: часто антикорупційні органи стикаються з недостатнім фінансуванням та обмеженнями у кадровому ресурсі, що серйозно ускладнює їхню здатність проводити глибокі та ефективні розслідування. Це також створює проблеми з незалежним моніторингом і звітуванням, що є критично важливим для прозорості та підзвітності.

Вплив корупції на міжнародну співпрацю та інвестиції: наявність корупції значно підриває міжнародний імідж країни, обмежуючи можливості для залучення іноземних інвестицій та міжнародної підтримки. Корупція може призводити до складнощів у міжнародних відносинах, оскільки інші країни та міжнародні організації можуть бути небажані співпрацювати з урядами, які не демонструють зобов'язань щодо боротьби з корупцією.

Ці виклики потребують всебічного підходу та координованих дій на всіх рівнях влади, а також активної участі громадськості та міжнародної спільноти для їх подолання. Розв'язання цих проблем вимагає не тільки політичної волі, але й адекватних ресурсів та інноваційних підходів для вдосконалення законодавчої бази та зміцнення інституціональних рамок.

Висновок. Ефективна боротьба з корупцією в Україні та Молдові вимагає інтегрованого підходу, який поєднує розширене використання різноманітних кількісних та якісних методологій дослідження. Основною вимогою є розвиток та адаптація цих методів з урахуванням специфічних національних умов та зовнішньополітичних вимог. Важливість розширення міжнародної співпраці та впровадження прозорих антикорупційних ініціатив не може бути недооцінена, адже це забезпечує не тільки зменшення корупційних ризиків, але й створює умови для стабільного економічного та соціального розвитку. Законодавчі та інституційні реформи, що включають зміцнення незалежності правоохоронних органів і судів, повинні бути

пріоритетом для забезпечення довгострокової стійкості в боротьбі з корупцією. Ці кроки повинні супроводжуватися активним залученням громадськості та зміцненням культури законності та прозорості на всіх рівнях суспільного управління.

(1) CPI — це абревіатура для Індексу сприйняття корупції (Corruption Perceptions Index), який щорічно публікує міжнародна неурядова організація Transparency International. Цей індекс вимірює рівень корупції в державному секторі країн світу на основі сприйняття експертів та бізнесменів.

Індекс CPI оцінює країни за шкалою від 0 до 100, де 0 означає, що корупція сприймається як дуже висока, а 100 — що корупція відсутня. Цей індекс використовується для порівняння рівнів корупції між країнами, а також для оцінки ефективності антикорупційних політик та ініціатив на міжнародному рівні. Це один з найвідоміших та найширше цитованих індексів корупції у світі, який відіграє ключову роль у міжнародних економічних та політичних дослідженнях.

(2) Transparency International — це міжнародна неурядова організація, яка бореться з корупцією у всьому світі. Її місія полягає в тому, щоби зупинити корупцію та запобігати зловживанням владою, шляхом впровадження глибших реформ для підвищення прозорості у всіх секторах суспільства.

Світлана НАУМКІНА,

доктор політичних наук, професор, завідувачка кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

Роман ЄВЦЕНКО,

аспірант кафедри політичних наук і права Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»

ВПРОВАДЖЕННЯ РЕГУЛЮВАННЯ ЛОБІСТСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ КРОК ДО ВСТУПУ УКРАЇНИ В ЄС

Згідно з Антикорупційною стратегією на 2021–2025 рр. (затверджена Законом «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 рр. (2022) та Державною антикорупційною програмою на 2023–2025 рр. (затверджена Постановою КМУ № 220 (2023)), впровадження нормативного регулювання лобістської діяльності слідом за прийняттям Закону про розширення повноважень Спеціалізованої антикорупційної прокуратури через прийняття Закону від 8 грудня 2023 р. визначалося пріоритетним кроком для вступу України в ЄС. GRECO у звіті щодо виконання рекомендацій, наданих у рамках IV Раунду оцінювання «Запобігання корупції серед народних депутатів, суддів та прокурорів» від 24.03.2023 р., рекомендувала запровадити правила взаємодії членів парламенту з лобістами, які намагаються впливати на законодавчий процес.

23 лютого 2024 року було прийнято Закон України «Про лобіювання» № 3606-IX [1]. Цей закон набрав чинності 14 березня 2024 року та вводиться в дію через два місяці з дня початку функціонування Реєстру прозорості, але не пізніше 1 січня 2025 року (за винятком окремих положень).

Відповідаючи на критику, українські органи влади зазначають, що зараз вносяться зміни до законодавства: прийнято Закон № 2322-IX Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки від 20.06.2022 р., яким затверджено Антикорупційну стратегію на 2021–2025 рр. [2].

Окрема рекомендація GRECO (IX) в п. 56 прямо стосується лобіювання: «запровадити правила щодо того, як члени парламенту взаємодіють з лобістами та третіми сторонами, які прагнуть вплинути на законодавчий процес» [3, с. 10]. GRECO нагадує, що жодна із законодавчих ініціатив щодо лобіювання не реалізувалася, хоча українська влада зазначає, що розробка закону про лобіювання передбачена в Антикорупційній стратегії і з 2021 р. і діє робоча група для розробки законодавства, відбулися контакти з метою вивчення досвіду регулювання, зокрема, міжвідомче співробітництво з Хорватією, Сербією, Францією. Тим не менш, GRECO зробила висновок, що їх рекомендація є невиконаною.

Підписуючи Угоду про асоціацію з ЄС (2014), Україна взяла зобов'язання сприяти процесу інституційної розбудови лобістської діяльності. 1 вересня 2017 р. Угода стала чинною, і прийняття законодавства про лобістську діяльність набуло практичної актуальності, що підтверджували і рекомендації Групи держав проти корупції (GRECO).

В 2020 р. лише на одній сесії парламенту було зареєстровано чотири законопроекти з регулювання лобізму. За словами С. Власенка, автори адаптували американський закон під українські реалії, оскільки «формально лобістів у нас немає, але, коли громадські активісти отримують гранти, вони називають себе лобістами. ... у нас активізм став професією, яка, на жаль, не регулюється державою» [4]. Втім, законопроект не знайшов підтримки на рівні підкомітету з питань конституційності на чолі з О. Совгирею (депутати критикували норми щодо звітності, а запрошені представники громадських організацій – за порушення свободи об'єднань).

Варто зазначити, що жоден з 4-х законопроектів 2020 р. не був прийнятий. За відсутності спеціального Закону для регулювання лобіювання в Україні застосовують широкий перелік нормативних актів.

Надактивним вважається зовнішній лобізм, пов'язаний з діяльністю крупних інвестиційних компаній, які співпрацюють з урядом, подібних BlackRock, JPMorgan Chase, а також Rasmussen Global (представництво в Україні очолює экс-депутат О. Сотник), Rud Pedersen Group's (представництво в Києві очолив Мірон Василик, колишнік радник в «НАФТОГАЗ» та ін.).

Приклади національного регулювання лобіювання в таких державах як Австрія, Німеччина, Франція, Словенія, Грузія, Велика Британія, Польща,

Литва, Латвія, Ірландія Північна Македонія, Бельгія, Італія. Іспанія, Румунія, Японія та Україна підтверджують поступову трансформацію у сприйнятті лобіювання в якості додаткового каналу представництва, який стимулює відкритість політичної системи до взаємодії між органами публічної влади та управління, з одного боку, та зацікавленими групами, які є носіями ексклюзивних, конкуруючих інтересів, - з іншого. Протягом останніх років спостерігався повільний процес «проявлення» лобізму як системного явища, що підлягає регулюванню. Маючи за основу досвід США та Канади, рекомендації міжнародних організацій, таких як ОЕСР, Рада Європи, Група держав по боротьбі з корупцією (GRECO), Рух «Transparency International», національні системи встановили режими регулювання лобіювання, які мають риси режимів поміркованої або низької надійності.

Таким чином, дослідження ефективності традиційних та новітніх практик регулювання лобізму в світі надає можливість визначити, що вони розвиваються від латентних низькорепутаційних форм реалізації інтересу через формування специфічних механізмів професійної інформаційної сигналізації (переконання) до форм законодавчої співпраці через законодавче субсидування процесу узгодження інтересу та запобігання конфлікту між групами та державною владою.

Варіативність регулювання лобістської діяльності проявилась у формуванні своєрідних національних практик в межах традиційних моделей та залишається актуальною навіть за умов впровадження новітніх стандартів, які закріплюються законодавчими та нормативними актами, кодексами поведінки, етичними правилами, практичними платформами для лобіювання.

Національні регулятори по-різному імплементують рекомендації міжнародних організацій, запроваджуючи правила реєстрації лобіста з відносною деталізацією інформації про його діяльність. Регулювання лобізму залишається варіативним. Найбільший недолік нових законів про лобізм полягає в тому, що на перше місце за значимістю виводяться комерційні структури, тоді як некомерційні та недержавні організації залишаються агентами прямого впливу і астротурфінгу. Властивий закритим культурам «клієнтелізм» передбачає переплетення економічних та політичних інтересів, а ключові економічні рішення здебільшого політизовані.

Держави, які вперше запроваджують регламентацію лобіювання, мають завдання створення такого механізму, який би створював умови для самоорганізації інститутів громадянського суспільства, активізував політичний процес за рахунок реалізації інтересів «зацікавлених груп», але розвивався б під контролем держави. В Україні реалізація міжнародних стандартів розпочалася у другому десятилітті XXI століття і тісно пов'язана з прагненням системного вирішення внутрішніх конфліктів груп інтересів, реалізацією антикорупційної стратегії, яка впроваджується в межах євроінтеграційного курсу.

Стандартизація та професіоналізація в сфері лобіювання супроводжується новітніми методиками порівняння систем регулювання та контролю, що проявляється в створенні індексів (Офейма, Ньюмарка, Крепаза та Чарі, Холмана та Люнебурга, Рот, індекс прозорості лобізму Transparency International, Corruption Perceptions Index та інші) для вимірювання надійності регулювання лобізму в країнах та традиційних інтеграційних системах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про лобіювання: Закон України №3606-IX від 23.02.2024. Введення в дію: 01.01.2025. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3606-IX#Text>.
2. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки Закон України; Стратегія від 20.06.2022 № 2322-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
3. GRECO. Fourth Evaluation Round. Corruption prevention in respect of members of parliament, judges, and prosecutors. Interim Compliance Report Ukraine. Adopted by GRECO at its 93rd Plenary Meeting (Strasbourg, 20-24 March 2023) URL: <https://rm.coe.int/fourth-evaluation-round-corruption-prevention-in-respect-of-members-of/1680aaa790>
4. Новіков І. Чому не вдалося пролобіювати проєкт про лобізм в Україні. Латентний вплив гравців. *Закон і Бізнес*. 19.03.2021. URL: <https://zib.com.ua/ua/147002.html>

Ліліана ЯРОВА,

*доктор політичних наук, професор, завідувача кафедри соціології
Національного університету «Одеська юридична академія»*

СОЦІАЛЬНА ПОЛІТИКА В УКРАЇНІ: МІЖ ЄВРОПЕЙСЬКИМИ СТАНДАРТАМИ ТА ВИКЛИКАМИ ВОЄННОГО СТАНУ

Широкомасштабна російська агресія спричинила багато трагедій. У сфері соціальної політики держава мала, відкинувши емоції, реагувати на виклики воєнного стану швидко та раціонально. Війна охопила усю територію України, майже кожний громадянин та кожна родина відчули на собі наслідки російської військової агресії. Зруйновано сотні тисяч житлових будинків, більше 5 мільйонів українських громадян офіційно отримали статус «внутрішньо переміщених осіб» (ВПО), а ще понад 7 мільйонів – виїхали з України протягом 2022 року.

В умовах війни одним із основних пріоритетів для державного бюджету України є фінансування збройних сил, виробництва зброї та, у цілому, забезпечення обороноздатності країни. Це цілком природно. Натомість, трансформації соціальної політики в умовах воєнного стану не можуть полягати лише у скороченні витрат державного бюджету. Навпаки, виходячи із конституційних положень (Україну визначено як соціальну державу) та враховуючи реалізацію курсу на європейську інтеграцію необхідно визначити напрямки раціоналізації та удосконалення публічної політики у цій сфері. Як

зазначає О. Павлова: «Для підтримки соціальної політики під час воєнного стану необхідно: розробка гнучких соціальних програм, які можуть швидко адаптуватись до змін у воєнному середовищі та враховувати особливості потреб громадян та активна участь; розвиток ефективних механізмів на екстреній ситуації, забезпечення надання гуманітарної та медичної допомоги. Захист прав та безпека населення, а також заходи зі зменшення вразливості ступеня захищеності – основний вектор соціальної політики воєнного часу. Забезпечення безпекових прав українців є важливим елементом гарантій існування української держави в майбутньому» [1, 126].

Серед безумовних здобутків держави щодо оптимізації публічної політики за такими напрямками, як соціальне забезпечення, соціальні послуги, житлова політика, громадське здоров'я, трудова політика слід відзначити наступні. По-перше, впровадження потужних програм соціальної підтримки для пільгових категорій громадян (як щодо соціальних послуг так і, наприклад, в освітній сфері). По-друге, цифровізацію послуг та спрощення реєстрації з метою отримання соціальної допомоги для внутрішньо переміщених осіб. По-третє, надання інформаційної підтримки для працевлаштування ВПО. Нарешті, слід відзначити системну роботу парламенту та уряду щодо залучення широкої міжнародної підтримки (фінансової та гуманітарної) у сфері соціальної політики.

Соціальну політику України слід аналізувати у широкому контексті політичних, економічних та світоглядних трансформацій. Наголосимо: «Соціальна політика держави враховує соціальну активність й інших суспільних інститутів, перебуваючи з ними в різних відносинах взаємозумовленості. Безсумнівно й те, що кінцевий результат державної соціальної політики досягається завдяки діяльності не тільки держави та її інститутів, але й інших суб'єктів, що здійснюють власну соціальну політику, яка тією чи іншою мірою співпадає з державною в рамках існуючого правового поля» [2].

Йдеться про пошук нової моделі як конституційного так і інституційного дизайну, відмову від «радянської» та «пострадянської» спадщини у здійсненні соціальної політики.

Слід цілком погодитись із тим, що «Незавершеність трансформацій соціального простору, перехідний стан українського суспільства не повинні заважати «наведенню» дослідницького фокусу на проблемні питання соціального розвитку, виокремленню окремих феноменів соціального життя задля їх подальшого аналізу. Зокрема, йдеться про трансформації соціальної структури суспільства. Тобто про становлення і розвиток, занепад і зникнення відповідних соціальних груп, верств та класів під впливом різноманітних внутрішніх (соціальних, економічних, ідеологічних, політичних тощо) та зовнішніх факторів. Для українського суспільства такими факторами (при усій

їх удаваній несумісності та несподіваних інколи синтезах) є, безумовно, воєнні виклики та перспективи європейської інтеграції» [2].

Ці соціальні трансформації визначальним чином впливають на оптимізацію соціальної політики, трансформують роль держави у виробленні та реалізації соціальної політики, висувають на перший план нових потужних гравців.

Відзначимо: «Реалізація соціальних функцій держави здійснюється за допомогою соціальних інститутів на різних організаційних рівнях. Це не обов'язково повинні бути державні структури. Однак у ряді суб'єктів соціальної політики ключова роль належить саме державі, оскільки інші приватні суб'єкти державної соціальної політики виступають як інститути досягнення поставлених державою цілей і функціонують у рамках, заданих державою. Тобто, держава для досягнення своїх цілей діє через багатьох суб'єктів різних видів діяльності, які можуть вважатися суб'єктами державної соціальної політики тільки в тій мірі, у якій вони забезпечують поставлені державою соціальні цілі. Соціальна функція держави полягає у підтримці й розвитку людини як вищої цінності будь-якого суспільства. При цьому соціальна функція держави залежить не тільки від рівня економічного розвитку, але й від політичного устрою, а також відносин власності, структури управління, культури, моралі, особливостей історії й традицій» [3].

Це є необхідною, але недостатньою умовою європейської інтеграції України. Одним із пріоритетних напрямків в умовах становлення мережевого суспільства стає цифровізація соціальних послуг. Україна, незважаючи на війну, визначила цифровізацію в якості пріоритету публічної політики і стала одним із лідерів у процесі розвитку цифрових послуг. Це спричинило суттєві зрушення у соціальній політиці. Якщо раніше соціальна політика держави асоціювалась із чергами до кабінетів чиновників, то на сучасному етапі більшість послуг доступні у «Дії».

Традиційне визначення соціальної політики, як «діяльності держави із задоволення соціальних потреб людей» можна цілком обґрунтовано доповнити «мережевою діяльністю», яка створює простір для взаємодії громадян, інститутів публічної влади, громадянського суспільства та приватного бізнесу. Відзначимо: «Реалізація соціальної функції держави може бути описана як процес участі органів державної влади в даній діяльності, однак даний опис поряд із суспільним сектором обов'язково повинен включати й приватний, оскільки в сучасній змішаній економіці державні інститути та ринок функціонують у тісному зв'язку один з одним» [3].

Виходячи із констатації завершення радянського та пострадянського періодів у формуванні соціальної політики, слід відзначити необхідність трансформацій ролі держави та залучення сучасного середнього класу (представників креативних індустрій, малого та середнього бізнесу) до вироблення та реалізації публічної політики у соціальній сфері. Адже, в

умовах європейської інтеграції обов'язково буде зростати економічна вага та політичний потенціал саме середнього класу українського суспільства.

Відтак, інституціоналізація соціальної політики в умовах воєнного стану та з урахуванням вимог європейської інтеграції передбачає пошук раціональної моделі залучення представників середнього класу, а також цифровізацію надання соціальних послуг та соціальної допомоги. Якщо цифровізація соціальної політики вже стала своєрідною візитівкою України та прикладом для інших країн, то становлення державно-приватного партнерства у соціальній сфері та підвищення ролі середнього класу – справа майбутнього. Адже саме це є фундаментальною умовою реалізації курсу на європейську інтеграцію України.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Павлова, О. (2023). Особливості соціальної політики в умовах воєнного стану в Україні. *Науково-теоретичний альманах Грані*, 26(6), 122-126. <https://doi.org/10.15421/1723139>
2. Яковлев, Д. (2024) Роль середнього класу у соціальних трансформаціях // Європейські орієнтири розвитку України: науково-практичний вимір в умовах воєнних викликів : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Одеса, 26 квіт. 2024 р.). – С. 798-800. Режим доступу: <https://hdl.handle.net/11300/28311>
3. Ярова, Л. (2018) Новітні тенденції соціальної політики у сучасному світі. *Актуальні проблеми політики*, Вип. 61. – С. 194-201

Валентин ПАНАСЮК,

кандидат політичних наук, асистент кафедри мовної підготовки та гуманітарних дисциплін НУОЗ України імені П.Л. Шупика

Катерина МАКІЄВСЬКА,

студентка Навчально-наукового інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка

ОСОБЛИВОСТІ ДИПЛОМАТИЧНОЇ БОРОТЬБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙСЬКОГО СТАНУ

Сучасний світ складно уявити без дипломатії. Вона є основою міжнародних відносин. В класичному визначенні: «Дипломатія – це здійснення міжнародних відносин шляхом переговорів; сукупність засобів, що їх використовують посли й посланники з метою забезпечення переговорного процесу; праця або мистецтво дипломата, – пояснює нам оксфордський словник англійської мови. Влучне визначення дипломатії дає О. Балануца: «Дипломатія – це високоінтелектуальне мистецтво взаємодії на міжнародній арені при захисті та просуванні національних інтересів держави. Це пошук друзів та досягнення компромісів. Це робити все, щоб країну, інтереси якої ти представляєш, любили!» [1, с. 7].

В умовах повномасштабного вторгнення РФ в Україну наші дипломати відкрили власний потужний фронт боротьби проти агресора. Саме завдяки зусиллям МЗС вдалось забезпечити значну підтримку України країнами ЄС і НАТО. Складно переоцінити значення санкцій та резолюцій, що різко засудили звірства Росії в Україні. Дипломатична діяльність не обмежується лише виступами і різкими заявами. Триває кропітка робота в галузі міжнародного права. Юридична фіксація і визнання злочинів ЗС РФ в Україні та низка санкції проти агресора світовою спільнотою призводять до ізоляції ворога. Завдають йому матеріальних збитків, сприяють перемозі України і світу. Якщо наші ЗС в боротьбі із загарбником зупиняють ворога своєю мужністю то наші дипломати на міжнародному рівні роблять все можливе, щоб забезпечити українських військових всім необхідним заради продовження цієї боротьби до цілковитої перемоги над окупантом. ТанDEM двох фронтів виступає єдиним цілим і є запорукою успішної боротьби за свободу і незалежність українського народу.

Науковці і політики оцінюють дипломатичну боротьбу України доволі позитивно. Окреслимо основні досягнення українських дипломатів в боротьбі з окупантом:

Україна стала ядром консолідації держав в зупиненні російської агресії в світі. Цього не змогли досягти ні МЗС Республіки Молдови ні грузинські дипломати в період російського вторгнення на їх територію ЗС РФ.

Спроби Кремля збройною агресією зруйнувати інтеграційні плани України в ЄС і НАТО призвели до не очікувано протилежного результату. Україна перетворилась в кандидата на членство в ЄС. Розпочалась тісна співпраця з НАТО.

Відбувся прорив тривалої інформаційної блокади штучно створеною російським медіа простором у світі. Українські новини почали висвітлюватись в провідних ЗМІ. Розкриваючи шовінізм і імперіалізм та геноцид Москви стосовно українського народу на протязі століть.

Зусиллями дипломатів приймається низка юридичних документів, що розкривають злочини Кремля в Україні. Усуваються юридичні перешкоди по притягненню відповідальних осіб за злочини на нашій території. Доказом цьому є 140 держав, що на початку російського вторгнення одностайно підтримали Україну під час голосування на Генасамблеї ООН [2, с. 135].

Зростає підтримка України в країнах Африки і Латинської Америки. Сформовано позитивний імідж українського народу в світі, що мужньо чинить опір загарбнику.

До світової громадськості доноситься достовірна інформація про геноцид українців не лише через мас-медіа, а різні культурні заходи і в тому числі кінематограф. Показовим в цьому плані є фільм «20 днів у Маріуполі». Талановита режисерка М. Чернова вражаючи передала трагедію власного

народу. Фільм був відзначений премією Оскар-2024. В історії вітчизняного кінематографу подібне відбулось вперше за всю його історію.

До кінематографу долучились музичні колективи і художники, що на міжнародному рівні передають жах російської окупації України та героїзм його народу. Слід відзначити, що всі ці організаційні заходи значною мірою забезпечували українськими дипломатичними службами та її окремими працівниками [2, с. 136–137].

«Українська культурна дипломатія після 24 лютого змінилася... світ нарешті відкрив для себе Україну. Фантастична кількість людей лише 24 лютого усвідомила той факт, що Україна існує». Цитує директора Українського інституту В. Шейка науковець О. Меженська [див.: 2, с. 137].

Великою загрозою для України залишається погрози РФ застосувати ядерну зброю у війні. Дотримуючись взятих на себе зобов'язань Україна залишається без'ядерною державою, але українські дипломати прикладають максимальні зусилля спрямованні на вступ України в ЄС і НАТО. Саме в членстві цих організацій на сьогодні можна гарантувати безпеку українському народу від зовнішніх ворогів [2, с. 137].

За визнанням політиків, експертів і журналістів в досягненні поставлених цілей українські дипломати використовують форми неklasичної дипломатії. Засоби, що в нормальних умовах є неприйнятними по дипломатичному протоколу і етикету. У відстоюванні інтересів свого народу, заради перемоги і світової стабільності українські дипломати характеризуються подекуди упертістю, сміливістю у висловлюваннях, прямолінійністю і оперативністю в прийнятті рішень. Ініціатором таких змін став сам голова МЗС України Д. Кулеба. Позицію свого міністерства він пояснив наступним чином: «Зазвичай з друзями ми поводимося особливо коректно. Але в умовах війни різниця між вами й друзями полягає в тому, що, якщо ви помрете, вони покладуть квіти на вашу могилку, згадають дружбу й продовжать жити своїм життям... І тому якщо ціна вашого виживання – витягнути друзів із зони комфорту, то вам треба це робити» [3].

Для прикладу можна навести різкі заяви В. Зеленського напередодні саміту НАТО у Вільнюсі в липні 2023 року. Президент України відкрито заявив, що неприйняття його держави до НАТО ставить під питання доцільність його приїзду на саміт. Д. Каленюк – виконавча директорка Центру протидії корупції прямо запитала Джейка Селлівана: «Будь-ласка порадьте, що мені сказати синові? Що президент Байден і НАТО не запросили Україну в Альянс, тому що бояться Росії?.. Чи готувати сина в солдати – воювати проти росіян, коли через сім років йому буде 18?» [3].

Українська дипломатія відкидає план Б. Подібний крок є неприйнятним. Для закордонних колег виглядає дивним і навіть шокуєчим, але Д. Кулеба дає своє чітке пояснення відсутності плану Б для України: «... принцип непотрібності плану Б полягає не в тому, що ви дурні й не придумали

резервного плану. Просто воєнна дипломатія передбачає, що або ви досягаєте результату, або вам кінець» [3]. Складно не погодитись з таким твердженням досвідченого дипломата. На сьогодні Україна бореться не просто за інтереси, а за саме існування. Питання не в тому виграє вона чи програє, а в тому житиме чи ні. І залежить це від зусиль українського народу, особливо ЗСУ і МЗС України.

Висновки. Дипломатія покликана відстоювати інтереси держави і народу та сприяти світовій стабільності. МЗС України відіграє одну з ключових ролей у відстоюванні суверенітету і територіальної цілісності в боротьбі з агресією ЗС РФ на міжнародній арені.

Українські дипломати вже досягли значних успіхів в боротьбі з ворогом. Забезпечують всебічну підтримку України всім необхідним для відсічі загарбника. Вселили віру в перемогу ЗСУ в партнерів за кордоном і підняли імідж своєї країни в очах світової громадськості. Агресор перебуває значною мірою в ізоляції і під санкціями провідних демократичних країн світу.

Дипломатичні заходи протистояння ворогу активно сприяють створенню доказової бази злочинів ЗС РФ в Україні. З метою подальшого притягнення до відповідальності. Є свідченнями геноциду проти українців. Розкривають злочинні плани Кремля шляхом військового вторгнення і масованою пропагандою знищити Україну та її народ.

В результаті консолідованих зусиль МЗС України поширює достовірну інформацію в світі, використовуючи для цього різноманітні засоби і залучаючи активно представників вітчизняної культури.

В прагненні перемоги і подальшого успішного існування України та світу наші дипломати застосовують форми неklasичної дипломатії, що є неприйнятним для закордонних партнерів, але на жаль тимчасово необхідними для виживання в умовах військового часу для вітчизни.

Дипломатична боротьба з ворогом триває. Україна наближається до перемоги і інтеграції в ЄС та НАТО, заради власної безпеки після перемоги, всупереч планам Кремля загарбати нашу державу та знищити її плани на євроінтеграцію та існування.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балануца О. Родзинки дипломатії: навчальний посібник. Дніпро : 2022. 148 с.
2. Меженська О. Російсько-українська війна – війна дипломатії. *Актуальні проблеми політики*. 2024. Вип. 73. С. 134–141.
3. Давліканова О. «За межею» українська дипломатія воєнного часу. *Український тиждень*. 19 квітня 2024. URL : <http://surl.li/nakvix>

Тетяна ПОПЛАВСЬКА,
*кандидат філософських наук, доцент
 кафедри філософії, соціології та менеджменту
 соціокультурної діяльності
 Державний заклад «Південноукраїнський національний
 педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»*

Інна ФЕДОРОВА,
*здобувачка третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти ОНП
 «Філософія», Державний заклад «Південноукраїнський національний
 педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»*

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ КОНСОЛІДУЮЧОГО СОЦІАЛЬНОГО ІДЕАЛУ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ІДЕОЛОГІЇ

Сучасна Україна переживає дуже складні та болючі процеси, які, зрештою, приведуть її до абсолютно нових та несподіваних результатів. Ми всі є свідками настільки доленосних трансформацій, що відбуваються в політиці, економіці, релігії, науці, мистецтві, загалом суспільній свідомості, які ще довго усвідомлюватимуться, аналізуватимуться та ретельно вивчатимуться. На наших очах Україна перетворюється з об'єкта міжнародних відносин на їхнього суб'єкта, з «окраїни», провінції імперії на регіонального лідера, на повноправного члена європейської співдружності, на центр напруження політичних, економічних та культурних устремлінь європейської Ойкумени.

У зв'язку з цим, одним із завдань національної ідеології є формування такої моделі соціального ідеалу, яка буде сприяти консолідації суспільства задля відбудови успішної та квітучої України у недалекому майбутньому. Ідеологія, як пояснює нам «Філософський словник», це «сукупність взаємопов'язаних ідей, уявлень та переконань, призначених об'єднувати людей заради спільного життя та спільних дій. Як свідчать історичні дослідження, ніколи не існувало суспільств без наявності в них певних світорозумінь і норм поведінки, тобто ідеологій-світоглядів» [1, с.545].

У системі суспільних відносин існує поняття, яке є індикатором життєдіяльності соціуму. Таким поняттям є соціальний ідеал, який є зразком або моделлю поведінки, цінностей та прагнень, якими суспільство бажає слідувати. Він може бути пов'язаний з різними сферами життя, такими як освіта, робота, сім'я, зовнішній вигляд, відносини тощо. Він може включати ідеали успіху, краси, доброти, справедливості, свободи та інші цінності, які широко визнаються і підтримуються в суспільстві. Але його головною цінністю є певний зміст, який складається з конкретних ідей та стандартів, які вважаються бажаними та переважаючими в тій чи іншій соціальній групі.

Соціальний ідеал дуже впливає на суспільство. Він служить орієнтиром для людей, допомагаючи їм визначити свої цілі та прагнення. Коли в суспільстві існує яскраво виражений ідеал, багато людей прагнуть відповідати йому і докладають зусиль, щоб стати такими, якими хочуть бачити себе в ідеальному образі. Це може включати формування особистого характеру, набуття певних навичок, освіти та реалізацію професійних та творчих потенціалів.

Соціальний ідеал може бути каталізатором для позитивних змін у суспільстві. Коли люди прагнуть ідеалу, вони мотивовані робити добрі справи, допомагати іншим, працювати на благо суспільства і будувати гармонійні відносини. Соціальний ідеал може бути джерелом натхнення та сили для подолання складнощів та залучення підтримки та сприяння від інших людей. Однак соціальний ідеал може мати негативний вплив на суспільство. Коли ідеал нерозумно ідеалізується або ставиться вище за можливості і здібності людей, що може призвести до невдоволення і навіть депресії. Деякі люди можуть почуватися невдахами чи неповноцінними, якщо вони не відповідають соціальному ідеалу. Це може викликати конформізм, прагнення хворобливого самовдосконалення, постійне порівняння з іншими і почуття незадоволеності собою і своїм життям. Тому так важливо сформулювати такий соціальний ідеал, який би максимально був зрозумілий і досяжний якомога більшої кількості співгромадян.

Звертаючись до нашої національної спадщини, до нашої філософії, ми знаходимо такий ідеал, сформульований ще у XVIII столітті видатним українським філософом Григорієм Сковородою, який у свій час створив своєрідну метафізику людини, яка була надзвичайно близькою до біблійної антропології з безперечними нотками антропології Філона та Платона. Його антропологія за своїм характером кордоцентрична, тому основним поняттям в ній є поняття серця. «Усяк є те, яке серце в ньому», – говорить він; всьому в людині голова є серце – воно і є справжня людина». Серце є такий осередок у людині, що «всі наші члени мають у серці свою сутність»[2, 155]. Сковорода йде навіть далі: «вся зовнішня зовнішність у людині є не що інше, як маска, що прикриває кожен член, потаємний у серці ніби в насінні». Наведемо з численних висловлювань щодо цього питання Сковороди ще одне місце: «Що є серце, якщо не душа? Що є душа, якщо не бездонна думок безодня? Що є думка, якщо не корінь, насіння і зерно всієї нашої плоті-крові та іншої зовнішності?». «Думка є таємна пружина всієї нашої тілесної машини» [там само].

Згідно з думкою філософа, у людині живе таємне «керівництво блаженної натури», і «треба тільки не заважати премудрості, яка живе в нас». Є в глибині кожної людини таємний закон її зростання, — треба, перш за все, «знайти самого себе». Всі страждання і муки, через які проходить людина, походять тільки з того, що людина живе гидко тому, до чого вона створена.

«Яка мука, каже Сковорода, працювати у нерідній справі». Поняття «сродства» чи дотримання свого покликання стає ще одним із центральних у філософії Сковороди: «...природа і спорідненість означають вроджене Боже благословення, таємний Його закон, всім творінням управляючий». Треба «насамперед знайти у собі іскру істини Божої, а вона, освятивши нашу темряву, пошле нас до священного Силоаму», тобто очистить нас.

Отже, філософ нам пропонує формулу щастя, здійснення якої може стати провідною ідеєю національної ідеології та державної політики. Соціальний ідеал Григорія Сковороди це щаслива людина, яка пізнає себе впродовж свого життя, прагне знайти своє місце в соціумі, своє призначення, займається сродною працею, живе в любові, в істині, а значить і в благодаті.

Як звісно, починаючи з 2006 року Фондом нової економіки ([New Economics Foundation](#)) проводиться дослідження добробуту людей та стан навколишнього середовища в різних країнах світу, за допомогою Міжнародного індексу щастя (Happy Planet Index). Головне завдання індексу – відобразити «дійсний» добробут націй. Для порівняння рівня життя в різних країнах використовуються значення ВВП на душу населення або ІЛР (Індекс Людського Розвитку), але ці індекси не завжди можуть відобразити реальний стан речей. Зокрема, порівняння значення ВВП вважається недоречним, оскільки кінцева мета більшості людей не бути багатими, а бути щасливими та здоровими. МІЩ ґрунтується на загальних утилітарних принципах – більшість людей хоче прожити довге та повноцінне життя, а країни прагнуть зробити все можливе для досягнення максимального благополуччя своїх громадян, розумно використовуючи наявні ресурси та не завдаючи шкоди навколишньому середовищу. Тепер давайте заглянемо у список країн, які були досліджені у 2006 році. Україна займає в ньому 174 місце, індекс щастя -22,21! Гірше справи тільки у Конго, Бурунді, Свазіленд та Зімбабве. У 2009 році Україна займала вже 95 місце серед 143 країн світу з індексом 38,1. У 2017 році – 132 місце серед 155 країн світу, у 2018 році – 138 місце серед 156 країн, у 2022 році – 98 місце серед 146 країн світу .

Як бачимо, згодом, ми піднялися на 40 позицій, порівняно з 2018 роком, але ці цифри свідчать нам про те, що щастя пересічних українців ніколи не було стратегічною метою нашої держави. Отже, нам вкрай необхідно активно формувати в масовій свідомості соціальний ідеал, основними якостями якого було б щастя і все, що до нього наближає – свобода, незалежність, справедливість, любов до себе, своєї сім'ї, праці, свого ближнього, далекого, країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Філософський словник / За ред. В.І. Шинкарука. К., 1986. 800 с.
2. Сковорода Г.С. Твори в двох томах. Київ: Наукова думка, 1973. Т.1. 532 с

Вікторія ЧОРНА,

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціології та політології,
Чорноморського національного університету ім. Петра Могили*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Процес міграції отримав суттєвого розповсюдження у всьому світі, проте в Україні саме зараз він є досить частим явищем. Велика частина мешканців сходу України вже декілька років активно переселяється в інші частини держави та за кордон. Частина людей переміщуються через те, що були в осередку воєнного конфлікту та намагаються врятуватись, а частина не була свідком бойових дій, проте боїться переслідувань через свої політичні погляди. Як би там не було, причини у кожного свої, проте ситуація, яка склалась на території, де вони проживали, змусила їх змінити середовище проживання.

М. Слюсаревський та О. Блинова приділили увагу класифікації видів міграцій. Так, науковці виділяють міграцію “внутрішньодержавну та міждержавну, постійну і тимчасову, суверенну і вимушену, та інші” [3]. Актуальності в даній роботі набуває саме вимушена міграція, з урахуванням того, що частина території України стала осередком збройного конфлікту, що й виступає ключовою причиною переміщення значної частини населення східних областей на інші території.

В даному контексті влучне зауваження Р. Шаміонова про важливість причин міграції. Він зазначає, що добровільна міграція підвищує загальний рівень стресостійкості особи, що сприяє її толерантності до нових умов життя та швидкому пристосуванню. Переміщення, викликане зовнішніми негативними обставинами, знецінює власну активність особи, підриває її віру в контрольованість власного життя та обтяжує адаптацію в новому соціальному середовищі [1].

В. Сохранов в якості ключової проблеми мігрантів виділяє проблему “сміслоутворення як процесу, який забезпечує розвиток особистості як осмисленого суб’єкта культурно-історичного процесу тієї соціальної спільноти, яка стає референтною для його формування” [1].

Певна група вчених (Ф.Березін, В.Гриценко, Г.Солдатова) робить акцент на тривозі, як одній із ключових проблем мігрантів. Г. Солдатова зазначає, що тривога супроводжує переселенця з початку переміщення та навіть після нього, має тривалий характер в його житті. Її підґрунтям є невизначеність та невідомість навколишнього нового середовища, в якому опинились мігранти. Тривога підкріплюється страхом та відчуттям безвиході. Вказані негативні переживання послаблюють адаптаційні можливості психіки переселенця [1].

Ф. Березін пише, що особи, яким властивий підвищений рівень тривоги,

мають викривлення в сприйнятті оточуючої дійсності, які пов'язані з песимістичним забарвленням життєвих подій та подальших перспектив, відчуттям власної неповноцінності, очікуванням неприйняття з боку оточення, підвищеною емоційною вразливістю. Зазначені стани заважають переселенцям засвоювати нові норми соціальної взаємодії та стимулюють прагнення шукати підтримки та допомоги у оточення. Напротивагу цьому, низький рівень тривоги сприяє формуванню соціальної активності, оптимістичній оцінці оточуючої дійсності та життєвих перспектив, прояву ініціативності, допомагає формувати поведінку з урахуванням існуючих соціальних норм, не відчувати бажання залучення сторонніх людей до вирішення власних особистісних проблем [3].

В той же час, В. Гриценко зазначає, що посилення тривоги може спричинити позитивні зміни, стимулюючи включення власних психологічних адаптаційних механізмів особистості, що гармонізують її з навколишнім соціальним середовищем. Проявом включення власних резервних ресурсів є конвертація психічних процесів, ефективна поведінка, яка відповідає ситуації, що сприяє пришвидшенню адаптації [2].

Якщо продовжувати тему психічних станів, які властиві вимушеним переселенцям, то тут дуже влучною є позиція Г. Солдатової, яка вказує на системність прояву психологічних та психічних проблем вимушених мігрантів, які впливають на всіх життєві сфери особистості: емоційну, когнітивну, поведінкову, мотиваційну, комунікативну. Так, розбалансованість емоційної сфери переселенців проявляється у пригніченості, депресії, розгубленості, які з часом знімаються на гнів, агресивність, претензійність. Підвищується рівень тривожності, роздратованості, відбуваються безпідставні зміни настрою. Також наявні розлади сну, безсоння, або підвищена сонливість, сни мають негативне забарвлення та змушують прокидатись у тривозі [1].

У зв'язку з різким зменшення можливостей задоволення різних потреб в результаті переїзду, суттєвих змін зазнає мотиваційна сфера переселенців. На перший план виходять першочергові потреби, деформації зазначає ціннісно-смилова сфера життя, знижується рівень домагань, самооцінка, неможливість задоволення власних потреб викликає пригніченість. Актуальності набувають екзистенційні проблеми, які викликані невизначеністю та безперспективністю майбутнього.

Дисбаланс емоційної та мотиваційної сфер провокує розлади та порушення в когнітивній сфері мігранта, а саме порушення пізнавальних процесів: "пам'яті (амнезії – втрати пам'яті; конфабуляції – наявність в пам'яті подій, які ніколи не відбувались з людиною, важкість запам'ятовування), розсіяність уваги, відволікаємість, порушення сприйняття (наприклад, часу), розлади мислення (зісковзування – мимовільний відхід від основної теми розмови; надмірна докладність)" [1].

Розлади особистісних психологічних сфер призводить до дисбалансу в міжособистісній взаємодії. Особливо потерпають найближчі відносини: з коханими, дітьми, батьками, друзями, а також виникають непорозуміння з членами власної групи та приймаючої громади [1].

Проте відсутність поруч близьких друзів та родичів не завжди призводить до негативних наслідків для життя переселенця. Іноді це провокує мобілізацію його внутрішнього потенціалу та сприяє особистісному зростанню, вдосконаленню життєвого досвіду та напрацюванню навичок.

Варто підкреслити, що далеко не завжди труднощі, викликані ситуацією вимушеного переміщення (наприклад, відсутність близьких друзів чи родини), мають тільки негативні наслідки для психічного здоров'я. Вони можуть сприяти і позитивним змінам, наприклад особистісному росту, придбанню нового досвіду, нових навичок [106]. До невротичних розладів, які зустрічаються у вимушених переселенців, Г. Солдатова відносить “депресії, суїцидальні тенденції, тривожні розлади та страхи” [2]. Ризик появи депресії визначається особистісною схильністю до неї, кількістю негативних подій в житті особи та їх тривалістю та відсутністю підтримки з боку оточення [2].

Факт вимушеної міграції, низький рівень згуртованості з приймаючою громадою, низький рівень матеріального забезпечення можуть провокувати виникнення суїцидальних намірів у переселенців. Травматичні події вимушеного переміщення негативно впливають на фізичне та психологічне самопочуття переселенця. Крім того, процес адаптації обтяжується різким зниженням соціально-економічного статусу та необхідністю налагодження стосунків з приймаючою громадою [1].

Ю. Пилипас виділяє “стани внутрішньо переміщених осіб, які спричиняють нестабільність і втрату контролю над ситуацією, власним життям:

- втрата автономності («Я не керую процесом. Мене кудись несе»);
- втрата суб'єктивності («Це не я приймаю рішення у своєму житті. Хтось зверху вирішує»);
- порушення ідентичності;
- розгубленість (на рівні думок не можуть зосередитися і виконувати розумові завдання, до яких звикли), регрес;
- побоювання відторгнення (що їх будуть ідентифікувати з ворогами);
- відчуття незахищеності;
- стан жертви;
- злість та пошук «зовнішнього ворога» (хтось має за це заплатити);
- відсутність можливостей прогнозувати майбутнє;
- сором, низька самооцінка, почуття провини;
- функціональні симптоми, психосоматичні розлади, зловживання психоактивними речовинами;

- реакції на тяжкий стрес і порушення адаптації, в тому числі посттравматичний стресовий розлад (ПТСР)” [1].

В якості психологічних проблем, які переживають ВПО України І. Трубавіна виділяє:

- загальні, властиві всім членам сім'ї, відсутність перспективи на майбутнє, розбалансованість, розгубленість; психологічні травми, викликані тим, що вони стали свідками воєнних дій, насильства; почуття провини через потребу в зовнішній допомозі від сторонніх людей, втрата групової ідентичності, сприйняття себе в якості жертви, розгубленість через втрату контролю над власним життям; відсутність ідентифікації з приймаючою громадою, що провокує відчуття самотності; зниження самооцінки; необхідність пристосування до проживання в компактних умовах та до зменшення власного простору; втрата домашніх тварин, які не вдалось взяти з собою при переїзді; відчай батьків від усвідомлення неможливості забезпечити безпеку для власних дітей; зниження критичності мислення, яке викликане значним та тривалим стресом; низький контроль емоційного стану, що стало причиною пережитої кризи;
- чоловічі переживання: почуття провини за неможливість забезпечити захист та матеріальне благополуччя сім'ї, вберегти рідний край, за неможливість знайти роботу; труднощі з виявом та контролем емоцій, агресивність викликана безпорадністю, відчуттям, що не вдалось вберегти коханих людей в безпеці;
- жіночі переживання: страхи, викликані пережитими подіями, тривога за невизначене власне майбутнє та майбутнє дітей, вказані переживання компенсуються підвищеним проявом турботи про дітей та членів родини на новому місці проживання; тривожність викликана підвищенням почуття відповідальності за щастя сім'ї, почуття самотності;
- дитячі переживання: розлади психічного розвитку викликані пережитим травмуючим досвідом воєнних дій, необхідністю покинути друзів на попередній території проживання, низька стресостійкість викликана тим, що процес розвитку та соціалізації вже передбачає значні ресурсні витрати психічного характеру, одночасно значні психологічні витрати необхідні, щоб впоратись з наслідками вимушеного переміщення, психіка не витримує такого навантаження та дає збій; важкість не тільки зрозуміти та ідентифікувати свій стан, свої емоції, а й проявити їх, поділитись ними з близькими; самотність та ізольованість викликані неможливістю знайти спільну мову з однолітками на новому місці проживання; розгубленість через необхідність покинути друзів та загалом колектив в місці навчання; вимушене переселення підриває базову довіру до світу, яка власне переживає процес формування; повністю нове соціальне оточення чинить додаткове навантаження на нестійку психіку; психологічні перевантаження провокують розлади сну, страхи, фобії, агресію, адаптивна модель поведінки ще не сформована, невпевненість та

розгубленість проявляються в негативізмі по відношенню до оточення [1].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Балабанова Л.М. Психологічні особливості рефлексії вимушених переселенців.- URL: <http://nuczu.edu.ua/images/topmenu/science/ProblemsOfExtremeAndCrisisPsychology/vol22/6.pdf> (дата звернення: 05.09.2019).
2. Блинова О.Є. Соціально-психологічні засади адаптації вимушених мігрантів. Актуальні проблеми психології: збірник наукових праць Інституту психології імені Г.С. Костюка НАПН України. Київ: Талком, 2016. Т. IX. Загальна психологія. Історична психологія. Етнічна психологія. Вип. 9. С. 58-66.
3. Блинова О.Є. Соціально-психологічні особливості ставлення приймаючої спільноти до вимушених переселенців. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: «Психологічні науки». Херсон, 2017. Вип. 3(2). С. 136–141.

Inna PRONOZA,
candidate of political sciences,
associate Professor of the Department of Political Sciences and Law
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D Ushynsky
Anatoly KAZYUK,
3rd year student, specialty «Political Science»
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K. D Ushynsky

THE ISSUE OF UKRAINE AND MOLDOVA IN THE GEOPOLITICAL SPACE OF THE EUROPEAN UNION

Ukrainian-Moldovan relations are built on the background of common borders, common internal problems and mainly on Russian influence in two sovereign states that were under the influence of Soviet imperialism, but in 1990 - the then internal governments adopted acts on the sovereignty of states, and in historiography - this will be an act of a parade of sovereignties, announcing the act of gradual exit from the Soviet Union - for the then citizen of Ukraine and Moldova hope for a bright future, and for the center in Moscow it was a sign of the loss of its influence on the two countries, whose borders pass as protection from the main ideological opponent.

For the Moldavian SSR - where one of the separatist regions is located, which was not ready to recognize Moldova - as a separate sovereign state from the USSR, against the background of the language conflict and internal social problems, an internal conflict begins in the Transnistria region, which is supported by Moscow and leads to the region "peacekeeping" forces to settle the conflict - thus, supporting the puppet government, which is controlled from the center and at any time, can pose

a threat to other regions of Moldova. The Ukrainian SSR did not lose sight of Moscow either, this is especially noticeable in Crimea, where the Black Sea Fleet of the Russian Federation was stationed, which posed a threat to the independent Ukrainian state, against the background of these events, complications in social and everyday life are noticed internally in Ukraine and in other post-Soviet republics for the population. In this difficult period, some former Soviet republics are beginning to move to the European and Euro-Atlantic space in search of protection from Russian aggression and economic support.

According to Ukrainian political scientist A. Vuyko, 3 stages of cooperation between Ukraine and Moldova with the European Union can be divided into 1. Stage of cooperation and partnership with the EU (1991-2014); 2. The stage of political association and integration with the EU (2014 - 2021); 3. The stage of applying for EU membership (2022 - until now).

As a result of the victory of the revolution of dignity in 2014 and the arrival of pro-European forces, the ex-president of Ukraine Petro Poroshenko and the new government in the Verkhovna Rada continued the foreign policy of joining the EU - which began to separate Ukraine from the full control of Russia, and the loss of influence over Ukraine, but in order to create a buffer zone for itself, the Russian Federation occupies the Crimean peninsula and leads troops to Donbas, supporting separatist sentiments, thereby repeating a similar scenario in the Moldovan region.

In 2020, the pro-European candidate Maia Sandu won the presidential elections of Moldova, beating the pro-Russian candidate. The victory of M. Sandu and the continuation of Ukraine's European course by President V. Zelenskyi built warm neighborly relations, starting an action plan to establish joint relations, as in the past. Shared views on foreign policy and the strengthening of economic and political relations helped to conclude common interests - for Moldova, Ukraine acts as a defense against Russian aggression, and Moldova acts as an economic link between Ukraine and Europe, which emphasizes important trunk nodes, the supply of European gas to Ukraine, and the ability to connect to European power grids.

Ukrainian-Moldovan economic and trade relations are quite promising, by 2020, Ukraine exported to Moldova: metal products, electric machines, fuel and lubricants, electricity, food and pharmaceutical products, construction materials, and Moldova exported plant products, wine, ethyl alcohol alcohol.

Ukraine and Moldova, having a common goal of joining the EU, signed the association on joining the EU in an accelerated mode and, having received the status of a candidate, continue to establish partnership relations and joint projects: in the form of the construction of the Kyiv-Kyshniv highway and the construction of a new bridge on the Dniester, the preservation of natural of Moldova's gas in Ukraine's storage facilities.

In the political perspective, Ukraine and Moldova support initiatives to protect against foreign policy threats from Russia, and cooperate in the settlement of internal issues of the PMR and Crimea. Full-scale Russian aggression in 2022 was for

Moldova, first of all, a confrontation with economic and social challenges, Moldova accepted Ukrainian refugees, providing them with shelter from the war, and providing humanitarian aid. Moldova is one of the first countries that condemned the aggression of the Russian Federation and signed the UN resolution condemning Russian aggression against Ukraine.

Ukraine and Moldova in geopolitical coordination are moving in the same direction, both states having democratic institutions and a general idea of the Europeanization of both countries and the movement towards European civilization - leads to the solution of the main problems: the settlement and liquidation of separatist regimes in the state, the withdrawal of the Russian army from both countries, destruction of oligarchic influence - which negatively affects economic and political progress in both states.

REFERENCES:

1. Partners and allies of the post-Soviet space. URL: <https://bintel.org.ua/analytics/ukraina-i-moldova-geopolitichni-perspektivi/>
2. Vuiko A. Osnovni etapy formuvannia yevrointehratsiinoho kursu Ukrainy ta Moldovy: porivnialna kharakterystyka. Hrani. 2023. № 27(6). S. 33 - 42.

Павло КОЗЛЕНКО,

*кандидат філософських наук, Голова правління Громадської організації
«Одеський центр дослідження Голокосту»*

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: СОЦІАЛЬНО-ФІЛОСОФСЬКЕ БАЧЕННЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОГО ВИМІРУ

Існують життєві обставини глобального і локального типів, в яких саме потреба в безпеці виходить на перше місце і стає ведучою, починає визначати мотивацію соціальної поведінки людини, перебудовуючи та змінюючи її, специфічним чином трансформуючи інші базові групи потреб, особливості і характеристики особистості. Потреба в безпеці стає активним і домінуючим мобілізатором ресурсів організму людини в надзвичайних обставинах – соціальної дезорганізації, катастрофічних явищах природи, злочинних посяганнях, стихійних лихах і т.п. І вже особливо вона починає превалювати при активній агресії, яку в сучасному світі продукує значна кількість країн і терористичних організацій. Але навіть серед них сьогодні виділяються росія, іран і "хамас".

За оцінками вчених, в нинішній дійсності є великий ризик еволюційної кризи людства як біологічного виду. Тому необхідно, щоб забезпечення безпеки стало пріоритетною метою і внутрішньою потребою людини, суспільства, цивілізації. Для чого вкрай важливо розвивати новий світогляд, систему ідеалів і цінностей, формувати якості особистості безпечного типу,

створювати нове суспільство і державу, і в підсумку світове співтовариство, безпечного типу. Homo Sapiens безпечного типу – це людина з високим рівнем самосвідомості, що ґрунтується на категоричній цінності людського життя і прагне жити в мирі та злагоді з собою і з навколишньою дійсністю, орієнтована на добро і творчу діяльність і протидіє злу й руйнуванню.

Сталий розвиток країни, її економіки, підвищення добробуту народу можуть бути досягнуті шляхом профілактики виникнення надзвичайних ситуацій, одним із шляхів якої є підвищення загальної культури кожної людини в області безпеки життєдіяльності та зниження негативного впливу «людського фактору» на безпеку життєдіяльності особистості, суспільства і держави, формування культури безпеки у населення країни. У той же час соціум повинен бути готовий і до зовнішньої агресії. Саме тому нам видається надзвичайно важливим об'єднати соціальне і культурне в єдине ціле соціокультурного для поліпшення можливостей безпеки і реакцій на порушення системи безпеки як окремо взятої особистості, соціальної групи, так і всієї держави в цілому.

Саме соціокультурне, націлене на максимальну протидію активній зовнішній агресії, є, на нашу думку, оптимальною відповіддю на виклики сучасних аморально-делінкентних спільнот та організацій, створених вандалами ХХІ століття. Звертаючись до феномену соціокультурного, ми виходимо з того, що культура безпечної життєдіяльності та загальна культура особистості діалектично взаємопов'язані, а соціальні взаємодії надають культурній особистості додаткові можливості для розуміння і відбиття агресії. Ядром особистості є можливості і здатності людини задовольняти потреби в самореалізації, самовизначенні, самоствердженні, самостійності, самооцінці, і, звичайно ж, в безпеці. Вони визначають зміст особистості безпечного типу. Це спосіб існування людини з орієнтацією і установкою на «модус буття» (творча орієнтація), "модус моралі" (категоричний імператив), "модус свободи" (природне право людини). Тільки у особистості, що володіє цими модусами, присутні в її життєдіяльності незалежність, свобода, наявність критичного розуму.

При цьому необхідно пам'ятати і про цивілізацію, яка забезпечує людині фізичний комфорт, завдяки технічним засобам надає фізичні можливості захисту. Так, якби цього не було, як показали події 7 жовтня 2023 року, Ізраїль вже перестав би існувати. Тому культура і цивілізація в світі сучасного соціуму являють собою єдиний механізм виживання людини. В результаті дії соціокультурного людина отримує більш комфортне існування і внутрішню стійкість. Культура і цивілізація взаємопов'язані і взаємопереплетені. Але саме соціум робить дане об'єднання життєстійким, готовим захищати свою безпеку.

Культура в сучасному світі продовжує залишатися символом позитивного в розвитку людства, цивілізація ж наполягає на технічному забезпеченні буття. Теза про опозицію культури і цивілізації була модною в

суспільстві постмодерну. Однак нинішнє суспільство метамодерну схильне об'єднувати культуру і цивілізацію в нерозривну єдність. Тому теза І. Канта про поділ культури і цивілізації як форми освоєння світу людиною потребує деякого коригування в ситуації, коли йде війна добра зі злом, просто таки мріють знищити всі гарантії безпеки.

За Кантом, культура – це сфера безумовної моральності, в той час як цивілізація – це зовнішній, «технічний» тип культури. Цивілізація збільшує суму матеріального комфорту, але одне тимчасово зменшує суму комфорту духовного, психологічного. Однак при цьому, І. Кант цінності культури і цивілізації розрізняє лише функціонально, тобто за цільовим призначенням. Як нам видається, цивілізація не зменшує, а збільшує комфорт душевний саме завдяки почуванню себе в безпеці.

Таким чином, безпека людини – найважливіша потреба, задоволення якої є необхідною умовою нормального існування і розвитку і реалізується в суспільстві через певні організаційні форми, стійкі структури соціальних взаємодій, спільну діяльність, культурний і цивілізаційний стан суспільства і держави, трансформуючись в систему взаємопов'язаних особистих і групових інтересів і способів їх досягнення. Тому людина так потребує відчуття свого зв'язку з оточуючим світом, іншими людьми, розуміння своєї приналежності до певних соціальних груп і громадським структурам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Kant Immanuel. Idee zu einer allgemeinen Geschichte in weltbürgerlicher Absicht. Berlin: LIWI Literatur- und Wissenschaftsverlag, 2019. 24 p.

Наталія РИБКА,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії,
історії та політології, Національний університет «Одеська політехніка»*

УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД ВИКОРИСТАННЯ ПРОЦЕСІВ СТЕРЕТИПІЗАЦІЇ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ВІЙНІ

Російсько-українська війна з 2014 р. відбувається не тільки на полі бою, на фронті, але й вона реально існує як внутрішній стан громадян України, а також громадян інших країн, що знаходяться у безпосередньої близькості до України – Молдова, Білорусь, Польща, країни Балтії, країни Європи та Америки, громадяни тих країн де є велика українська діаспора, а ті, хто розуміє війну як загрозу демократичним цінностям для всього світу.

З причини відсутності можливості принципового протиставлення релігійного, етнічного, культурного або якогось іншого (на початку агресії) та внаслідок панування на території України радянських ідеологічних

конструкцій про «братні народи», про близькість культур тощо, агресія Росії проти України розпочалася та ще й досі розгортається саме у площині ідеологічній.

Така ситуація склалася в наслідок того, що у сучасних війнах спостерігається зміщення акцентів на ментальний та інформаційний аспекти. Сучасна війна відбувається на ментальному рівні людей, як боротьба за когнітивний та комунікативний контроль, владу над свідомістю, емоціями, мисленням та розумом. Сучасні конфлікти відбуваються вже не стільки в фізичній сфері, а вже переважно в інформаційній, когнітивній і соціальній сферах, при чому ефективність досягається через системне використання всіх цих елементів. Зрозуміло, що процеси стереотипізації та її результати – стереотипи, цікавлять дослідників [2] у відношення до того як змінюється поведінка та діяльність індивіда під їх впливом. Ще більшого значення набувають дослідження процесів створення-руйнування стереотипів під час війни – оскільки стереотипи стають дієвою зброєю.

Завдяки спрямуванню процесів стереотипізації, або їх руйнуванню, вдається керувати суспільною думкою, масами людей, їх настроями, поведінкою та тим вибором, який люди роблять, що надважливе в умовах інформаційних та медійних війн. Загалом, варто зазначити, що весь процес формування ідеологем вибудовується завдяки емоціям. Тут також використовується момент міфу, в якому емоційно-чуттєве переживання домінує над раціональним поясненням що прямо пов'язані із ситуацією – стереотипи політичні, етнічні та інтерпретації/перекладу. Необхідно підкреслити, що під час війни стають насущними певні групи стереотипів, які мають найбільшу вагу та вплив, а також виявляють більшу ризикогенність. Зрозуміло, що у чинній ситуації найбільш адекватним є критерій поділу усіх існуючих стереотипів «за ступенем важливості у дані часи у відповідній ситуації».

Підґрунтям до застосування визначеного критерію буде розуміння того, завдяки чому стереотип здатний пробивати захисні механізми свідомості. Було з'ясовано[1], що перш за все, формування й закріплення в поведінці особистості стереотипу зазвичай свідчать про конфлікт між емоціями та соціальними умовами їхнього прояву. Також на наповненість стереотипу емоціями вказував ще В. Ліппман: стереотипу притаманні поєднання «різних видів відчуттів (зорових, слухових, смакових, нюхових, кінестетичних), емоцій й смислових асоціацій», а також здатність легко, але міцно закріплюватися в пам'яті [2]. Стереотипні емоційно насичені реакції, що актуалізуються в ситуації конфлікту, виконують захисну функцію, але при цьому блокують рефлексивні потенціали людини: перешкоджають усвідомленню чинних відмінностей, знаходженню спільності поглядів і позицій, розумінню і шанобливому ставленню до цінностей та інтересів один одного. Наприкінці ХХ ст. Джозеф П. Форгас [4] і його колеги повідомили про

цікавий і важливий напрям досліджень, присвячених ролі емоції в процесі сприйняття іншої людини, міжгрупової дискримінації та стереотипних суджень. На основі цих та аналогічних результатів науковець припустив, що роль емоції чи настрою в означених типах суджень може бути максимальною, коли учасники здійснюють субстантивну обробку інформації, яка потребує, щоб вони відбирали, засвоювали й інтерпретували нові стимули й зіставити ці дані з уже здобутими знаннями.

Відомо, що в критичних умовах, особливо в небезпечних, травматичних та несподіваних ситуаціях, виникають емоції, які спричиняють неконструктивні стереотипні реакції. Було помічено, що недоречність деяких стереотипних реакцій в екстремальних умовах стають більш очевидними. Беручи ці міркування до уваги, можна стверджувати, що емоційні аспекти стереотипів, що найбільш проявлені під час війни, актуалізують, роблять більш вагомими окремі групи та системи взаємопов'язаних стереотипів. Існування та успішне використання політтехнологій наявно доводять можливості маніпуляції великими масами людей завдяки вживлянню у тіло суспільної свідомості необхідних стереотипів, однак слід зазначити, що самі стереотипи, внаслідок глибинної складності процесів у психіці та мисленні під час їх спрацьовування, справляють несподівані ефекти. Саме із такими неоднозначними проявами дії стереотипів: на їх зворотності, несподіваності, непередбачуваній надефективності, або недієвості.

Таким чином, в умовах війни певні різновиди стереотипів набули більшого значення, оскільки актуалізувались окремі групи проблем (екзистенційні (виживання, безпеки, вибору способу життя та подібні); соціальні та політичні (збереження цілісності суспільства, питання керування суспільними процесами в умовах війни, проблеми зміни системи цінностей та інші), з іншого боку, інші групи проблем втратили гостроту та значення.

Сутність вищевикладеного зводиться, з одного боку, до доведення того, що процеси формування, створення, руйнування – це поле бою, що розгортається у внутрішньому просторі кожного, та на засадах цього до обґрунтування та зазначення надважливості вивчення та роботи із стереотипами під час війни.

Отже, у контексті сучасних військових технологій із використанням Інтернету, соціальних мереж тощо, як інструментів маніпулювання громадською думкою, стереотипи стають справжньою зброєю, з відповідними потенціалами та загрозами. Отже, вивчення стереотипів, особливо під час війни, стає актуальним, оскільки вони можуть бути використані як на користь, так і на шкоду. У зв'язку з амбівалентністю процесів стереотипізації, потрібні різнопланові дослідження щодо створення-руйнування та руйнування-створення стереотипів, які можуть бути штучно створені або виникати природно. Важливо розглядати також зворотні процеси: знищення-формування «природних» стереотипів, які не є результатом прямих

маніпуляцій технологій. У воєнних умовах деякі види стереотипів стають ключовими, актуалізуючи різні групи проблем, такі як екзистенційні, соціальні та політичні. Вивчення стереотипів виявляється важливим для формування та закріплення національної української ідеології та успішної боротьби за фізичне існування. Однак цей процес повинен бути супроводжений зворотними процесами руйнування застарілих та ворожнечих стереотипів. Українські митці використовують культурну спадщину для спонукання громадян до дій та об'єднання на основі етнічних стереотипів. Взагалі, політика і мистецтво тісно пов'язані, і використання творів як засобу пропаганди сприяє досягненню політичних цілей. Музика, зокрема, вважається універсальним та ефективним інструментом впливу на соціум, викликаючи різні наслідки, від емоційної атмосфери до об'єднання соціальних груп.

У філософських міркуваннях і роздумах про людину у часи війни визначається здатність знаходити домінанту свого світогляду, її ставлення до реальності, що оточує її, стає осмисленим, прагматичним і патріотичним. Такий стан її ідентичності важливий завжди, але він набуває особливого значення під час війни. У сучасному світі, особливо в умовах війни та з використанням Інтернету та соціальних мереж, стереотипи стали важливою зброєю, здатною впливати на громадську думку.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Кулинич І. В. (2015) Природа емоційного наповнення стереотипу. Вісник Харківської державної академії культури. Серія: Соціальні комунікації. Вип. 46. С. 206-214. Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/haksk_2015_46_24.
2. Рибка Н.М. Стереотипи: війна в середині себе. Гуманітарні виміри воєнних часів: наукове та філософське осмислення: колективна монографія / О.А. Афанасьєв, В.І. Безродна, В.Ю. Жарких, та ін.; за ред. проф. В.Ю. Жарких, доц. Н.М. Рибка. Одеса: Олді+, 2024. С.261-299.
3. Lippmann, W. (1922). Public opinion. New York: Macmillan. Retrieved from <https://wps.pearsoncustom.com/wps/media/objects/2429/2487430/pdfs/lippmann.pdf>, с. 174.
4. Forgas, J.P. von Hippel, W. & Haselton, M. (Eds.). (2007). Evolutionary psychology and social cognition. New York: Psychology Press. p.344.

Олександр АФАНАСЬЄВ,

доктор філософських наук,

професор кафедри філософії, історії та політології,

Національний університет «Одеська політехніка»

НАРАТИВИ І ДЕЗІНФОРМАЦІЙНІ ЗАГРОЗИ

Безпека людини, особливо в країнах Євросоюзу, передбачає не тільки захист громадян від соціально-політичних ризиків і загроз, але і від дезінформації та маніпулювання громадською думкою. Перед сучасною

Україною на її шляху до Євросоюзу стоїть непроста задача мінімізувати дезінформаційні потоки, особливо з огляду на ворожу пропаганду і дезінформацію як частину війни.

Важливо розуміти, що основою дезінформаційних текстів є відповідні наративи: від метанаративів і стратегічних наративів, до простих мінінаративів. Саме наративи насамперед забезпечують довіру людини до дезінформації, яку вона сприймає як вірне, чесне, точне висвітлення подій, навіть в тих випадках, коли, здавалось би, усім, очевидна лживість або недостовірність.

Важливою причиною того, чому треба шукати наративні сліди в дезінформації, є наявність в інформаційному просторі величезної кількості суперечливої, заплутаної, неперевіреної та недостовірної інформації з багатьох питань, де можна углядіти певні, нерідко злочинні, державні або групові та індивідуальні інтереси. Аналіз наративів, крізь які подається інформація, дає можливість побачити її цілі, смисли, сутність і виявити її дезінформаційний характер.

Загалом, наратив це деяка розповідь, історія або сукупність історій, які суб'єкти комунікації розповідають один одному і які лежать в основі будь якого тексту, усного чи письмового. Наратив є основою даної інформації, виділяючи потрібні смисли в описах, повідомленнях чи інших текстах. Наратив підпорядковується певній меті, під яку вибудовується сюжет розповіді та відбираються факти і події [1; 3]. Якщо не враховувати наративні структури, то усяка розповідь, будь яка історія, особливо політично забарвлена, виглядає закономірною послідовністю, яка нібито саме так і відбувалась в реальності. Але реальність не зовсім така, а часто зовсім не така. І загалом дуже непросто віднайти більш-менш адекватний наратив. За адекватність наративів відповідає політологія, історія, філософія і загалом наука, яка, незважаючи на ціннісні орієнтації, має бути неупередженою, об'єктивною.

Функціонування наративів у політичному комунікативному просторі, особливо ідеологічно забарвлених, демонструє їхню розбіжність, а то й протилежність, спричиняє неспівпадаюче бачення дійсності, історії, майбутнього, продукує відповідні різноспрямовані політичні доктрини й дії, провокує викривлення або замовчування подій і дезінформацію, що детермінує трагічні непорозуміння, які призводять до конфліктів, зокрема й воєнних.

Наративи майже не рефлексуються, особливо в тоталітарному суспільстві, бо є засобом життя для більшості людей, тобто є їхньою реальністю. Побачити її з іншого боку можуть лише індивіди, здатні до глибокої рефлексії, або особи, знайомі з перевагами інших культурних і політичних контекстів. Саме тому люди часто не бачать, здавалось би, очевидного. Це породжує, зокрема довіру до дезінформації.

Наративи, особливо стратегічні, обслуговуються практично всіма видами мистецької і культурної діяльності, насамперед освітою і навіть релігією і загалом самою повсякденністю, тому проникають у СМІ, блоги, канали, насамперед ті, які продукують дезінформацію.

Особливо ця ситуація притаманна тоталітарному режиму, який інтереси правлячих кіл видає за державні і направляє всі культурні чинники на обслуговування відповідних наративів. Пересічний громадянин інших наративів не знає або не розуміє, тому загалом підтримує режим, не бачачи дезінформаційних перекручень.

В демократичному суспільстві, завдяки правам і свободам, особливо свободі у доступу до інформації і її вибору, дезінформація має значно менше шансів на розповсюдження. Усі наративи можна поділити на два типи. Перший орієнтується на загальнолюдські інтереси і цінності: права і свободи людини, демократичні ідеали, принцип гуманізму, серед яких право на мир. Другий орієнтується на вузькодержавні інтереси, які суперечать інтересам цивілізаційних держав і загальнолюдським цінностям. Він потребує особливої ідеології для свого обґрунтування, псевдоісторичних метанаративів, пронизаних сучасними міфами і тяжіє до дезінформації.

Сюди відносяться російські наративи, які задають сучасну рашистську картину світу, яка об'єднує правлячі кола і більшість населення. Серед них: 1) Росія – оплот істинної духовності, підтверджувана міфологізованими релігійними, марксистськими і навіть царистськими відсилками, 2) наратив про нібито велику російську культуру, який живиться неадекватними великодержавними освітніми програмами, 3) наратив про особливий історичний шлях Росії, де використовується суміш історичної правди і міфології, історичного ревізіонізму і наукових досліджень, і вимальовується викривлена, необ'єктивна, сфальсифікована історична пам'ять, з особливими рисами великодержавності [2], наратив про братні народи, які неможливо розділити і які повинні існувати в одній державі.

Важливе завдання перед Україною: протидія російським наративам, як стрижню дезінформації, в Україні, на Заході і загалом у світі, а також в самій Росії.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Афанасьєв О., Василенко І. Мінливості долі метанаративу // Докса. Збірник наукових праць з філософії та філології. Вип.1(37). Сковородіана: мандри філософування. Одеса: Акваторія, 2022, 196 с. С 83-92.
2. Афанасьєв О. Наративи як стрижень політичних комунікацій // Збірник наукових праць «Політологічні студії». Кам'янець-Подільський: Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2024. Випуск 6. 236 с. С.122-130. URL: <http://elar.kpnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/8136>.
3. Brockmeier, Jens and Rom Harre. "Narrative, Problems and promises of an alternative paradigm". In Narrative and Identity, Jens Brockmeier and Donald Carbaugh (eds.). Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 2001. P. 39-59.

Володимир ЖАРКИХ,
*доктор філософських наук, професор,
 завідувач кафедри філософії, історії та політології
 Національний університет «Одеська політехніка»*

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА І ПРИНЦИПИ КОМУНІКАТИВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Сьогодні сучасна Європа, да і весь глобалізований світ, існують в стані соціальної небезпеки. Україна також перебуває в ситуації світоглядної незгоди. В неї спостережується поляризація соціальних сил, інтересів та очікувань, внаслідок чого постійно поглиблюються комунікативні розриви. Люди перестали розуміти друг друга. Комунікативні контакти перетворюються на незалежні монологи в яких ніхто нікого не слухає крім самого себе. Відповідно чому в таких контактах неможливо не тільки примірити соціальні розбіжності але і навіть визнати найбільш небезпечні загрози. Це не сприяє взаєморозумінню і погіршує ситуацію небезпеки, соціальної нестабільності і ворожнечі.

У мінливій реальності наших днів комунікація повинна фокусуватися на прагненні вирішувати розбіжності і досягати консенсусу мирним шляхом, краще всього в діалозі. Однак, в культурі сучасного глобалізованого українського соціального дискурсу комунікативні процеси все ще проходять в концепціях тоталітаризму. В результаті сторони комунікативного обміну приходять, в кращому разі, к тимчасовому і хиткому перемир'ю. Проблема створення гармонії і безпеки соціальних стосунків та умов для спільної, конструктивної дії навіть і не зачіпається. і не ставиться. Досягнення хлипкого компромісу здійснюється не через діалог, а через конфлікт. Його подолання означає пріоритет і безграничне панування одного рішення над другим. Бажання подолати супротивника любою ціною перевершує логіку конструктивного співробітництва. Така комунікативна культура примушує супротивників бачити друг в друге не людей, які відповідально оцінюють перспективи гармонізації колективного простору суспільства, а інструменти для затвердження своїх переконань і реалізації своїх планів. Замість продуктивного діалогу, сторони комунікативної події створюють антидіалогову ситуацію.

Цілком зрозуміло, що в контексті гострого протистояння ідей і думок трудно надіятися, що продуктивний кроскультурний діалог можна створити за короткий час. Але, якщо виходити з прагматичних концепцій створення позитивної культурної ідентичності суспільства і соціальної безпеки, імперативно важно знайти спільні цілі і хоча б тимчасову згоду. Серед опозиційних думок як у світовому масштабі, так в межах одної держави, необхідно знайти головні причини незгоди і

зробити наші ідеї ясними, як радив Ч.С. Пірс. Для цього треба відмовитись від абсолютизації позицій і проявити готовність не тільки говорити, але і слухати. Тоді існуючі проблеми стануть одною проблемою побудови конструктивного діалогу, в якому слухання стане не простою формальністю, а уважним проникненням в суть думок партнера. Обидві сторони діалогу будуть активно і рівноправно брати участь в процесі говоріння і слухання. Взаємно зацікавлені, вони у сумісному інтелектуальному зусиллі зможуть створити символічний продукт, який дозволить установити гармонічні людські стосунки, запобігти розриву діалогу і забезпечити соціальну безпеку.

Динаміка створення демократичної України негайно потребує необхідних умов для щирого діалогу. Внаслідок історичного розвитку України на її території спільно існують багато народів, які мають неоднакову культурну ідентичність і різні символічні цінності. Створення їх гармонічної співпраці цілком залежить від чесного, щирого кроскультурного діалогу.

Цей спосіб комунікації містить в собі як надію, та і виклик. Комунікативна ситуація в Україні складається як протидія кроскультурному діалогу. Кроскультурна комунікативна ситуація не сприяє продуктивній співпраці ані на міжнародній арені, ані в умовах України. В українському комунікативному просторі домінують ідеологічні продукти, які нездідні створити свої нові «свободи для» і «свободи від». Соціальне /національне узгодження і згоду слід шукати не десь далеко, а в аналізі своїх власних філософських концепцій. Створення умов соціальної безпеки і громадянської злагоди можна знайти в парадигмі діалогічного мислення, що дозволяє учасникам рівне право на висловлення і слухання реплік своїх опонентів. В сучасному комунікативному просторі спілкування, в якому учасники готові і свідомо настроєні не тільки на говоріння, але і на активне, зацікавлене слухання, признається найбільш значимою моделлю спілкування. В документах міжнародних організацій, зокрема в ЮНЕСКО, така форма спілкування рекомендується як продуктивний метод гармонізації глобалізованого світу. Ідея - діалог – демократія - дипломатія - пронизує всі конвенції, які були прийняті в Раді Європи, ЮНЕСКО і ООН.

У цьому контексті суспільству треба створити парадигму діалогічного мислення, тобто нового типа світогляду, основою якого стане признание переваги світової комунікації в діалогізмі плюралізму національних культур. Такий спосіб комунікації дуже важливий під час війни в сучасній Україні, коли зовнішня загроза турбує кожного. В сучасному інформативному світі повернення класичних форм прямого живого діалогу означає, що уважне слухання, взаємна повага, емпатія визначають опонента як партнера, а не як реципієнта інструкцій, приказів або думок. Створений на взаємній відкритості, відсутності диктату і загроз такий діалог у мультикультурному комунікативному просторі України може мати реально сприятливі наслідки і позитивний резонанс.

Олена ПРИХОДЬКО,
кандидат соціологічних наук, доцент кафедри
соціології та масових комунікацій,
Криворізький державний педагогічний університет

ОРГАНИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ ЯК ГАРАНТ ЗАБЕСПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ЖИТТЯ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ

Органи місцевого самоврядування посідають головне місце у гарантуванні прав та інтересів внутрішньо переміщених осіб та виступають гарантом забезпечення їх якості життя. В умовах повномасштабної війни, суспільство і громади покладають сподівання та очікують від органів місцевого самоврядування активної участі у вирішенні проблем внутрішньо переміщених осіб, адже багатьох українців змінити свій соціальний статус та практично починати життя з початку.

За оцінками Міжнародної організації з міграції, фактична чисельність внутрішньо переміщених осіб (далі - ВПО) станом на початок 2024 року, в Україні складає 3 548 000 осіб. Повернулися до свого звичного місця проживання 4 734 000 осіб. Найбільше внутрішньо переміщених осіб приймають Дніпропетровська (14%) та Харківська (12%) області. Більшість із них походять із Донецької області (22%). Найбільші потоки переміщень у межах області зафіксовано у Запорізькій (91%) та Харківській (85%) областях [2].

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 08.11.2023 р. громадянам України гарантується дотримання у повному обсязі їхніх прав і свобод, передбачених Конституцією України, у тому числі соціальних, трудових, виборчих прав та права на освіту, після залишення ними тимчасово окупованої території [1].

Таким чином, не дивлячись на допомогу міжнародних організацій, волонтерів, благодійних організацій (наприклад, міжнародна благодійна організація «Карітас», до якої входить понад 160 національних організацій у понад 200 країнах світу за фінансової підтримки Агентства США з міжнародного розвитку (USAID) відкрила у багатьох містах України кризові центри для ВПО та місцевих мешканців), основна мета забезпечення належного якості життя, інтеграції внутрішньо переміщених осіб у громади покладена на органи місцевого самоврядування [3]. До найпоширеніших потреб, які назвали під час опитування ВПО, належать продукти харчування (39%), одяг (25%) і засоби гігієни (21%). До того ж дослідження свідчить, що порівняно з 2023 роком також зріс відсоток ВПО, які вдаються до радикальніших стратегій подолання проблем, як-то готовність ВПО влаштуватися на більш низькооплачувану роботу, неоплата оренди, переїзд до

житла з гіршими умовами або продаж предметів домашнього вжитку та інших активів [2].

Такі стратегії подолання проблем можуть свідчити про відсутність скоординованої діяльності органів місцевого самоврядування та неналежне виконання обов'язків уповноважених осіб, що в подальшому призводить до погіршення якості та рівня життя ВПО. Слід зазначити, що станом на квітень 2024 року 11% домогосподарств ВПО є неповними сім'ями (лише одна особа старша за 18 років, решта — у віці 0–17 років) [2]. До того ж, відсутність ефективної комунікації та злагодженої взаємодії між органами місцевого самоврядування приймаючих територіальних громад, недотримання прав та інтересів, необізнаність наявних потреб ВПО унеможлиблюють їх повну інтеграцію в громадах, призводить до фрагментарного вирішення їх проблем ВПО та зниженню довіри суспільства до органів місцевого самоврядування.

Основним завданням відділів по організації роботи з внутрішньо переміщеними особами у міських радах є реалізація на території міської територіальної громади державної політики у сфері організації роботи з внутрішньо переміщеними особами, а також вивчення потреб внутрішньо переміщених осіб, місце проживання яких зареєстровано на території територіальної громади, у соціальній підтримці, гуманітарній та благодійній допомозі, та оприлюднення відповідних результатів. Проте напрями та способи вирішення проблем за допомогою налагодження обліку та реєстрації (перереєстрації) переміщених осіб, створення чіткої інструкції щодо отримання всіх видів належної допомоги, ефективної роботи єдиного порталу для переміщених осіб чітко не окреслені.

З серпня 2023 року органи місцевого самоврядування мають створити спеціальний орган — Раду з питань внутрішньо переміщених осіб (ВПО), до складу якої входять не тільки представники органів місцевого самоврядування, а й ВПО та представники громадських об'єднань, які займаються захистом прав ВПО [4]. Експерти вважають, що високий рівень залученості ВПО до роботи Рад, головування в них представників ВПО надасть також можливість розглядати ці органи як прозорі інструменти для здобуття підтримки міжнародних організацій, грантових коштів на інтеграцію, що стане запорукою підвищення якості життя внутрішньо переміщених осіб.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T141706?an=1>
2. Звіт про внутрішнє переміщення населення в Україні URL: https://dtm.iom.int/sites/g/files/tmzbd11461/files/reports/IOM_UKR_GPS_Internal%20Displacement%20Report_Round%2016_UA_June%202024.pdf
3. Карітас України URL: <https://caritas.ua/internationalis/>
4. Дослідження прозорості під час війни URL: <https://transparentcities.in.ua/>

Валерій КАРИТКА,
доктор філософії (PhD) у галузі соціології,
Криворізький державний педагогічний університет

МОЛОДІЖНЕ ДОЗВІЛЛЯ В УМОВАХ ВІЙНИ: ДОСВІД УКРАЇНИ

Російсько-українська війна, яка триває вже більше 10 років (з березня 2014 року), особливо її гаряча фаза, яка розпочалася повномасштабним вторгненням військ Російської Федерації в Україну 24 лютого 2022 року радикально змінила життя української молоді, розділивши його на «до вторгнення» і «після». Як свідчать результати дослідження, проведеного аналітичним центром Cedos і дослідницькою агенцією Info Sapiens за ініціативи та підтримки Представництва Фонду ООН у галузі народонаселення в Україні, Програми розвитку ООН в Україні та Міністерства молоді та спорту України, загалом 82% молодих людей зазначили втрати через війну. Можна припустити, що 18% респондентів, які не зазначили втрат від війни, їх не усвідомлюють або вважають свої втрати незначними порівняно з втратами інших людей, адже стресові та економічні фактори, ймовірно, торкнулися всіх [2]. Молодіжне життя, а особливо дозвілля в умовах війни в Україні зазнало суттєвих змін через руйнації, постійні ракетні атаки та артилерійські обстріли, вимушені обмеження, міграцію, небезпеку і руйнування інфраструктури. Як повідомили представники Міністерства культури та інформаційної політики, унаслідок повномасштабного російського вторгнення в Україні станом на 5 серпня 2024 року зазнали пошкоджень 2024 об'єкти культурної інфраструктури. З них 334 — повністю знищені. Найчисельніша група закладів культури, які зазнали пошкоджень чи руйнувань, — це клубні заклади. Їх постраждало 974 одиниці. Також збитків зазнали: 720 бібліотек; 157 закладів мистецької освіти; 117 музеїв та галерей; 37 театрів, кінотеатрів та філармоній; 16 парків, зоопарків та заповідників; 3 цирки. Найбільше постраждали заклади культури у Запорізькій, Харківській, Сумській областях та в Києві [2].

Не краща ситуація і у спортивній сфері. Як зазначив речник Міністерства молоді та спорту України С.Биков під час круглого столу в «Укрінформі», станом на 13 вересня 2024 року: «За останніми підрахунками, 523 спортивних об'єкти по всій країні пошкоджено або зруйновано вщент. Серед останніх об'єктів – Харківський палац спорту, на території якого було влучання шести ракет,... а для відновлення спортивної інфраструктури знадобиться не менше 300 млн доларів» [1]. Звісно, що знищення культурної та спортивної інфраструктури суттєво обмежило можливості української молоді змістовно відпочивати і займатися спортом.

Між тим, в умовах війни українська молодь, незважаючи на постійні ризики, військові загрози продемонструвала високу адаптивність, і нові форми

дозвілля почали розвиватися на тлі цих складних обставин. основними з них є наступні.

1. Волонтерство та громадська діяльність, яка активізувалася у відповідь на війну, коли багато молодих людей включилися у волонтерську діяльність. Так, як свідчать дослідження, частка молоді, що займається волонтерством, тільки за перший рік війни зросла з 20% до 42% [2]. Молодь допомагає Збройним Силам України, підтримує переселенців, організовує гуманітарну допомогу та бере участь у відновленні пошкодженої інфраструктури. Волонтерство стало новою формою дозвілля, яка об'єднує українську молодь і додає сенсу їхній діяльності під час війни.

2. Культурні та мистецькі ініціативи, які підтримує та реалізує молодь. Це онлайн-концерти, вистави, художні виставки, літературні зустрічі, кінопокази тощо. Війна часто стає темою для творчого самовираження, допомагаючи осмислювати досвід через мистецтво.

3. Онлайн-дозвілля та цифрова взаємодія. У зв'язку з тим, що багато молодих людей переміщені або обмежені у пересуванні, популярними стали онлайн-формати дозвілля. Онлайн-ігри, віртуальні зустрічі, навчальні курси, вебінари і соціальні мережі стали важливими платформами для спілкування та розвитку віртуальних спільнот.

4. Спортивні ініціативи. Попри війну, молодь намагається підтримувати фізичну активність через спортивні заходи. Хоча деякі традиційні спортзали і майданчики були зруйновані або стали недоступними, зростає популярність аматорських пробігів, тренувань у парках, організованих спортивних флешмобів та подій.

5. Психологічна підтримка та реабілітація. Молодіжні групи займаються також питаннями психічного здоров'я. Створюються спільноти для психологічної підтримки, проходять групові онлайн-терапії, семінари та зустрічі для допомоги тим, хто постраждав від війни. Це також стало новим аспектом дозвілля, який допомагає молоді справлятися зі стресом і тривогою.

6. Реконструкція молодіжної інфраструктури. Багато молодіжних центрів та установ адаптуються до нових умов, пропонуючи простори для взаємодії, навчання, розвитку навичок або відпочинку. Деякі з них перетворюються на центри допомоги та інформації для переселенців, що також стало важливою частиною життя молоді.

7. Міжнародні проєкти та обмін досвідом. Українська молодь бере активну участь у міжнародних молодіжних проєктах, обміні досвідом, програмах навчання та розвитку. Це дозволяє не лише зберігати контакти з іншими культурами, а й просувати питання війни на міжнародній арені.

Отже, війна кардинально змінила формати молодіжного дозвілля, але це не зупинило молодих людей від пошуку нових форм активності. Більше того, вона спонукала до взаємодопомоги, творчості та підтримки, що є унікальним досвідом України в умовах війни.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гавриляк І. Уряд назвав кількість спортивних споруд в Україні, знищених у результаті російської агресії Главком. 13 вересня 2024. URL : <https://glavcom.ua/sport/news/urjad-nazvav-kilkist-sportivnikh-sporud-v-ukrajini-znishchenikh-u-rezultati-rosijskoji-ahresiji-1020390.html> (дата доступу 18.09.2024)
2. Вплив війни на молодь в Україні. 2023. Cedos. URL : <https://cedos.org.ua/researches/vpliv-vijni-na-molod-v-ukrayini/> дата доступу 18.09.2024)
3. Заблоцька О. За час великої війни в Україні постраждали 2024 об'єкти культурної інфраструктури. Суспільне. культура. URL : <https://suspilne.media/culture/806879-za-cas-velikoi-vijni-v-ukraini-postrazdali-2024-obekti-kulturnoi-infr> (дата доступу 17.09.2024)

Ірина ТЕЛЕЛИМ,
*кандидат політичних наук,
Одеський державний університет внутрішніх справ*

МОДЕРНІЗАЦІЯ ІНСТИТУТІВ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА І БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ У ПРОЦЕСІ ІНТЕГРАЦІЇ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

Тема боротьби з корупцією є надзвичайно актуальною для багатьох країн, зокрема для України та Республіки Молдова, які активно працюють над реформами задля європейської інтеграції. Важливість цього питання підкреслюється не лише соціальними та економічними наслідками корупції, але й її впливом на політико-правову стабільність держав та їхню здатність досягти високих стандартів управління, що вимагаються Європейським Союзом. Перед нами стоїть завдання обговорити ключові аспекти антикорупційної реформи, зокрема судову реформу, електронне урядування, прозорість державних фінансів та ефективність антикорупційних органів.

Тези присвячені тому, як модернізація державних інституцій, підвищення їхньої прозорості та підзвітності сприятимуть не лише боротьбі з корупцією, а й зміцненню довіри громадян до влади та наближенню до європейських стандартів. Розкриття кожного пункту в контексті модернізації інститутів державної влади України та Республіки Молдова і боротьби з корупцією у процесі інтеграції до Європейського Союзу є важливим аспектом успіху реформ. Нижче розглянуто кожен із пунктів більш детально:

Незалежна судова система є критично важливою для будь-якої країни, оскільки вона забезпечує верховенство права, захист прав людини і громадянських свобод, а також справедливе та об'єктивне правосуддя. Її роль виходить далеко за межі судочинства, впливаючи на політичну, економічну та соціальну стабільність держави.

За результатом проведеного опитування у грудні 2023, здійсненого Київським міжнародним інститутом соціології, довіра до судової влади в Україні склала всього 12% [1]. Цей показник вдвічі нижчий від аналогічного показника грудня 2022 року. Для України це доволі тривожний сигнал, який засвідчує ряд глибинних проблем як у суспільстві, так і державному управлінні. І першою проблемою, яка формує низький рівень довіри до судової системи є корупція. Якщо більшість громадян вважають, що рішення судів можна купити, це призводить до втрати легітимності інституцій правосуддя та сприйняття судової влади як несправедливої та корумпованої. Друга складова цієї недовіри полягає в тому, що суддівське рішення ухвалюється під тиском політичної влади, а отже таке рішення не є незалежним. І, відповідно, такі рішення і сама судова система сприймається громадянами як інструмент влади, а не орган захисту їхніх прав.

Наступним чинником, що впливають на довіру до судової системи є непрозорість та низька ефективність судів, яка на пряму пов'язана з неналежною підготовкою професійних кадрів, недотримання етичних стандартів та низький рівень контролю за діяльністю суддів, що також буде прямо впливати на подальше зниження довіри до судів. Звісно, необхідно згадати і недоступність судів для значної частини населення через складні бюрократичні процедури, фінансові бар'єри або географічну віддаленість судів – це складає враження, що судова система забезпечує і захищає інтереси лише привілейованої частини населення. Є очевидною річ, що однією з головних перешкод у боротьбі з корупцією є саме політичний і олігархічний вплив на судову систему.

Чи існують шляхи вирішення даної, дуже суттєвої проблеми. Так, звісно.

Перш за все, держава має забезпечити, створити працюючий механізм прозорого добору суддів, з обов'язковим залученням громадськості та міжнародних експертів до конкурсних комісій. По-друге, судді не мають залежати від політичних рішень, та повинні ухвалювати рішення виключно на підставі закону. Відповідно, за прийняте рішення повинна встановлюватись відповідальність. Наразі, в Україні скасована ст.375 КК України, стосовно кримінальної відповідальності суддів за неправомірне рішення. Проблема полягала в тому, що дана стаття не визначала чітких критеріїв неправосудності рішення. Другим вагомими фактором для подолання корупції в державі є запровадження електронних платформ для надання державних послуг. Власне, в Україні були започатковані онлайн платформи такі «Дія» та «Електронний кабінет» для мінімізації кількості прямих контактів між громадянами і чиновниками, що знижує можливість для хабарів. Але з часом, можливість онлайн запису на отримання документів істотно погіршилася. Стали з'являтися альтернативні приватні сервісні центри для надання державних послуг, що знову свідчить про втручання в даний сектор зацікавлених осіб та про відсутність державного контролю за цим сектором.

В Республіці Молдові аналогічним проектом електронного врядування через проекти цифровізації державних послуг є, наприклад, платформа «MConnect» та «e-Gov». Наступним важливим кроком в подоланні корупції може стати створення та результативна діяльність антикорупційних органів. Ці органи мають володіти повною незалежністю від виконавчої та законодавчої влади, щоб дати можливість розслідувати справи без тиску. Відповідно, потрібно достатнє і стабільне фінансування антикорупційних органів, що забезпечить їх здатність проводити якісне розслідування. Ще один вагомий чинник, який впливає на ефективність діяльності даних органів – це наявність реальних повноважень для проведення розслідувань та переслідування корупціонерів.

Для ефективної боротьби з корупцією необхідно забезпечити прозорість усіх витрат та надходжень державного бюджету. Запровадження інструментів публічного контролю за бюджетними витратами, таких як публікація даних про витрати на сайтах органів влади. Використання електронних платформ для проведення державних закупівель (наприклад, Prozorro в Україні) дозволяє зменшити ризики корупції через відкриті тендери та конкуренцію серед учасників. Контроль за державними витратами мають здійснювати незалежні аудиторські служби, які звітують про порушення. Аудит державних коштів має бути регулярним, а результати публічними. Наступним кроком у подоланні корупції буде реформа державної служби.

Ефективна реформа державної служби передбачає запровадження прозорих і справедливих процедур для відбору чиновників. Це допоможе запобігти призначенню на посади за корупційні домовленості або зв'язки. Кожна вакансія повинна бути відкритою для конкурсу, а кандидати мають проходити чесні й прозорі відбори на основі компетенцій і професійних якостей. Відповідно і формується система оцінки роботи державних службовців, яка допоможе контролювати їхню ефективність і виявляти можливі корупційні ризики. Запобіжником корупційних ризиків стають конкурентні зарплати. Цей же чинник є важливим аспектом для залучення професіоналів до державного управління.

Слід визнати, що проблема корупції є серйозним викликом для багатьох країн, і це стосується не лише країн, які розвиваються. І кожна країна використовує свій, унікальний підхід, для її подолання. Наведемо, для наочності, декілька прикладів. Сінгапур є одним із найбільш успішних прикладів боротьби з корупцією у світі. Ключовими заходами, що дозволили вивести Сінгапур в топ країн, що подолали корупцію були: створення Бюро з розслідування корупції (СРІВ), яке має широкі повноваження для розслідування корупційних справ на всіх рівнях влади. В додаток, були значно підвищені зарплати для держслужбовців. Мінімізація бюрократичних процедур та прозорість державних закупівель шляхом суворих перевірок для запобігання корупційними маніпуляціями.

Аналогічним прикладом є Грузія, країна, яка провела радикальні антикорупційні реформи на початку 2000-х років. Реформа поліції шляхом масового звільнення старих корумпованих кадрів і створення поліції з чистою репутацією. Для мінімізації корупційної складової впроваджено електронні державні послуги, спрощена регуляторна система, створення наглядових органів та відкритий контроль громадськості. Швеція займає високі позиції у світових рейтингах прозорості та низького рівня корупції. Держава має дуже відкриту систему, де громадяни можуть отримати доступ до більшості документів і даних, що стосуються державних рішень. Одна із ключових складових, про яку вже згадувалося 0 незалежність судової системи. Судова система Швеції діє незалежно та забезпечує справедливе правосуддя. За вчинення корупційних дій діють чіткі і суворі покарання. Ну, і звісно, не варто забувати такий вагомий чинник – високий рівень соціальної культури та відповідальності громадян за дотримання [2].

Ці приклади демонструють, що ефективна боротьба з корупцією можлива через комплексний підхід: створення сильних інституцій, посилення контролю, запровадження прозорих процедур і залучення громадськості до контролю за владою. Україна та Молдова тільки на початку реформування власних інституцій. Україна, після Революції Гідності 2014 року вступила на шлях реформування і запровадила запровадила серйозні антикорупційні реформи. Було створено Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) та Спеціалізовану антикорупційну прокуратуру (САП) для розслідування та переслідування корупційних справ серед високопосадовців, розроблені платформи за догляду за державними закупівлями (Prozzoro), електронне декларування статків держслужбовців. Молдова створила Національний центр боротьби з корупцією (НАС), що займається розслідуванням корупційних справ на всіх рівнях, затвердила стратегії судової реформи та поступово почала підвищити зарплат суддям і прокурорам, що зробило їх більш незалежними в прийнятті рішень. Але, наразі, обидві країни, проводять реформування лише декларуючи їх.

За даними дослідження Фонду Бертельсманна, і Україна і Молдова так і не перейшли до реальних реформ [3]. Політичному керівництву обох країн забракло політичної волі для проведення жорстких антикорупційних заходів в стилі прем'єр-міністра Сінгапура Лі Куан Юня. Боротьба з корупцією та модернізація інститутів державної влади є необхідними кроками для інтеграції України та Молдови до Європейського Союзу. Успішна реалізація реформ у судовій системі, електронному врядуванні, антикорупційних органах, державних фінансах і державній службі створить більш прозору та відповідальну систему влади, що відповідатиме вимогам ЄС і сприятиме підвищенню політико-правової безпеки.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Динаміка довіри соціальним інституціям у 2021-2023 роках. Пресреліз підготовлений виконавчим директором КМІС Антоном Грушецьким.
URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1335&page=1&fbclid=IwAR0KeeDBMO51g5cbQKWeXcFZS1ZOatmRAIUhjzJuQtuLD_y4B-6D6RXqkRE (дата звернення: 13.09.2024).
2. Досвід зарубіжних країн у боротьбі з корупцією. Успішна країна: веб-сайт. URL: <http://uspishnaukraina.com.ua/strategy/69/244.html> (дата звернення: 11.09.2024).
3. Гончаренко Р. У ФРН пояснили, чому в Україні та Молдові кульгає правосуддя. URL: <https://www.dw.com/uk/u-nimechchyni-poiasnyly-chomu-v-ukraini-ta-moldovi-kulhaie-pravosuddia/a-57435224> (дата звернення 16.09.2024).

Марина БОДЕЛАН,

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри психології та соціальної роботи, Національний університет «Одеська політехніка»

ВПЛИВ ПРОКРАСТИНАЦІЇ НА ПСИХОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ ОСОБИСТОСТІ

Прокрастинація, або невміння управляти часом та завданнями, є поведінковою характеристикою, яка відзначається відкладанням виконання справ на пізніше. Цей феномен часто сприймається як невелика затримка, проте в більш глибокому сенсі він може мати серйозні наслідки для особистості, зокрема у контексті безпеки.

Безпека особистості охоплює не лише фізичну безпеку, але й психологічне, емоційне та соціальне благополуччя. Досліджуючи, як прокрастинація може впливати на ці аспекти безпеки, ми можемо краще зрозуміти, чому управління особистими завданнями є критично важливим для загального добробуту людини. Перш ніж проаналізувати зв'язок між прокрастинацією та безпекою, важливо визнати, що прокрастинація часто виникає з почуття тривоги, страху невдачі або нестачі мотивації. Ці емоції можуть бути особливо сильними в умовах сучасного життя, де постійний тиск успіху та досягнень може спричинити психологічний дискомфорт. Практично кожна людина хоча б раз стикалася з необхідністю виконати важливе завдання, відчуваючи при цьому бажання відкласти його на «потім». Через це прокрастинація стає не лише відображенням організаційних чи часових проблем, а й глибоким внутрішнім конфліктом, який може позначитися на психологічному стані особистості. Згідно з багатьма дослідженнями, прокрастинація може призвести до збільшення рівня стресу та тривоги. Коли особа відмовляється від виконання завдань, які позначаються як важливі, вона стикається з наслідками втраченого часу та недостатньої продуктивності. Ці негативні емоції не лише впливають на самооцінку, але можуть і порушити загальну безпеку особистості. Коли людина не встигає справлятися зі своїми

обов'язками, це може призвести до невмотивованого занепокоєння, яке накопичується і перетворюється на хронічний стан стресу. Таким чином, прокрастинація ігнорує потребу в безпеці та комфорту, натомість посилюючи відчуття загрози. Емоційна безпека, інша важлива складова безпеки особистості, також безпосередньо пов'язана з прокрастинацією. Відсутність змоги виконати заплановані завдання може призвести до почуття провини, сорому чи втрати контролю. Ці емоції стають подальшими тригерами для прокрастинації, створюючи замкнене коло. Людина, яка відчуває емоційну незахищеність через невиконані завдання, може ще більше занурюватися в прокрастинацію, втікаючи в альтернативні види діяльності або розваги, які не є конструктивними.

Соціальний аспект безпеки також не можна ігнорувати. Прокрастинація може заважати людським стосункам, адже несвоєчасне виконання завдань чи відкладання важливих справ може викликати розчарування в колег, друзів чи родичів. Це, в свою чергу, ставить під загрозу соціальну безпеку особистості, адже не реалізовані зобов'язання можуть призвести до конфліктів і порушення соціальної гармонії. Тому, соціальна підтримка є важливим компонентом відчуття безпеки, і прокрастинація може вплинути на здатність індивіда підтримувати здорові стосунки. Існує також можливість того, що прокрастинація може позитивно впливати на безпеку особистості в певних обставинах. Наприклад, у ситуаціях, коли особа відчуває потребу в паузі або переосмисленні своїх цілей, тимчасове відкладання деяких завдань може допомогти уникнути емоційного виснаження.

Отже, контекст прокрастинації та його вплив на безпеку особистості є складним і багатогранним. Хоча прокрастинація і може здаватися безневинною, її глибокий вплив на безпеку особистості не слід недооцінювати. Стрес, тривога, емоційна незахищеність та соціальні проблеми, що виникають внаслідок затримок у виконанні завдань, можуть стати серйозними загрозами для загального благополуччя особи. Важливо вміти розпізнавати й управляти прокрастинацією, аби забезпечити емоційну та соціальну безпеку. Тому усвідомлення цього зв'язку може стати першим кроком до вирішення проблеми та покращення психологічного стану людини.

Олена КАРАНФІЛОВА,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
політології, психології та права,*

Одеська Державна Академія Будівництва та Архітектури

Дар'я БОНДАР,

*студентка групи А-272, Одеська Державна
Академія Будівництва та Архітектури*

ВПЛИВ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА БЕЗПЕКУ ЛЮДИНИ: НОВІ МОЖЛИВОСТІ ТА ЗАГРОЗИ

Штучний інтелект (artificial intelligence, AI) — це метод змусити комп'ютер чи програмне забезпечення «думати» як людський мозок. Це досягається шляхом вивчення закономірностей роботи людського мозку та аналізу когнітивних процесів [3]. Результатом цих досліджень є розробка інтелектуального програмного забезпечення та систем.

Штучний інтелект (ШІ) доволі швидко інтегрувався у наше сучасне життя і активно використовується в програмах, якими ми користуємося щоденно. Завдяки цьому ми навчилися економити наш час, передаючи виконання звичайних, а іноді і складних специфічних завдань автоматизованим процесам та алгоритмам. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту має здебільшого позитивний вплив, однак і передбачає низку небезпек і загроз.

Розглянемо нові можливості штучного інтелекту в забезпеченні безпеки.

1) Покращення систем безпеки: штучний інтелект здатний аналізувати величезні обсяги даних у режимі реального часу, виявляючи аномалії та потенційні загрози, які можуть бути непомітними для людини. Це дозволяє впроваджувати більш ефективні системи безпеки на підприємствах, в містах та інших місцях.

2) Автоматизація рутинних завдань: штучний інтелект може виконувати рутинні та небезпечні завдання, звільняючи людей для більш творчої та інтелектуальної роботи. Це особливо актуально для таких галузей, як промисловість, будівництво та оборонна промисловість.

3) Персоналізація безпеки: штучний інтелект дозволяє створювати персоналізовані профілі безпеки для кожної людини, враховуючи її індивідуальні характеристики та поведінку. Це дозволяє розробляти більш ефективні заходи безпеки для кожної конкретної особи.

4) Розвиток нових технологій безпеки: штучний інтелект є рушійною силою розвитку таких технологій, як розпізнавання облич, біометрична ідентифікація, системи кібербезпеки та автономні транспортні засоби.

В даний час світ стрімко модифікується під впливом сучасних інформаційних технологій, які зближують людей. Інформація стає найважливішим стратегічним ресурсом для кожної держави, впливає на національну безпеку та перспективи формування демократичних суспільств.

Важливою невід'ємною складовою національної безпеки є інформаційна безпека держави, на яку впливають внутрішні та зовнішні чинники, зокрема, загальний рівень економічного, соціального й інформаційного розвитку країни та політична ситуація в країні та в цілому в світі [2]. Зацікавленість у розвитку цього сектору виявляють не лише бізнес-структури, які активно впроваджують

інновації в цій сфері, а й державні органи, для яких найважливішим є питання національної безпеки.

Сьогодні використання штучного інтелекту в інформаційній безпеці набуває все більшого поширення. Існують глобальні компанії, які аналізують великі обсяги інформації в мережі, щоб запропонувати нові загрози або передбачити атаки нульового дня, наприклад. Ці компанії мають системи, які збирають масиви даних, аналізують їх за допомогою методів штучного інтелекту, виявляють закономірності, кластеризують дані та прогнозують загрози. Без таких технологій обробити такі великі обсяги інформації було б майже неможливо. Тут широко застосовуються нейронні мережі та кластеризація.

Штучний інтелект також активно використовується для відстеження загроз і застосовується для прогнозування загроз інформаційній безпеці на основі інформації, зібраної з відкритих і закритих джерел. Таким чином, за останні два десятиліття масштаб і сфера завдань і застосувань штучного інтелекту в галузі інформаційної безпеки значно зросли. Штучний інтелект є ефективним помічником для захисту від кіберзагроз [1].

Потенційні загрози, пов'язані зі штучним інтелектом.

1) Зловживання штучним інтелектом: штучний інтелект може бути використаний для створення автономної зброї, поширення дезінформації, кібератак та інших злочинних дій.

2) Втрата робочих місць: Автоматизація багатьох процесів за допомогою штучного інтелекту може призвести до масової втрати робочих місць.

3) Упередженість алгоритмів: штучний інтелект -системи навчаються на даних, які можуть містити упередження. Це може призвести до дискримінації певних груп населення.

4) Залежність від технологій: Чим більше ми покладаємося на штучний інтелект, тим вразливішими ми стаємо до збоїв в його роботі.

Шляхи вирішення проблем.

1) Розробка етичних норм: Створення міжнародних стандартів для розвитку і використання штучний інтелект.

2) Регулювання розвитку штучного інтелекту: Розробка законодавства, що регулює використання штучного інтелекту.

3) Просвіта суспільства: Поширення знань про штучний інтелект та його можливості серед широких верств населення.

4) Співпраця між державами: Створення міжнародних організацій для координації зусиль у сфері розвитку і регулювання штучного інтелекту.

5) Розвиток технологій безпеки: Створення технологій для захисту від загроз, пов'язаних зі штучним інтелектом.

Висновки. Штучний інтелект – це потужний інструмент, який може як покращити наше життя, так і створити нові загрози. Для того, щоб максимізувати переваги ШІ і мінімізувати ризики, необхідно відповідально

підходити до його розвитку та використання. Важливо створити ефективні системи регулювання, забезпечити прозорість алгоритмів і вести постійний діалог між експертами, політиками та громадськістю.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Виловатих А. В. На шляху до теорії глобальної безпеки за умов становлення цифрової епохи. Вільна думка. 2020. №4. С. 188–193. URL : <http://surl.li/aikch>
2. Ніщименко О. А. Інформаційна безпека України на сучасному етапі розвитку держави і суспільства. Наше право. 2016. № 1. С. 17–23. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2016_1_6
3. Погореленко А. К. Штучний інтелект: сутність, аналіз застосування, перспективи розвитку. Науковий вісник Херсонського державного університету. Вип. 32. 2018. С. 22–27. URL: <http://surl.li/fqavy>

Олена КАРАНФІЛОВА,

*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
політології, психології та права,*

Одеська Державна Академія Будівництва та Архітектури

Єлизавета ЧИСТОЄВА,

*студентка групи А-271, Одеська Державна
Академія Будівництва та Архітектури*

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ГОЛОВНИЙ ФАКТОР СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Безпека людини – це фундаментальна концепція, яка охоплює широкий спектр аспектів людського життя, від фізичної цілісності до соціальної та екологічної стабільності. У сучасному світі глобалізації, швидких технологічних змін і зростаючої взаємозалежності, безпека людини стає все більш складним завданням. В Україні, у зв'язку із військовою агресією РФ, поняття безпеки людини стало найбільш актуальним на сучасному етапі. Безпека людини і сталий розвиток тісно взаємопов'язані. Військові дії є серйозною загрозою для безпеки людини та запобігають досягненню цілей сталого розвитку. У цьому огляді розглядаються основні аспекти безпеки людини, від соціальних ризиків до їх впливу на сталий розвиток.

Актуальність даної теми обумовлена дуже серйозними ризиками, з якими зіштовхуються громадяни України в умовах війни. Розуміння цих ризиків та їх впливу на безпеку людини має важливе значення для розробки ефективних стратегій розвитку та добробуту суспільства в цілому. Протягом всього часу існування та розвитку людства питання безпеки перебували в центрі уваги. Будучи багатокомпонентним явищем безпека передбачає забезпечення життєво важливих інтересів людини, суспільства та

держави, а також нівелювання різноманітних внутрішніх й зовнішніх загроз і небезпек, що виникають в різних сферах, зокрема політичній, економічній, соціальній, енергетичній, продовольчій, екологічній, військовій тощо [1, 2].

Згідно з теорією потреб А. Маслоу, основними у ієрархії потреб після фізіологічних (у випадку їх задоволення на 40 %) є екзистенціальні потреби, серед яких першою за ступенем актуалізації є потреба безпеки. Потреба безпеки є активним та домінуючим фактором в житті працівників, а відтак стає і неодмінним фактором суспільного життя [4, 35].

Концепція сталого розвитку визнає, що економічне зростання повинно супроводжуватися соціальним прогресом та екологічною стійкістю. Безпека людини є невід'ємною частиною соціального прогресу. Безпека людини є невід'ємною частиною сталого розвитку. Між цими двома поняттями існує міцний зв'язок:

- Безпека людини як основа сталого розвитку (забезпечення безпеки людини створює сприятливе середовище для економічного зростання, соціального прогресу та політичної стабільності);
- Сталий розвиток як умова безпеки людини (стабільний розвиток сприяє зниженню бідності, нерівності, підвищенню рівня життя і створенню більш справедливих суспільств, що в свою чергу підвищує рівень безпеки людини). Соціальна небезпека обумовлена стосунками між людьми в суспільстві, поведінкою окремих груп людей. Ці небезпеки, як відмічає Г.П. Демиденко, пов'язані з протиправними діями (насильством, тероризмом, бандитизмом), психологічним впливом на людей (шантаж, шахрайство), вживання речовин, що руйнують організм людини (паління, наркотики, алкоголь та ін.), порушення психологічної і фізіологічної рівноваги – суїциди (самогубства). За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ), щорічно фіксується близько 500 тис. самогубств і майже 7 млн. спроб до самогубства. Суїциди – це результат впливу соціального середовища, що підриває віру людини в себе [2, 25].

Основними інструментами забезпечення соціальної безпеки людини в теперішніх реаліях є:

- Закони та нормативно правові акти, які визначають й гарантують захист, права й свободи громадян;
- Соціальне партнерство та соціальний діалог між урядом, працедавцями й працівниками в умовах війни;
- Безпечна та відповідальна поведінка громадян;
- Розвинуті демократичні інститути громадянського суспільства;
- Консолідація суспільства, стабільність та соціальний порядок;
- Чіткі критерії соціальної підтримки тих чи інших груп населення;
- Наявність служб та сервісів, що надають послуги соціального характеру;

- Адресна допомога особам, які потребують соціального захисту внаслідок ворожої агресії.

З огляду на вищевикладене, можемо зробити висновок, що соціальна безпека людини залежить від:

- Зовнішніх факторів (соціальної політики, яку проводить держава та інструментів й важелів, які використовує суспільство для регулювання сфери взаємодії між людьми);
- Внутрішньо особистісних факторів (усвідомлення особистої відповідальності за результати своєї життєдіяльності; турботи про своє фізичне, психічне, духовне та соціальне здоров'я тощо).

Зважаючи на це, зовнішніми засобами забезпечення соціальної безпеки людини, які реалізуються через державу та суспільство є:

- Створення умов для збереження та розвитку Української нації;
- Прийняття соціального кодексу України;
- Наближення українських стандартів соціальної безпеки до країн ЄС;
- Модернізація системи охорони здоров'я;
- Створення можливостей для навчання протягом всього життя;
- Збереження духовних та культурних цінностей;
- Захист прав і свобод громадян;
- Підтримка зайнятості та доходів населення, зокрема виплата допомоги внутрішньо переміщеним особам;
- Створення умов для узгодженого функціонування та розвитку всіх соціальних інститутів в країні.

Безпека людини – це багатогранне поняття, що охоплює широкий спектр соціальних, економічних та політичних аспектів. Соціальні ризики є серйозною загрозою безпеці та перешкоджають сталому розвитку. Для забезпечення безпеки людини необхідний комплексний вплив на різні рівні, включаючи державну політику, міжнародне співробітництво, громадянське суспільство та бізнес.

Важливо відзначити, що кожна країна має унікальні особливості і стикається з різними викликами. Тому немає універсальної моделі стабільного розвитку, і кожна країна має шукати свій власний шлях, враховуючи свої історичні, культурні та природні умови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Буняк, Н. М.. Економіка та суспільство, Соціальна безпека людини: сутність та шляхи забезпечення. Волинський національний університет імені Лесі Українки. 2022 р.. 37 с.
2. Куценко В. І.. Соціальна безпека в контексті Сталого розвитку. Чернівці. Видавець Лозовий В.М.. 2010 р.. 652 с.
3. Поплавська О.М.. Соціальна безпека: нові виміри в сучасному глобальному середовищі. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», Київ. 2022 р. 29 с.

4. Сиченко О. О. Соціальна безпека в системі національної безпеки держави. Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія». 2012 р.. с. 34-38.

Олена КАРАНФІЛОВА,
*кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії
політології, психології та права
Одеська Державна Академія Будівництва та Архітектури*
Вероніка ЗЕЛЕНСЬКА,
*студентка групи А-272, Одеська Державна
Академія Будівництва та Архітектури*

ШЛЯХ ДО ІНКЛЮЗИВНОГО СУСПІЛЬСТВА З ТОЧКИ ЗОРУ СУЧАСНОГО ГУМАНІТЕТУ

У сучасному світі люди все частіше мігрують, що приводить до значного зростання культурного, етнічного та релігійного різноманіття в багатьох суспільствах. Інклюзивність стає необхідною умовою для забезпечення гармонійного співіснування різних груп населення. Створення рівних умов для всіх учасників суспільства допомагає уникнути конфліктів та сприяє взаєморозумінню між людьми різних культур.

Актуальність мети становлення інклюзивного суспільства з точки зору сучасного гуманізму зумовлена кількома важливими чинниками, що відображають поточні соціальні, економічні та культурні тенденції. Незважаючи на прогрес у багатьох аспектах суспільного розвитку, соціальна нерівність залишається значною проблемою. Інклюзивність стає ключовим елементом для подолання бар'єрів, які заважають соціально незахищеним верствам населення брати повноцінну участь у житті суспільства. Гуманізм акцентує на необхідності зменшення нерівності через доступ до освіти, охорони здоров'я, економічних можливостей і соціальної підтримки для всіх людей.

Інклюзивне суспільство є важливою метою сучасної гуманітарної думки, оскільки воно передбачає рівноправну участь кожної людини в суспільному житті незалежно від її фізичних, соціальних або культурних характеристик. Інклюзія не обмежується лише толерантним ставленням до різноманітності, а передбачає активне створення умов для залучення та розвитку кожної особистості. З точки зору сучасного гуманітарного підходу, шлях до інклюзивного суспільства пов'язаний з пошуком рівноваги між свободою, рівністю та соціальною справедливістю. Інклюзивне суспільство визнає гідність кожної людини та забезпечує рівні можливості для всіх соціальних груп. Сюди входять люди з інвалідністю, етнічні меншини, діти,

жінки та ін. Принципи рівності, доступності та соціальної справедливості є фундаментом для побудови такого суспільства. [2]

Гуманізм сучасності наголошує на цінності кожної людини як неповторної особистості. У цьому контексті шлях до інклюзивного суспільства включає переосмислення соціальних, економічних та політичних інститутів, які продовжують підтримувати нерівність та виключення. Кожна людина має право на спокійне та мирне життя. На шляху до більш розвинутої країни, мають з'являтися нові реформи в різних галузях.

Формування інклюзивного суспільства. Однією з ключових умов створення інклюзивного суспільства є доступ до якісної освіти для всіх його членів. Сучасна гуманітарна думка підкреслює, що освіта має бути інклюзивною не лише в теорії, але й на практиці. Це означає, що навчальні програми повинні враховувати потреби різних соціальних груп і підтримувати різноманітність як цінність, тобто завжди еволюціонувати.

Шлях до інклюзивного суспільства, з точки зору сучасного гуманізму, вимагає глибоких змін у соціальних відносинах, етичних нормах і підходах до розподілу ресурсів. Це процес, який потребує зміни мислення та активної участі всіх громадян у побудові суспільства, яке підтримує різноманітність і гарантує рівні можливості для кожного.

У сучасному світі технології відіграють важливу роль у створенні інклюзивного середовища. Вони відкривають нові можливості для соціальної інтеграції, полегшують доступ до інформації, освіти та роботи для людей з інвалідністю, а також для інших вразливих груп. Наприклад, цифрові технології, такі як адаптивні пристрої та програмне забезпечення, дозволяють людям з особливими потребами брати активну участь у суспільному житті. З точки зору гуманітаріїв, технології можуть стати потужним інструментом для подолання бар'єрів, але важливо, щоб їх використання було етично обґрунтованим і спрямованим на розширення прав і можливостей кожного члена суспільства.

Історична дискримінація, соціальні упередження та нерівність влади є одними з головних перешкод на шляху до інклюзивного суспільства. Науковці досліджують ці виклики, наголошуючи на важливості системних змін, які повинні охоплювати реформи в галузі освіти, економіки, політики і культури. [2]

Етика турботи грає ключову роль у побудові інклюзивного суспільства, оскільки вона підкреслює необхідність соціальної відповідальності та турботи про найуразливіших. Суспільна солідарність і турбота мають бути інтегровані у прийняття політичних і соціальних рішень, щоб забезпечити рівний доступ до ресурсів та можливостей для всіх.

Досвід різних країн демонструє, що впровадження інклюзивних політик сприяє зміні соціальної структури і зниженню рівня виключення. Це включає розвиток інклюзивної освіти, програми підтримки вразливих груп та заходи,

спрямовані на підвищення толерантності та взаємоповаги в суспільстві. [1]

Висновки. Суспільна солідарність і турбота мають бути інтегровані у прийняття політичних і соціальних рішень, щоб забезпечити рівний доступ до ресурсів та можливостей для всіх. Україна – приклад демократичної держави, що рухається в напрямку до інклюзивного суспільства, в якому всі рівні та мають право жити вільно. Підтвердженням цього є Конституція України, що захищає права і свободи кожного.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Баймуратов, М., Кофман, Б. (2024). Людиноцентризм як основоположний інституційний принцип локальної демократії // *Матеріали конференцій МЦНД*, (05.07.2024; Житомир, Україна), 62–68. URL: <https://doi.org/10.62731/mcnd-05.07.2024.003>
2. Бойченко І.І., Гуменюк В.В., Боярський В.А. (2021). Антропологізація і антропоцентризм у конституційному праві як основна тенденція розвитку і вдосконалення конституційно-правового статусу людини, особистості і громадянина. *Соціальний калейдоскоп*. (2), 75–93.

Анастасія ЛИСЯК,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 036

«Переклад: перша – китайська мова»,

факультет іноземних мов, Університет Ушинського,

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри

філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,

Університет Ушинського

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД ДІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ ТА МАНІПУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ

Поява технологій у масовій комунікації створює нові виклики для України та світу в цілому. Найскладніша і незбагненна річ сучасності – це дезінформація. Сучасне інформаційне поле знаходиться під загрозою через шахрайські дії. Запобігти загрозі досить складно, оскільки технології доставки та спотворення інформації постійно змінюються. Дезінформація – це неправдива, оманлива, маніпулятивна інформація, створена навмисне заради економічних, політичних або інших вигод [3].

Маніпулювання інформацією здійснюється з метою формування громадської думки або підриву довіри до достовірності інформації. Це включає використання нових і традиційних медіа для посилення розбіжностей і розпалювання заворушень на батьківщині, іноді в координації з незаконною кібердіяльністю [2]. Дезінформація небезпечна для суспільства, певної особи, функціонування нормальних державних або суспільних процесів. Є сфери,

загроза для яких є особливо помітною: це охорона здоров'я, оборонна сфера і нацбезпека, політичне життя і демократичні вибори. Розглянемо, як дезінформація впливає на кожну з них.

Дезінформація навколо теми охорони здоров'я існувала завжди. Це стосувалося і фейків навколо ефективності чи шкідливості певних препаратів, методів лікування, і маніпуляцій щодо медичної реформи в Україні тощо. Через подібну дезінформацію люди можуть нехтувати заходами безпеки, не звертатися до лікарів, відмовлятися від вакцини тощо. Чим більша аудиторія особи чи медіа, які публікують дезінформацію, тим критичніші наслідки. Наслідками дезінформації у сфері безпеки та оборони може бути ворожнеча, яка призводить до активної агресії, дискредитація блоків, альянсів, країн, що впливає на електоральні вподобання і суспільні протистояння. Також дезінформація може бути одним із вагомих гвинтиків сепаратизму, війни. Фейки застосовують і для дискредитації політичних позицій інших держав, аби налаштувати про них своїх громадян чи інші країни, створити приводи для агресії чи недружніх дій.

Через постійну боротьбу політичних сил за місце у владі, сфери впливу, а також в контексті конкуренції і боротьби на зовнішній арені дезінформація є надзвичайно поширеною зброєю у сфері політики і виборів. І тут вона є доволі дієвою, адже дозволяє маніпулювати людською свідомістю, спонукати до певного вибору, який впливає на життя всієї країни. Серед наслідків політичної дезінформації можна виділити програш чи перемогу певних сил на виборах, відставка, економічна і фінансова нестабільність, збройні протести тощо [4].

Дезінформацію можна поділити на: сфабрикований контент, сфальсифікований контент, контент самозванця, оманливий контент, неправдивий контекст, сатиру та пародію, помилкові зв'язки, спонсорований вміст, пропаганду та помилки [1].

Досі одним із джерел залишаються друковані матеріали. Це можуть бути як засоби масової інформації, так і рекламні матеріали, політичні буклети тощо. Під час виборів друковані матеріали масово використовуються як засіб агітації і мають вплив на частину населення. Не можна оминати і радіо як місце поширення дезінформації. Серед українців частка людей, які отримують інформацію на радіо, швидко зменшується, проте 13 % досі слухають новини радіостанціях. До того ж радіо є супутником багатьох автомобілістів. Щодо решти Європи, то станом на 2019 рік радіостанціям як медіа довіряли найбільше.

За даними щорічного опитування USAID-Internews «Ставлення населення до ЗМІ та споживання різних типів медіа у 2020 р.», 52% українців використовують телебачення для отримання новин, поступаючись лише соціальним мережам. 41% довіряє телебаченню. У Європейському Союзі, за даними Європейської спілки мовлення, у 2019 році йому довіряло 49%

населення. Зважаючи на такі показники, ТБ є дієвим майданчиком для поширення дезінформації і може завдавати значної шкоди.

Інтернет став найпопулярнішим місцем отримання інформації в Україні 2020 року. За результатами вже згаданого опитування, 62% респондентів отримують інформацію із соціальних мереж, 48% — з сайтів новин. Говорячи про соцмережі, поширити в них дезінформацію просто: там відсутній редакційний контроль, публікуватися може будь-який користувач, до того ж створити і поширити інформацію можна швидко і безкоштовно. До того ж саме в інтернеті контент часто стає вірусним, тобто масово поширюється користувачами зі сторінки на сторінку, з сайту на сайт тощо [4].

Як виявити дезінформацію в інтернеті: перевіряти джерела інформації; перевіряти на послідовність і підтверджувати інформацію; перевіряти факти і проводити оцінку доказів; повідомляти та протидіяти дезінформації на платформі, де вона поширюється; обов'язково читайте далі заголовка перед тим як розповсюдити новину; визначити, чи це жарт [3]. Хоча зростання маніпуляцій у соціальних мережах створює серйозні проблеми, прогрес у технологіях пропонує потенційні рішення для виявлення та протидії цій загрозі. Алгоритми штучного інтелекту (ШІ) та машинного навчання все частіше застосовуються для виявлення та видалення дезінформації з платформ соціальних мереж, хоча їхня ефективність ставиться під сумнів.

Незважаючи на потенціал технологій для боротьби з маніпуляціями в соціальних мережах, людська пильність і навички критичного мислення залишаються важливими для розпізнавання та протидії дезінформації. Розвиток обізнаності громадськості щодо тактик і стратегій, які використовують зловмисники, має вирішальне значення для розвитку стійкого суспільства, яке є менш сприйнятливим до маніпуляцій [5].

Щодо державного регулювання протидії дезінформації в Україні немає законодавчого визначення дезінформації. Незважаючи на те, що Закон України «Про інформацію» визначає достовірність і цілісність інформації як один із принципів інформаційних відносин, про цей обов'язок також йдеться в Законах України «Про друковані засоби масової інформації (пресу)» та «Про телебачення і радіомовлення». Рішенням Ради національної безпеки і оборони України, яке набуло чинності Указом Президента України, у 2021 р. був створений Центр з протидії дезінформації (GPA) в якості робочого органу РНБО [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Factsheet 4: Types of Misinformation and Disinformation URL: <https://www.unhcr.org/innovation/wp-content/uploads/2022/02/Factsheet-4.pdf> (дата звернення 10.09.2024)
2. Information Manipulation URL: https://www.cisa.gov/sites/default/files/publications/information_manipulation_infographic_508.pdf (дата звернення 10.09.2024)

3. Миронюк О. Дезінформація: як розпізнати та боротися URL: <https://law.chnu.edu.ua/dezinformatsiia-yak-rozpiznaty-ta-borotysia/> (дата звернення 10.09.2024)
4. Миколайчук Б. Епідемія дезінформації: чому фейки стали частиною нашого життя і як “вакцинуватися” URL: <https://cedem.org.ua/analytics/epidemiya-dezinformatsiyi/> (дата звернення 10.09.2024)
5. Simone Bonnett The Dangers of Social Media Manipulation and Its Impact on Society URL: <https://www.linkedin.com/pulse/dangers-social-media-manipulation-its-impact-society-simone-bonnett-> (дата звернення 10.09.2024)

Анастасія ГРУША,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 035 «Філологія перша Китайська, друга- Англійська мова», факультет іноземних мов, Університет Ушинського
Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Університет Ушинського

МІЖНАРОДНА СПІВПРАЦЯ ТА ЕФЕКТИВНІСТЬ ЗАХОДІВ БЕЗПЕКИ

"Безпека в Східній Європі і Чорноморському регіоні є критично важливою для стабільності Європи в цілому. НАТО підтримує своїх партнерів у забезпеченні їхньої безпеки та територіальної цілісності."
Генеральний секретар НАТО Єнс Столтенберг [2]

Регіональне середовище безпеки продовжує перебувати під впливом змін і трансформацій, що породжують нові ризики та загрози. Перед обличчям дедалі складніших зовнішніх і внутрішніх викликів спільнота вживає заходів для самозахисту, пошуку найбільш адекватних рішень та переадаптації до нових реалій до нових реалій [1]. Ці виклики вимагають переосмислення концепції колективної безпеки. Новий безпечний порядок денний Європейського Союзу та країн НАТО базується виключно на нових асиметричних і неконвенційних способах протидії асиметричним і неконвенційним ризикам, що включають нові типи солідарності міжнародна солідарність. У цьому відношенні стає все більш очевидним, що інтереси і цілі безпеки можуть бути реалізовані лише на основі консенсусу [4]. Можуть бути реалізовані лише через консенсус і міжнародне співробітництво. Це включає в себе форми спільних дій держав, що мають спільні інтереси.

Історично Європейський Союз еволюціонує в бік безпечного середовища, заснованого на співробітництві, політична і економічна інтеграція та розширення це політична та економічна інтеграція і розширення спільноти держав, які поділяють демократичні цінності. У цьому сенсі ризики великої військової конфронтації на континенті значно зменшилися. Однак

військові протистояння на території України в 2022 році потрясли європейський континент. Наявність нестабільності та кризи на регіональному рівні, а також фрагментація або маргіналізація окремих держав змусили Європейський Союз і країни-члени НАТО переглянути своє бачення стратегії безпеки і оборони [4].

Якщо на Сході ми маємо справу із загрозливими діями Російської Федерації, що дестабілізують європейську безпеку, то на Півдні - з ризиками ісламського екстремістського тероризму, який став ще більш небезпечним внаслідок близькосхідного контексту. Необхідно також зазначити, що тероризм є проблемою з невизначеним потенціалом для Республіки Молдова, а дії Росії в Україні становлять пряму загрозу національній безпеці [2].

У цьому сенсі, завдяки своїм розмірам і стратегічному положенню, Україна є важливим елементом європейської системи безпеки. У контексті розширення ЄС Україна залишається найбільшою державою, яка європейською країною в неінтегрованому регіоні Європи. Саме тому для держав-членів ЄС надзвичайно важливо сприяти демократичному розвитку та зміцненню суверенітету України. Можливий зрив цих процесів став би серйозною загрозою європейській безпеці, оскільки створив би величезний осередок регіональної нестабільності величезний осередок регіональної нестабільності (який, в першу чергу, торкнеться Республіки Молдова через її географічне розташування, малий розмір та нестабільний внутрішній статус). ЄС/НАТО не можуть не можуть дозволити собі дистанціюватися і демонструвати байдужість до України, але вони також не можуть дозволити собі масово втручатися (у військовому, політичному чи фінансовому плані).

Таким чином, з кількох точок зору, події в Україні викликають занепокоєння з точки зору національної безпеки Республіки Молдова. Регіональне середовище перебуває під впливом змін та трансформацій, які породжують нові ризики та загрози. Європейський Союз і НАТО реагують на ці виклики шляхом переосмислення концепції колективної безпеки, акцентуючи на нових асиметричних та неконвенційних методах протидії.

У вересні 2023 року Франція і Молдова уклали угоду про оборонну співпрацю, яка включає навчання військових, оборонні консультації та обмін розвідданими. Французька оборонна місія розпочне свою діяльність у Кишиневі до літа 2024 року [3]. «Москва не може дістатися до Молдови, бо Україна є нашим щитом» – Мая Санду, президентка Молдови. Президентка Молдови попередила про загрозу дестабілізації з боку Москви та закликала до міжнародної підтримки. Санду підкреслила, що Росія може продовжити агресію і загрожувати іншим країнам Європи, якщо її не зупинити в Україні [2].

Молдова – західний сусід України з крихітним оборонним бюджетом, має довгі напружені відносини з Москвою, і підтримує Україну під час війни [1]. Для Молдови загрозою є російські війська, що базуються в Придністров'ї,

сепаратистському регіоні Молдови, який протягом трьох десятиліть зберігає свою автономію від Кишинєва за підтримки Кремля. Придністров'я, яке підтримує Москва, оголосило незалежність від Молдови в 1990 році та вело війну з Кишинєвом за допомогою російських військ, які продовжують дислокуватися в регіоні. Нещодавно Тирасполь "звернувся" до Москви за підтримкою, щоб компенсувати, як вона назвала, "нестерпний тиск" прозахідної Молдови [3].

Звернення, яке здебільшого здавалося організованим самим Кремлем, викликало тривогу в західних столицях як прелюдія до можливого "об'єднання" сепаратистського регіону з Москвою. "Молдова стикається з дедалі більш агресивними спробами дестабілізації", – заявив 29 лютого офіційний представник МЗС Франції Крістоф Лемуан [2]. Щодо Франції, то Макрон пообіцяв «непохитну підтримку» своєї країни Молдові, одній з найбідніших країн Європи, яка опинилася перед загрозою Москви. Президент Еммануель Макрон заявив, що угода ознаменувала рішучість Франції захищати і допомагати Молдові.

4 грудня 2023 року Європейська рада ухвалила рішення про відкриття переговорів про приєднання Республіки Молдова та України до ЄС. Це стало важливою перемогою дипломатії обох країн і відкриває нові стратегічні перспективи для регіону. Однак для успішної євроінтеграції Київ і Кишинів мають посилити координацію своїх позицій, поглибити обмін досвідом і разом відповідати на спільні виклики, зокрема через війну Росії, яка загрожує національній безпеці Молдови та енергетичній безпеці України. Обидві країни стикаються з проблемами, такими як погіршення ситуації в енергетичному секторі, високий міграційний потік і спроби нелегального транзиту. Необхідно протистояти ворожій пропаганді та фейковим новинам, які підривають європейський курс і регіональну співпрацю. 2023 рік був успішним для молдовсько-української співпраці, з важливими візитами, відновленням залізничного руху та підписанням угод про прикордонний і митний контроль. Це створило хорошу базу для подальшої боротьби і співпраці в 2024 році. Важливим кроком у 2023 році стало скасування терміна "молдовська мова" на користь румунської, що дозволило відкрити новий простір для чесного діалогу про права національних меншин в Україні [3]. Також розпочато будівництво транскордонного мосту через річку Дністер між селом Косеуць і містом Ямпіль, що об'єднає два народи і розширить експортні можливості українських виробників. Попри виклики, такі проєкти підкреслюють нашу рішучість і партнерство. Ці зусилля сприяють успіху України в боротьбі за свободу та незалежність, і Республіка Молдова залишатиметься надійним партнером.

Отже, щоб підвищити ефективність заходів безпеки, необхідно посилити міжнародну співпрацю та підтримку. Процес інтеграції в Європейський Союз і підтримка з боку міжнародних партнерів забезпечують політичну і

економічну стабільність, а також допомогу в модернізації оборонних структур. Заходи щодо підвищення стійкості критичної інфраструктури та забезпечення енергетичної незалежності є важливими для зменшення уразливості. Зусилля щодо підвищення обізнаності громадян про загрози дезінформації та проведення кампаній з перевірки фактів сприяють підвищенню стійкості суспільства.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Eurointegration. "Перемоги та виклики українсько-молдовського партнерства: що чекати у 2024 році." Eurointegration, 9 січня 2024. <https://www.eurointegration.com.ua/experts/2024/01/9/7177052/> (дата звернення: 14 вересня 2024).
2. Holos Ameryky. (2023, September 8). Moldova: Угода з Францією з безпеки. Holos Ameryky. <https://www.holosameryky.com/a/moldova-uhodac-frantsia-bezpeka/7518238.html> (дата звернення: 14 вересня 2024).
3. Interfax. Столтенберг: Ювілейний саміт НАТО стане можливістю ухвалити рішення, важливі для майбутнього 1 млрд осіб у Європі та Північній Америці [Електронний ресурс] // Interfax. Режим доступу: <https://interfax.com.ua/news/general/997930.html> (дата звернення: 14 вересня 2024).
4. Modern Historical and Political Issues: Journal in Historical & Political Sciences. – Chernivtsi: Chernivtsi National University, 2018. Т. 37-38. С. 299-304.
5. Radio Svoboda. (2024, вересень 11). США та ЄС висловлюють стурбованість через підтримку Китаєм війни Росії проти України. Radio Svoboda. <https://www.radiosvoboda.org/a/ssha-yes-kytay-pidtrymuye-viynu-rosiyi-proty-ukrayiny/33116925.html> (дата звернення: 14 вересня 2024).

Вікторія ДІДЕНКО,

здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 035 «Філологія», ОПП «Переклад», факультет іноземних мов, Університет Ушинського

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності, Університет Ушинського

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД СОЦІАЛЬНИХ РИЗИКІВ І ЗАГРОЗ БЕЗПЕЦІ

Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю (ч. 1 ст. 3 Конституції України). Термін «безпека людини» складається з двох слів: «безпека» та «людина». Для того, щоб з'ясувати, яке явище дійсності насправді називається конституційним терміном «безпека людини» і чи дійсно цей термін відповідає сутності зазначеного явища, необхідно дати йому, перш за все, лінгвістичне тлумачення і з'ясувати, зокрема, походження цього терміну, його генетичні

зв'язки, його одвічне, істинне, можливо, навіть нині забуте значення, тобто провести етимологічний аналіз. Як у звичному, так і в науковому розумінні безпека оцінюється як певний факт, як щось цінне і досяжне, створене людьми, як певна цінна властивість, характеристика об'єкта [1]. Іншими словами, безпека - це певна потреба і благо, адже «віднесення об'єкта до категорії важливих або цінних для людини означає, що цей об'єкт або стан є благом або потребою, тоді як кваліфікація його як неважливого означає, що він не є ні тим, ні іншим» [2, с. 44].

Соціальна безпека - це стан суспільства, включаючи всі основні сфери виробництва, захисту внутрішнього конституційного ладу, зовнішньої безпеки, культури, соціуму, за якого забезпечується мінімальний рівень соціальних умов і соціальних благ - матеріальних, санітарно-епідеміологічних, екологічних, психологічних тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантують мінімальний ризик для життя, фізичного і психічного здоров'я людей.

Це явище найчастіше розглядається по відношенню до суспільства в цілому, а не до окремого громадянина. Вона є складовою національної безпеки, яка визначає стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз, а також від загроз соціальним інтересам. Поняття соціальної безпеки як складової національної безпеки також узгоджується з метою соціального захисту - підтримання стабільності в суспільстві, запобігання соціальній напруженості, що виникає на ґрунті майнової, расової, культурної, соціальної нерівності, проявляється у страйках, акціях громадянської непокорі, зіткненнях між окремими групами населення [3].

А. Суханова у своєму визначенні сутності соціального ризику звертає увагу на роль держави: «соціальний ризик - це сукупність ймовірних подій, що мають об'єктивний характер, настання яких детерміновано соціально значущими причинами, наслідками реалізації яких є погіршення життєвого, матеріального та соціального становища людини або групи людей, і визначають факультативну участь держави у побудові системи нейтралізації негативних наслідків їх настання» [4, с. 152].

Соціальні ризики можна поділити на групи. До першої групи належать такі ризики, як хвороба, інвалідність, сімейний стан, стихійні лиха. На ці ризики людина не може впливати безпосередньо. До другої групи належать війни, конфлікти, безробіття, дискримінація та насильство. Розвиток цих ризиків належить до сфери відповідальності системи соціального захисту, але існують певні граничні фактори, на які система соціального захисту не може безпосередньо впливати. Прикладом може бути безробіття через надмірне зростання кількості спеціалістів у певній галузі та подальше падіння попиту на них [5].

Держава відіграє ключову роль у захисті громадян від соціальних ризиків та безпекових загроз. Основними механізмами захисту є законодавча база, соціальні програми, економічна політика, розвиток охорони здоров'я, освіта та профілактика.

Нормативно-правова база: Законодавство, що регулює права громадян та їх захист, має бути адаптоване до сучасних викликів. Особлива увага приділяється законам у сфері праці, охорони здоров'я, соціального забезпечення та інформаційної безпеки.

Соціальні програми: Державні програми соціального захисту, пенсійне забезпечення, страхування на випадок безробіття, програми підтримки малозабезпечених верств населення.

Економічна політика: Забезпечення стабільної економіки, що мінімізує ризики безробіття, інфляції та економічних криз.

Освіта та профілактика: Підвищення обізнаності населення про потенційні загрози, навчання навичкам протидії кіберзагрозам, безпека в Інтернеті, психологічна підтримка.

Розвиток системи охорони здоров'я: Інвестування в інфраструктуру охорони здоров'я, включаючи профілактику та лікування інфекційних захворювань, а також забезпечення доступу до медичних послуг.

Організації громадянського суспільства разом з міжнародними інституціями є невід'ємною частиною системи безпеки. Вони активно сприяють захисту прав людини, здійснюють моніторинг соціальних ризиків, підвищують обізнаність населення та надають гуманітарну допомогу під час кризових ситуацій. Міжнародні організації, такі як ООН, Європейський Союз та Міжнародна організація праці, допомагають країнам забезпечити стабільність соціальних систем, надаючи консультації, фінансування та політичну підтримку. Громадянське суспільство відіграє важливу роль у моніторингу діяльності уряду, розробці соціальних програм і захисті вразливих груп населення.

Захист громадян від соціальних та безпекових ризиків є ключовим аспектом функціонування держави та суспільства. Комплексний підхід до вирішення цих питань, що включає зусилля уряду, громадянського суспільства та міжнародної спільноти, допоможе створити безпечне середовище для кожного громадянина. Важливо не лише реагувати на ризики та загрози, а й розробляти механізми їх попередження та підвищення стійкості суспільства до викликів сучасного світу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Тихий В. П. (2016). Безпека людини: поняття, правове забезпечення, значення, види. URL: https://visnyk.kh.ua/web/uploads/pdf/ilovepdf_com-31-46.pdf (Дата звернення: 13.09.2024).
2. Магун В. С. Потребности и психология социальной деятельности / В. С. Магун. Л., 1983. 176 с.

3. Суріков О.О. Фармацевтична енциклопедія. Терміни по Алфавіту. СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА. URL: <https://www.pharmacencyclopedia.com.ua/article/6639> (Дата звернення: 13.09.2024).
4. Суханова А. Соціальний ризик втрати здоров'я як елемент системи страхового захисту здоров'я // Збірник наукових праць ЧДТУ. Серія: Економічні науки. Вип. 35. Ч.ІІ. 2013. с. 147-153.
5. Горемикіна Ю.В. (2017) Соціальний захист в Україні : первинні та вторинні соціальні ризики людського розвитку. URL: <https://ir.kneu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/98127b7d-99aa-46cf-9fc0-7a028c6909d8/content> (Дата звернення: 13.09.2024)

Софія ПАДУН,
*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, ОПП «Переклад»,
 факультет іноземних мов, Університет Ушинського*
Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
 Університет Ушинського*

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА В ПИТАННЯХ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАБІЛЬНОСТІ РОЗВИТКУ КРАЇНИ

*Соціальна безпека держави – це гарантія захищеності громадян від впливу
зовнішніх та внутрішніх загроз [2].*

Варналій З., Білик Р., Хмеловський М. розглядають соціальну безпеку як стан гарантованої правової та інституціональної захищеності життєво важливих соціальних інтересів особи і суспільства від зовнішніх і внутрішніх загроз; як соціальний ідеал стабільного суспільства, його життєво важливі соціальні інтереси і цінності, а також соціальні норми як сукупність умов стабільного розвитку до яких належать: забезпечення високого рівня зайнятості населення; формування ресурсної бази розвитку для наступних поколінь; забезпечення належного рівня життя та доходів населення; надання соціальних гарантій працюючим тощо [3].

Соціальна безпека є критично важливою для забезпечення стабільності та розвитку кожної країни, оскільки «...рівень соціальної безпеки безпосередньо впливає на якість життя, оскільки забезпечує доступ до основних соціальних послуг і гарантій» [4]. Сюди відносять медичне страхування, пенсії, допомогу безробітним та підтримку малозабезпечених. Для країн, що прагнуть вступити до Європейського Союзу, проведення реформ у цій сфері є необхідним для підвищення ефективності систем соціальної безпеки та відповідності європейським стандартам.

Соціальна безпека також відіграє важливу роль у підтримці соціальної інтеграції та справедливості, зокрема через забезпечення соціальних гарантій для вразливих верств населення, таких як особи з інвалідністю, літні люди і одинокі батьки. Це допомагає зменшити соціальні нерівності і забезпечити

рівний доступ до соціальних благ. Соціальні програми безпосередньо покращують якість життя, забезпечуючи необхідну підтримку і доступ до базових послуг, що є важливим для забезпечення соціальної стабільності і гармонійного розвитку суспільства. Реформи повинні включати «Забезпечення доступності та якості соціальних послуг, які відповідають європейським стандартам, що дозволить країнам не тільки відповідати вимогам ЄС, але й забезпечити гідний рівень життя для всіх громадян» [5]. Це підкреслює важливість впровадження ефективних систем соціального захисту, які підтримують як соціально вразливі групи населення, так і забезпечують загальне соціальне благополуччя.

У контексті інтеграції до Європейського Союзу, країни, такі як Україна та Молдова, мають проводити реформи у сфері соціального забезпечення, щоб відповідати європейським стандартам. Це включає модернізацію соціальних систем і покращення якості медичних послуг і пенсій, що сприятиме підвищенню якості життя громадян і забезпечить їхню соціальну безпеку на належному рівні. "Європейський Союз ставить вимоги до соціальної політики країн-кандидатів, зокрема, щодо забезпечення високих стандартів життя та соціального захисту населення" [6]. Європейський Союз вимагає від країн-кандидатів дотримання високих стандартів у соціальній політиці. Це включає створення ефективних систем соціального забезпечення, які забезпечують високий рівень соціального захисту, доступність медичних послуг, пенсій і підтримки безробітних. Інтеграція до ЄС передбачає адаптацію національних політик до цих стандартів.

Згідно з дослідженням UNDP Moldova «Ефективна соціальна захистова система є важливою для підтримки соціальної стабільності та забезпечення рівного доступу до основних послуг» [5]. Це підтверджує необхідність проведення реформ, які включають як поліпшення системи соціального забезпечення, так і інтеграцію нових механізмів, які відповідають європейським критеріям. «... Демографічна стійкість є критично важливою для забезпечення стабільності соціальної системи, оскільки впливає на економічний розвиток і соціальні програми» [1]. Демографічна стійкість є критично важливою для соціальної безпеки, оскільки вона впливає на соціальні та економічні системи. Старіння населення, низька народжуваність і міграційні процеси можуть створювати проблеми, такі як зменшення робочої сили і збільшення навантаження на системи соціального забезпечення. Щоб забезпечити демографічну стійкість, країни повинні запроваджувати політику, яка підтримає сім'ї з дітьми, заохочуватиме підвищення народжуваності та забезпечить адекватну підтримку старших громадян. Це включає фінансові стимули для сімей, поліпшення умов для виховання дітей і створення ефективних систем пенсійного забезпечення для літніх людей.

«Інтеграція до ЄС вимагає від країн проведення глибоких реформ у сфері соціального забезпечення, щоб відповідати європейським стандартам»

[1]. ЄС встановлює високі вимоги до систем соціального захисту, які включають забезпечення якості медичних послуг, пенсійного забезпечення і підтримки безробітних. Країни повинні модернізувати свої системи, щоб гарантувати доступність та ефективність соціальних програм. Як зазначає Новікова О. Ф. та ін., «...європейські стандарти вимагають впровадження систем, що забезпечують високий рівень соціального захисту і гідний рівень життя» [4]. Ці реформи включають впровадження прозорих і ефективних механізмів соціального забезпечення, що відповідають європейським критеріям. Це означає адаптацію політик до вимог ЄС, таких як забезпечення справедливого доступу до соціальних послуг і підтримка соціально вразливих груп. «... Реформи у сфері соціального забезпечення є необхідними для досягнення відповідності європейським вимогам і для забезпечення соціальної стабільності» [6]. Білорус додає про важливість гнучкого підходу до соціальної безпеки в умовах глобальних змін: «... глобалізація веде до економічної інтеграції, що може як підтримувати, так і ускладнювати соціальний захист, залежно від того, як країни адаптують свої соціальні політики» [1].

Отже, інтеграція до Європейського Союзу вимагає від країн суттєвих і системних реформ у сфері соціального забезпечення для відповідності європейським стандартам. Такі реформи включають модернізацію систем соціального захисту, впровадження нових механізмів для покращення якості медичних послуг, пенсійного забезпечення та підтримки безробітних. Ефективна система соціального захисту є критично важливою для підтримки соціальної стабільності і забезпечення рівного доступу до основних послуг, що підтверджується вимогами ЄС.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. Глобалізація і безпека розвитку: монографія. Київ: КНЕУ, 2001. 733 с.
2. Вплив глобалізації на соціальну безпеку держави. URL: <http://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9466/1/Savych%20Vita%20Oleksiiivna.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).
3. Соціальна безпека: виклики в умовах політичної нестабільності українського суспільства. URL: [Lysenko Yuliia Vitaliyivna.pdf \(pdpu.edu.ua\)](https://dspace.pdpu.edu.ua/bitstream/123456789/9466/1/Lysenko%20Yuliia%20Vitaliyivna.pdf) (дата звернення: 15.09.2024).
4. Стан та перспективи соціальної безпеки в Україні: монографія. / О. Ф. Новікова та ін. Київ — Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2018. 184 с.
5. UNPD Moldova – Social Protection. URL: <https://www.undp.org/moldova/social-protection> (дата звернення: 10.09.2024).
6. Social security of Ukraine: summary, problems and ways of ensuring. URL: [\(PDF\) Social security of Ukraine: summary, problems and ways of ensuring \(researchgate.net\)](https://www.researchgate.net/publication/381111111_Social_security_of_Ukraine_summary_problems_and_ways_of_ensuring) (дата звернення: 13.09.2024).

Альона БІЛОРОВСЬКА,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов,
Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ ЯК ПРІОРИТЕТ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ

У сучасному світі безпека людини є одним з основних пріоритетів державної політики. Захист громадян від соціальних ризиків, дезінформації та маніпуляцій громадською думкою – це ключові фактори, що впливають на стабільність та розвиток суспільства. Нині важливо не лише забезпечити фізичну безпеку, але й сприяти формуванню мирного та інклюзивного суспільства, що зміцнює стійкість соціальних структур та капіталізує людський капітал. В даній доповіді розглядаються теми безпеки людини, соціальні ризики, дезінформація та маніпулювання громадською думкою, капіталізація людського капіталу, дезінформація та маніпулювання громадською думкою.

Зміцнення стійкості та капіталізація людського капіталу є ключовими завданнями для забезпечення довготривалої стабільності та розвитку суспільства. Чим більше це явище поширюється в усьому світі і чим більш багатогранним воно стає, тим більше необхідно звернути увагу не лише на змістовий вимір дезінформації, але й одночасно на тактика маніпулятивного впливу, що його супроводжує. Також важливо розуміти мотивацію для дезінформації – політичної, фінансової чи репутаційної (для посилення впливу) – щоб вони могли бути адресовані [2].

Щодо дезінформації та маніпулювання громадською думкою, у сучасну епоху інформаційних технологій, дезінформація та маніпуляції громадською думкою стали серйозними загрозами для безпеки суспільства. Вони можуть підривати довіру до державних інституцій, провокувати соціальні конфлікти, та створювати умови для політичної нестабільності. У зв'язку з цим, важливим завданням є створення системи захисту від інформаційних загроз. Відповідно до більшості політичного співтовариства ми використовуємо дезінформацію в соціальних мережах, включаючи всі ці форми проблемного використання соціальних мереж, і посиляємося на SMD, коли є правдоподібні ознаки наміру ввести в оману, наприклад, під час операцій впливу [3]. Місцеві організації з перевірки фактів у таких штатах, як Грузія та Україна, роблять внесок у платформу EUvsDisinfo та публічну базу даних, яка створює та зберігає щотижневий інформаційний бюлетень з дезінформацією (Disinforeview), у якому підсумовуються основні прокремлівські тенденції. Ця платформа

дозволяє політикам, які працюють над дезінформацією, покращити адаптацію своєї стратегії [2].

Український сайт протидії з дезінформацією під назвою «Центр протидії дезінформації РНБО України», який набув чинності Указом Президента України, у 2021 р., також є сучасним прикладом, як позбавитись недоцільної інформації в медіа середовищі. Центр протидії забезпечує Україну безпекою від дезінформації та висвітлює тенденції з інформування стану військової справи, оборонно-промислового комплексу, боротьби зі злочинністю та корупцією, зовнішньої та внутрішньої політики, економіки, об'єктів критичної інфраструктури, екології, охорони здоров'я, соціальної сфери, формування суспільної свідомості, науково-технологічного напрямку тощо. Основна увага зосереджена на протидії поширенню неправдивої інформації та боротьбі з інформаційним тероризмом [1]. Але ж це залежить від усвідомленості людини, забезпечити безпеку повністю від інформаційної маніпуляції та пропаганди повністю не можливо. Для цього громадяни повинні обладнати медіаграмотністю. Медіаграмотність, за проєктом із розвитку медіаграмотності та критичного мислення Media IQ - це комплекс знань, навичок і вмінь, що дозволяють розуміти, аналізувати та критично оцінювати медіа та їхні сюжети та статті. Медіаграмотна людина здатна відрізнити правдиву інформацію від фейкових новин, маніпуляцій та пропаганди, що робить її менш вразливою до дезінформації. Громадяни повинні мати навички критичного мислення та здатність аналізувати інформацію, що отримується з різних джерел.

Отже, можна зробити висновок, що просочування дезінформації в маси, а саме в інтернет, дозволяє маніпулювати суспільством, викликаючи конфлікти на ґрунті різних соціальних аспектів. Було з'ясовано, що саме держава та суспільство повинно протидіяти загрозі маніпулювання, ненависті, недовірі тощо. Для перевірки дезінформації були розвинені всесвітні портали, які можуть перевіряти інформацію як за допомогою штучного інтелекту так і перевірки експертів. Для громадян, які підвладні інформації, яка не надає ніяких або сумнівних доказів, а тільки сприяє розповсюдженню недоцільної інформації, слід включати критичне мислення та здатність аналізувати інформацію, що отримується з різних джерел. Тільки об'єднані зусилля держави, громадянського суспільства та кожного громадянина можуть гарантувати безпечне та процвітаюче майбутнє для всіх.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Миронюк О. Дезінформація: як розпізнати та боротися. 24.11.2023. URL: <https://law.chnu.edu.ua/dezinformatsiia-yak-rozpiznaty-ta-borotysia/> (дата звернення: 19.09.2024)
2. Carme COLOMINA, Héctor SÁNCHEZ MARGALEF, Richard YOUNGS. The impact of disinformation on democratic processes and human rights in the world. April 2021, p.64

3. Kristina Hook, Ernesto Verdeja. Social Media Misinformation and the Prevention of Political Instability and Mass Atrocities. July 7, 2022. URL: <https://www.stimson.org/2022/social-media-misinformation-and-the-prevention-of-political-instability-and-mass-atrocities/> (дата звернення: 05.09.2024)

Ольга КВАШУК,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов
Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

БОРОТЬБА З КОРУПЦІЄЮ В РЕФОРМІ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ЗМІЦНЕННЯ СИСТЕМИ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Корупція є однією з найбільших загроз для сталого розвитку будь-якої держави. Вона підриває довіру до державних інституцій, знижує ефективність управління та створює несприятливі умови для економічного зростання. У контексті Республіки Молдова та України боротьба з корупцією в секторі безпеки є особливо важливою, оскільки цей сектор відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки та стабільності. Корупція в секторі безпеки є однією з ключових загроз національній безпеці. Адже недоброчесність та корумпованість людей в погонах підривають рівень довіри суспільства і міжнародних інституцій до усього силового блоку України, не дозволяють ефективно забезпечувати безпеку громадян, загрожують демократичному врядуванню та фундаментальним принципам існування держави у сучасному світі, а отже, посилюють внутрішню вразливість держави від впливу потенційних викликів безпеки [1].

Як показує практика, саме державний сектор безпеки є особливо вразливим для різного роду корупційних махінацій внаслідок, перш за все, своєї «закритості» від прямого громадського та парламентського контролю, а також внаслідок обмеженого доступу до інформації щодо життєдіяльності останнього. А тому вкрай важливо, щоб будь-які дії керівників структур сектору безпеки, які є потенційно корупційно небезпечними, були максимально прозорими, прогнозованими, ефективними та адекватними. Державний сектор безпеки є особливо вразливим до корупційних махінацій. Це було пов'язано з його «закритістю» від прямого громадського та парламентського контролю, а також з обмеженим доступом до інформації про його діяльність. Тому було вирішено, що будь-які дії керівників структур сектору безпеки, які можуть бути потенційно корупційно небезпечними, повинні бути максимально прозорими, прогнозованими, ефективними та адекватними. Відсутність прозорих процедур у призначенні на посади,

закупівлях та інших аспектах управління створювала сприятливі умови для корупції. Недостатній контроль за діяльністю службовців сектору безпеки призводив до зловживань владою та ресурсами. А відсутність ефективних механізмів притягнення до відповідальності корумпованих службовців сприяла поширенню корупції [2].

Головною метою реформи стало створення дієвої системи запобігання проявам корупції. Ця система базувалася на принципах правопорядку, належного управління державними справами та майном, чесності й невідкупності, а також активного громадського контролю. Було прийнято та імplementовано антикорупційні закони, які передбачали суворі покарання за корупційні дії. Впроваджено прозорі процедури у всіх аспектах управління сектором безпеки, включаючи електронні системи декларування доходів та майна службовців. Створено незалежні органи контролю, які мали повноваження розслідувати корупційні дії та притягати винних до відповідальності. Також проводилися навчальні програми для службовців сектору безпеки, щоб підвищити їхню обізнаність про наслідки корупції та важливість доброчесності. Завдяки цим заходам, Україна зробила великий крок вперед у боротьбі з корупцією в державному секторі безпеки, показуючи приклад іншим країнам. Одного разу в Україні вирішили боротися з корупцією, і для цього впровадили кілька важливих ініціатив. Однією з них стала система електронного декларування. Завдяки цій системі кожен громадянин отримав можливість контролювати доходи та майно державних службовців. Це дозволило зробити процес більш прозорим і зменшити можливості для корупційних дій. Крім того, було створено незалежні антикорупційні агентства, такі як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ). Ці агентства отримали повноваження розслідувати корупційні злочини, що значно підвищило ефективність боротьби з корупцією.

Завдяки цим заходам, Україна зробила великий крок вперед у боротьбі з корупцією, показуючи приклад іншим країнам [3]. Отже, можемо зробити висновок, що антикорупційна стратегія України – це ключова складова як подолання корупції в Україні, так інтеграції України з ЄС. Вона повинна стати поштовхом для вдосконалення існуючої антикорупційної інфраструктури, особливо враховуючи, що з 2018 антикорупційна стратегія була відсутня в Україні як така. Затвердження Уявіть собі країну, яка вирішила рішуче боротися з корупцією. Політичне керівництво цієї країни розробило потужні стратегії, які стали сигналом для всіх громадян про те, що рівень корупції буде суттєво знижено. Це стало особливо важливим у часи, коли агресор використовує інструменти гібридної війни, щоб втручатися в діяльність державних установ і дестабілізувати ситуацію в країні. Затверджена антикорупційна стратегія стала ключовим документом, який визначає напрямок боротьби з корупцією. Але одного документа недостатньо — його

потрібно втілити в життя. Тому уряд України продовжує розвивати та реалізовувати відповідну антикорупційну програму.

Боротьба з корупцією в секторі безпеки є важливим елементом для забезпечення сталого розвитку як України, так і Республіки Молдова. Впровадження прозорих процедур, посилення контролю та підвищення обізнаності службовців — це важливі кроки на шляху до зміцнення системи доброчесності та підвищення ефективності інституцій, відповідальних за запобігання та боротьбу з корупцією [4].

Таким чином, країна рухається вперед, зміцнюючи свої інституції та забезпечуючи стабільний розвиток для майбутніх поколінь.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Боротьба з Корупцією. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/reformi/verhovenstvo-prava-ta-borotba-z-korupciyeyu/borotba-z-korupciyeyu> (дата звернення: 10.09.2024)
2. Боротьба з корупцією – один з пріоритетів України на шляху до членства в ЄС. Офіційний сайт Консультативної місії ЄС в Україні. URL: <https://www.euam-ukraine.eu/ua/news/latest-news/war-against-corruption-is-a-priority-on-ukraine-s-way-to-eu-membership/>. (дата звернення: 10.09.2024)
3. Прогрес у боротьбі з корупцією та судовій реформі в Україні. Basel Institute on Governance та TI Ukraine. URL: https://baselgovernance.org/sites/default/files/2024-06/240610%20Ukraine%20anticorruption%20update_UA%20version.pdf. (дата звернення: 10.09.2024).
4. Сьомін С. В., Дрьомов С. В. Міжнародний досвід боротьби з корупцією в секторі безпеки: висновки для України". Аналітична записка. *Відділ проблем національної безпеки*. № 21, Серія «Національна безпека». URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/nacionalna-bezpeka/mizhnarodniy-dosvid-borotbi-z-korupciyeyu-v-sektori-bezpeki/> (дата звернення: 10.09.2024).

Ксенія КОЛІСНИЧЕНКО,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія (перша китайська, друга англійська)»,
Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

СОЦІАЛЬНА БЕЗПЕКА ЯК ЕЛЕМЕНТ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Європейська інтеграція є одним із найважливіших пріоритетів для України та Республіки Молдова, який охоплює широкий спектр політичних, економічних та соціальних реформ. У цьому контексті соціальна безпека, як один із ключових аспектів інтеграції до Європейського Союзу, відіграє

надзвичайно важливу роль у покращенні якості життя населення, зменшенні соціальної нерівності та забезпеченні демографічної стабільності. Враховуючи складну соціально-економічну ситуацію обох країн, вступ до ЄС відкриває перед ними нові можливості для зміцнення соціальної безпеки та покращення загального добробуту.

Вступ до Європейського Союзу дає Україні та Молдові шанс на значне поліпшення системи соціального забезпечення. Європейські стандарти охоплюють широкий спектр соціальних політик, включаючи охорону здоров'я, ринок праці, освіту та соціальний захист вразливих категорій населення. Як зазначає О.М. Сергієнко у своїй роботі, впровадження європейських норм і стандартів є важливим кроком для обох країн, оскільки це сприяє забезпеченню соціальної справедливості та рівності у доступі до основних благ [1]. Зокрема, європейські політики у сфері соціального захисту дозволяють краще захищати інтереси пенсіонерів, безробітних, людей з обмеженими можливостями та інших вразливих груп населення.

Важливим аспектом соціальної безпеки в контексті євроінтеграції є зміцнення інституційних основ соціальної політики. Завдяки реформам у сфері соціального забезпечення, держава здатна ефективніше надавати соціальні послуги, що сприяє зменшенню соціальної нерівності та бідності. Як зазначає Попов Д.В., європейська фінансова допомога, яка надходить у рамках програм співпраці з країнами-кандидатами, допомагає модернізувати соціальні інститути та поліпшити їхню ефективність [2]. Зокрема, це стосується інституцій, які надають послуги у сфері охорони здоров'я, освіти, зайнятості та соціального захисту.

Фінансова допомога з боку ЄС відіграє ключову роль у реалізації соціальних програм і проектів, які спрямовані на покращення життєвих умов населення. Європейський Союз виділяє значні ресурси для країн-кандидатів, зокрема на розвиток інфраструктури, підвищення рівня соціальних послуг і стимулювання економічного зростання. Одним із головних напрямків фінансування є створення нових робочих місць та підтримка розвитку малих і середніх підприємств, що сприяє зниженню рівня безробіття та збільшенню доходів населення [2].

Крім того, участь у європейських програмах сприяє залученню інвестицій у різні сфери економіки, що дозволяє розвивати інфраструктуру та підтримувати розвиток віддалених регіонів. Це сприяє зменшенню соціальної нерівності між міськими та сільськими регіонами, що є одним із ключових завдань європейської політики згуртованості. Гаврилюк І.В. підкреслює, що європейські програми розвитку регіонів мають велике значення для покращення умов життя у сільських місцевостях, що є важливим чинником у боротьбі з бідністю та соціальною нерівністю [5].

Реформи в соціальній сфері, що здійснюються в рамках євроінтеграції, сприяють покращенню якості медичних та соціальних послуг. Європейські

стандарти у сфері охорони здоров'я та соціального захисту забезпечують більш ефективний доступ до медичних послуг, що сприяє підвищенню рівня здоров'я населення. Як зазначає І.П. Коваль, реформи у сфері охорони здоров'я, що реалізуються в Україні та Молдові завдяки співпраці з ЄС, дозволяють забезпечити доступ до медичних послуг для всіх верств населення, що є важливим елементом соціальної безпеки [3].

Модернізація медичної інфраструктури, зокрема впровадження новітніх технологій та стандартів лікування, дозволяє знизити рівень смертності та покращити показники здоров'я населення. Це особливо важливо у контексті демографічної стійкості, оскільки зниження рівня смертності та підвищення тривалості життя є ключовими чинниками для забезпечення стабільності населення.

Одним із викликів для України та Молдови є демографічна криза, яка включає зниження народжуваності та міграційні процеси. У цьому контексті європейська інтеграція може стати важливим фактором для стимулювання демографічної стійкості. О.В. Мельник зазначає, що створення нових економічних можливостей через європейські програми може знизити рівень міграції молодого населення і зберегти працездатну молодь у країні [4]. Це, у свою чергу, сприятиме зростанню народжуваності та підвищенню демографічної стабільності.

Європейські політики також спрямовані на підтримку сімей, що може позитивно вплинути на демографічну ситуацію. Наприклад, програми підтримки молодих сімей, виплати за народження дитини та соціальні послуги для багатодітних сімей створюють сприятливі умови для підвищення народжуваності. У цьому контексті, програми ЄС можуть стати основою для розробки національних політик, спрямованих на збереження демографічної стійкості.

Європейська інтеграція також відкриває нові можливості для розвитку системи освіти і професійної підготовки, що має важливе значення для соціальної безпеки. Доступ до європейських програм академічної мобільності, таких як Erasmus+, дозволяє молодим людям отримувати якісну освіту та підвищувати свої професійні навички, що сприяє їхній конкурентоспроможності на ринку праці [6]. Це не лише сприяє зниженню рівня безробіття, але й дозволяє зменшити міграційний відтік молоді, створюючи сприятливі умови для самореалізації всередині країни.

Освітні реформи, які відбуваються у рамках євроінтеграції, також сприяють підвищенню якості освіти та її відповідності сучасним вимогам ринку праці. Це дозволяє країнам краще готувати молодих фахівців до викликів глобальної економіки, що у свою чергу сприяє підвищенню загальної якості життя населення.

Отож, соціальна безпека є ключовим елементом європейської інтеграції для України та Молдови, оскільки вона сприяє підвищенню якості життя

населення, зменшенню соціальної нерівності та забезпеченню демографічної стійкості. Європейський Союз надає значну фінансову, інституційну та експертну підтримку країнам-кандидатам, що дозволяє реалізовувати ефективні соціальні програми, модернізувати інфраструктуру та підвищувати рівень надання соціальних та медичних послуг. Завдяки цим реформам, Україна та Молдова можуть подолати ключові соціальні виклики та забезпечити стабільний розвиток у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Сергієнко О. М. Європейська соціальна модель: перспективи для України. *Науковий вісник*. Київ, 2020. № 12. С. 45-58.
2. Попов Д. В. Фінансова допомога ЄС: соціальні перспективи. *Журнал міжнародної економіки*. Харків, 2019. № 8. С. 67-80.
3. Коваль І. П. Реформи соціального забезпечення у країнах-кандидатах на вступ до ЄС. *Соціальна політика в перехідних економіках*. Львів, 2021. № 6. С. 112-124.
4. Мельник О. В. Міграційні процеси та демографічна стійкість у контексті інтеграції до ЄС. *Демографія і соціальна політика*. Одеса, 2018. № 4. С. 89-102.
5. Гаврилюк І. В. Європейські програми розвитку регіонів: вплив на соціальну безпеку. *Соціально-економічні проблеми сучасності*. Київ, 2020. № 7. С. 33-47.
6. Програми ЄС для молоді: можливості для освіти та працевлаштування // Європейська освіта і мобільність. Львів, 2021. №5. С. 57-71.

Юлія КОМАРИЦЯ,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія, перша англійська»,
факультет іноземних мов, Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

РОЛЬ МЕДІА ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ БЕЗПЕКИ ГРОМАДЯН

Засоби масової комунікації сьогодні охоплюють широкий спектр інструментів для поширення інформації. Застосування технологій мультимедійності у практиці сучасних ЗМІ стало звичною справою. Адже йдеться не лише про боротьбу за увагу аудиторії, а й, безумовно, вплив на неї. Сьогодні все частіше у соціальних мережах можемо спостерігати групи або окремих осіб, що діляться зі своїми підписниками просвітницькою або науково-популярною інформацією [1].

Під час бурхливого розвитку інформаційних технологій та активного впровадження процесів глобалізації соціальні медіа стають потужним інструментом впливу на людину. У час монополізації інформації

традиційними ЗМІ, відвертою пропагандою та маніпуляцією з боку телебачення, людина шукає інформацію на інших комунікативних платформах.

Якщо проаналізувати принципи формування громадської думки за посередництвом соціальних медіа, то насамперед слід врахувати психологічні чинники. Адже кожен індивід прагне бути почутим і прийнятим, задовольнити свою потребу у спілкуванні і приналежності до певної групи. Не менш важливим психологічним чинником є самоідентифікація, підтвердження правильності своїх переконань, утвердження своїх ідей через схвалення однодумців. І хоч комунікація відбувається у віртуальний спосіб, все ж її учасники дбають про створення певного іміджу, для них важлива їхня репутація [1].

Громадська думка у соціальних медіа формується за принципом довіри спільноти, доброчесності і відповідальності. Інформація поширюється через коло осіб, які мають між собою не лише віртуальні зв'язки, а й реальні, а далі до їх віртуальних друзів, далі – до друзів друзів і т. д. Так люди краще сприймають інформацію, довіряють її правдивості.

Ще одним потужним впливом на масову свідомість є чутки. Як правило, вони стосуються важливих для певної соціальної групи чи людини явищ, торкаються актуальних для них потреб та інтересів. Переказування чуток є неусвідомленим бажанням співдіяти у повідомленні чогось важливого та сенсаційного, виглядати проінформованим до моменту, коли переказана інформація буде загальновідомою. Часто у такий спосіб поширюються фейки, і до моменту їх спростування аудиторія настільки масштабно поширює цю інформацію, що не виникає жодного сумніву стосовно її правдивості. Потужний інформаційний вплив соцмереж помітний і серед громадських ініціатив, коли потрібно зібрати відповідну кількість підписів для втілення проєкту, здійснити голосування за певного кандидата, провести опитування чи анкетування, визначити рейтинги популярності [1].

З огляду на поширеність дезінформації в сучасному світі, стало важливіше розрізняти правду і брехню. Розвиток навичок виявлення та перевірки новин має вирішальне значення. Притягнення до відповідальності як спосіб реагування на дезінформацію є найбільш очевидним, втім не найефективнішим способом. Недоліком такого підходу є те, що притягнення до відповідальності — це реагування на вже здійснений факт. А фейки та інші т.зв. “активні заходи” зазвичай створюються так, щоб швидко поширюватись, фіксуватись у свідомості споживачів та гнучко підлаштовуватись під будь-які зміни, в тому числі нормативно-правового характеру. Будь-яке спростування, в тому числі публічне визнання компетентним органом фейкового характеру новини не зможе повністю нівелювати ефект від поширеної інформації.

Тому важливо враховувати та і інші способи протидії фейковим новинам:

- поширення власного наративу;

- спростування і розвінчування фейків;
- застосування механізмів суспільної відповідальності за поширення “фейкових новин” і розбудову саморегуляції та співрегуляції медіасередовища;
- підвищення медіаграмотності суспільства [3].

Підвищення медіаграмотності суспільства – комплекс превентивних заходів із вдосконалення здатності громадян самостійно виявляти фейки, опиратися маніпулятивному впливу, підлаштовуватися під зміни інформаційного середовища, розвивати власне критичне сприйняття інформації [2].

Основним інструментом для перевірки достовірності інформації є пошук новин про джерела. Якщо ви натрапили на цікаву історію на невідомому вам сайті, спершу слід перевірити інформацію щодо самого сайту. Зображення можна клацнувши правою кнопкою миші на фотографію та вибравши опцію «шукати зображення в певному пошуковому сервері». Це запустить пошук зображення, щоб перевірити, чи з'являлося воно раніше в Інтернеті, і в якому контексті, щоб ви могли побачити, чи не було його відредаговано». Також для достовірності, треба шукати кілька джерел інформації. Для цього потрібно перевірити, наприклад, як інформаційні видання повідомляють про одну і ту ж подію.

Дані дослідження показали, що медіаграмотність українців – тобто рівень вміння свідомо сприймати і критично тлумачити інформацію, а також користуватися розмаїттям медіа - є низькою [2].

Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що сьогодні соціальні медіа впевнено зайняли свою нішу у масово-комунікаційній сфері. Крім того, соціальні медіа здобувають популярність не лише у потенційних підписників, а й у професійних журналістів. Той факт, що соціальні мережі мають потужну силу впливу на масову свідомість, спонукає не втрачати пильність, адже цим можуть скористатися маніпулятори.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вплив соціальних медіа на формування громадської думки. URL: <http://dx.doi.org/10.30970/vjo.2020.48.10560>
2. Боротьба з фейковими новинами. URL: <https://postinformation.medium.com/%D0%D1%80%D0%BE%D0D0%B8-4d5ef6a4e5ec>
3. Боротьба з дезінформацією: як розпізнавати і боротися з неправдивими новинами. URL: <https://postinformation.medium.com/%D0%B1%D0%BE%D1%80%D0%BE%D1%82%D1%8C%D0%B1%D0%B0-%D0%B7-%D1%BC%D0%B8%D0%BD%D0%B0%D0%BC%D0%B8-4d5ef6a4e5ec>

Марія МАХНИЦЬКА,

*здобувачка четвертого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія: перша-англійська»,
факультет іноземних мов, Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

ПЕРЕВАГИ ВСТУПУ РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ТА УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

23 червня 2022 року Європейська Рада надала Республіці Молдова статус кандидата на вступ до Європейського Союзу. Шарль Мішель, президент Європейської Ради, заявив, що це «історичний момент». На думку прем'єрки Молдови Наталі Гаврилиці, перемовини Молдови з ЄС про вступ можуть початися не раніше осені 2023 року [1].

Президентка Молдови Мая Санду підписала указ про початок переговорів щодо приєднання країни до Євросоюзу. Про це вона повідомила у соцмережі X. «Сьогодні я підписала указ про початок переговорів щодо вступу Республіки Молдова до ЄС. Вступ до Євросоюзу – це наш шлях до миру, процвітання і кращого життя для всіх громадян», – написала Санду, побажавши успіхів делегації країни на переговорах. Переговори про вступ Молдови – і України – до Євросоюзу мають початися 25 червня. 7 червня, Європейська комісія підтвердила, що позитивно оцінює прогрес обох країн щодо проведення євроінтеграційних реформ. Водночас сам початок переговорів не означає швидкого прийому до Євросоюзу. Наразі до ЄС входять 27 держав. Ще дев'ять країн мають статус кандидата до Євросоюзу і перебувають на різній стадії переговорів про вступ [4].

«Розширення ЄС ґрунтується виключно на виконанні то умов, - зазначає політологиня з аналітичного Центру європейської політики (ЕРС) Теона Лаврелашвілі. І навіть коли переговори про вступ почнуться, ці умови нікуди не подінуться. Не можна забувати, що прийняття нових членів до Євросоюзу ґрунтується на заслугах, потурань не буде, і це мають враховувати країни з максималістськими запитами – я маю на увазі Україну». На думку експертки, переговорний процес не завершиться найближчими роками.

Голова Європейської Ради Шарль Мішель заявляв про мету прийняти Україну до ЄС до 2030 року, однак Лаврелашвілі вважає її нереалістичною. «Думаю, варто без сорому сказати, що в Україні існує проблема корупції. Звичайно, зараз у цієї країни є більш важливе завдання: покласти край трагедії, що триває, і знайти прийнятний, насамперед для неї самої та міжнародних партнерів, мир. Однак це не повинно перешкоджати заходам щодо зниження рівня корупції та прогресу в проведенні реформ», - вважає Лаврелашвілі [2].

Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України. І найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Для України європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС. Як невід’ємна частина Європи, Україна орієнтується на діючу в провідних європейських країнах модель соціально-економічного розвитку.

Головна перевага вступу України в ЄС полягає у можливості виходу нашої держави на один рівень з провідними країнами Європи та прийняття її до співдружності вільних, розвинутих в економічному та політичному плані держав.

До переваги вступу України до ЄС також можна віднести:

- політичні вигоди: стабільність політичної системи та адаптація національного законодавства із законодавством ЄС, реформування недієздатного національного судочинства, участь в Європейській колективній безпеці та гарантування, за її допомогою, територіальної недоторканості України;

- економічні вигоди: макроекономічна стабільність, нові ринки збуту для українських товарів та додаткові інвестиції, в українську економіку, забезпечення розвитку середнього та малого бізнесу, впровадження стандартів ЄС у виробництві, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств, надання субсидій деградуєму сільському господарству, зменшення митних тарифів та отримання позитивного сальдо торговельного балансу;

- соціальні вигоди: формування середнього класу, реформування освіти, соціального захисту, ефективний захист прав людини в інституціях ЄС, відкриття кордонів для вільного пересування населення та розширення можливостей для освіти, роботи й відпочинку, забезпечення високого рівня життя населення;

- культурні (ідеологічні) вигоди: поширення української культури в країнах ЄС, широкий доступ до інформаційного потенціалу ЄС та ін.

Високий рівень розвитку демократичних інститутів в країні, яка претендує на вступ є одним із основоположних критеріїв для інтеграції нових членів до ЄС. Обравши курс на європейську інтеграцію, наша держава має докласти значних зусиль аби українські громадяни відчували переваги демократії європейського зразка.

ЄС – це енергетична безпека. У сучасних умовах жодна європейська країна не в змозі одноосібно забезпечити свою енергетичну безпеку.

Рухаючись по дорозі до вступу в ЄС наша держава намагається отримати підтримку та відстоювання своїх енергетичних інтересів з боку провідних країни Європи. Ставши членом європейської спільноти, Україна не буде сприйматись лише як «транзитна територія», через яку прокладені трубопроводи в Європу.

Досягнення: підписання Угоди про асоціацію з ЄС 1 вересня 2017 р. У повному об'ємі запрацювала Угода про асоціацію України з ЄС, яка була підписана 2014 р. Загалом з початку переговорів щодо асоціації Україна з ЄС до повного її функціонування пройшло десять років, а суперечки навколо угоди стали поштовхом до початку Євромайдану у Києві, який призвів до повної зміни влади в країні у лютому 2014 року та Революції Гідності в Україні. Ключовими є четвертий та п'ятий розділи асоціації, які стосуються торгівлі, економічної та галузевої співпраці. Вони складають так звану глибоку і всеохоплюючу зону вільної торгівлі, щодо якої різко протестувала Росія у 2013 році.

Метою зони вільної торгівлі є лібералізація взаємного доступу до ринків товарів та послуг, а також узгодження українських правил та регламентів з нормами ЄС. Більшість розділів асоціації почала тимчасово діяти ще з 1 листопада 2014 року, а найголовніша – економічна – почала функціонувати з 1 січня 2016 року. У перший рік вільної торгівлі з ЄС український експорт до союзу зріс на понад 3%, а товарообіг – на понад 6%. За 6 місяців 2017 року зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами ЄС зросла на 22 %. Після анексії Криму та початку конфлікту на Донбасі, що збіглось у часі з підписанням угоди і запровадженням Україною та Росією низки взаємних санкцій, багато українських підприємств опинились без ринків збуту. Натомість для низки галузей України ЄС став основним торговельним партнером.

Отже, основними напрямками інтеграційного процесу для України є адаптація законодавства України до законодавства ЄС, розвиток торговельних відносин між Україною та ЄС, інтеграція України до ЄС у контексті загальноєвропейської безпеки, політична консолідація та зміцнення демократії, зміцнення фінансової складової євроінтеграційного руху України, адаптація соціальної політики України до стандартів ЄС, культурно-освітня і науково-технічна інтеграція, регіональна інтеграція України, галузева співпраця, співробітництво в галузі охорони довкілля [3].

ЛІТЕРАТУРА:

1. Відносини Молдова – Європейський союз URL: <https://w.wiki/BF3J> (дата звернення: 19.09.2024).
2. Переговори про вступ: коли Україна і Молдова увійдуть до ЄС URL: <https://www.dw.com/uk/peregovori-pro-vstup-ukraini-do-es-cogo-ocikuvati/a-67339511> (дата звернення: 19.09.2024).
3. Позитивні наслідки вступу України до ЄС

URL: <https://www.bsmu.edu.ua/blog/6860-pozitivni-naslidki-vstupu-ukraini-do-es/> (дата звернення: 19.09.2024)

4. Санду підписала указ про переговори щодо вступу Молдови до ЄС URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/news-moldova-es/33003711.html> (дата звернення: 19.09.2024)

Марія САВЕЛЬЄВА,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов
Університет Ушинського*

Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
*філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського*

МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ГРОМАДЯН ВІД МАНІПУЛЮВАННЯ ГРОМАДСЬКОЮ ДУМКОЮ: РІЛЬ МЕДІА

У сучасному світі інформаційні потоки постійно збільшуються, що створює сприятливі умови для маніпуляцій, особливо з урахуванням зростання впливу цифрових медіа та соціальних мереж. Громадяни стають дедалі вразливішими до інформаційних атак, які здатні суттєво вплинути на їхні переконання, поведінку та навіть політичні процеси. Маніпуляція є прихованим процесом, де люди часто неусвідомлено стають жертвами впливу, коли їхні думки чи дії використовуються на користь тих, хто маніпулює. У наші дні цей процес виходить за межі особистого спілкування і набуває масового характеру через засоби масової інформації (ЗМІ). Саме тому важливо розуміти, як медіа впливають на формування громадської думки, і як захиститися від маніпуляцій, що можуть призвести до дезінформації та соціального розколу.

Медіа, як основний канал поширення інформації, мають подвійний вплив: вони можуть як інформувати і підтримувати демократичні процеси, так і бути інструментами маніпуляцій громадською думкою.

Маніпулювання громадською думкою – це прихований вплив на людей для формування певних переконань або поведінки, часто всупереч їхнім інтересам. Маніпуляція у засобах масової інформації полягає в умисному використанні різних засобів комунікації, таких як телебачення, радіо, газети, інтернет-портали та соціальні медіа, з метою керування переконаннями та поведінкою аудиторії [1].

Виділяють два основних види маніпуляцій: оперативну та стратегічну. Оперативна маніпуляція використовує вже існуючі в свідомості людей цінності та стереотипи, щоб вплинути на їхню поведінку у конкретних ситуаціях. Це може включати голосування, участь у протестах або підтримку певних соціальних ініціатив. Стратегічна маніпуляція, навпаки, полягає у

довготривалому формуванню цінностей та стереотипів, які підтримують вигідний маніпуляторів політичний чи економічний порядок. Ці закріплені в свідомості елементи можуть бути використані для оперативного впливу при потребі [2].

Внаслідок таких маніпуляцій підривається довіра до офіційних джерел, дезорієнтуються громадяни, що може призвести до соціальних конфліктів і помилкових рішень. Медіа при цьому використовують кілька ключових принципів для маніпуляції: спрощення, стандартизацію та стереотипізацію, фрагментацію проблем, маніпуляцію контекстом, сенсаційність, повторення та мовні маніпуляції.

Спрощення повідомлень робить інформацію доступнішою, але це часто призводить до втрати важливих деталей і зведення складних тем до базових понять. У засобах масової інформації існує правило, що повідомлення повинно мати рівень зрозумілості, який відповідає коефіцієнту інтелекту приблизно на 10% нижче від середнього рівня аудиторії, на яку воно розраховане. Це означає, що матеріали мають бути зрозумілі навіть для тих, хто не має спеціальних знань або глибокого розуміння теми. Стандартизація і стереотипізація дозволяють медіа подавати складні явища через готові шаблони, закріплюючи поверхневі уявлення та стереотипи у свідомості аудиторії. Це можна помітити під час висвітлення міжнародних конфліктів, де ситуація зображується як протистояння «своїх» і «чужих», що сприяє поляризації суспільства [3].

Фрагментація проблем – це ще один метод, за допомогою якого медіа розбивають складні питання на окремі частини, що заважає аудиторії бачити загальну картину. Хоча інформаційний потік у медіа може здаватися хаотичним, він ретельно контролюється редакторами та керівниками ЗМІ. Це дозволяє маніпулювати громадською думкою, вирішуючи, які факти заслуговують на увагу, а які можуть бути проігноровані. Маніпуляція контекстом включає виривання фраз з контексту або подання неповних висловлювань, що спотворює загальне сприйняття інформації. Такі методи часто використовуються в політичних кампаніях, де маніпулювання контекстом викликає емоційні реакції у виборців [3].

Крім того, сенсаційність і створення відчуття терміновості через постійне оновлення новин, акцент на кризах і надзвичайних подіях провокують аудиторію реагувати емоційно, не аналізуючи ситуацію. Повторення інформації також є дієвим методом, який закріплює переконання в масовій свідомості, активно використовуючись у пропаганді та рекламі. Мовні маніпуляції в свою чергу включають свідоме використання певних слів і термінів, щоб створити бажане враження у аудиторії, зменшуючи негативні асоціації з агресивними діями [3].

Захист громадян від маніпуляцій вимагає комплексного підходу, що включає медіаграмотність, законодавчі ініціативи, технологічні рішення та

розвиток критичного мислення. Медіаграмотність є однією з основних складових захисту громадян від маніпуляцій. Вона навчає людей розпізнавати фейкові новини, пропаганду, спотворення фактів і замовчування важливої інформації. Підвищення рівня медіаграмотності формує стійкий імунітет до маніпуляцій, дозволяючи громадянам більш критично ставитися до отриманої інформації. Законодавчі ініціативи також відіграють важливу роль у боротьбі з маніпуляціями. Регулювання медіа та соціальних мереж може включати прийняття законів, що зобов'язують платформи видаляти фейкові новини, пропагандистський контент або блокувати користувачів, які поширюють небезпечну інформацію. Проте тут важливо зберегти баланс між свободою слова та безпекою суспільства, оскільки надмірне регулювання може обмежити право на вільне висловлювання. Крім законодавства, технологічні рішення також стають важливими інструментами у протидії маніпуляціям. Сучасні алгоритми на основі штучного інтелекту здатні аналізувати великі обсяги даних, виявляючи спотворену або фейкову інформацію та нейтралізувати її ще на етапі поширення. Останнім, але не менш важливим аспектом є розвиток критичного мислення. У кризові моменти, коли емоції можуть переважати над логікою, здатність аналізувати інформацію з різних джерел і ставити під сумнів її достовірність допомагає уникнути впливу маніпуляцій. Вихід за межі власних інформаційних бульбашок і використання міжнародних джерел сприяє формуванню більш повної картини подій і зменшує вразливість до маніпуляцій [4].

Беручи до уваги інклюзивність, можна відзначити, що рівний доступ до медійних ресурсів допомагає зменшити ризики маніпуляцій і дезінформації. Коли всі соціальні групи мають рівний доступ до інформації та беруть участь у суспільному діалозі, стає важче створювати однобічні картини подій. Відсутність доступу до надійної інформації робить окремі групи вразливими до дезінформації, тоді як участь усіх груп у відкритому суспільному дискурсі зміцнює стійкість до маніпуляцій.

Отже, медіа мають ключову роль у захисті від маніпуляцій та дезінформації, забезпечуючи як точну інформацію, так і інструменти для критичного оцінювання новин. Підвищення медіаграмотності, законодавчі ініціативи, технологічні рішення та критичне мислення є необхідними для зміцнення інформаційної безпеки суспільства. Важливо продовжувати розвиток освітніх програм, підтримувати незалежні медіа та впроваджувати нові технології для боротьби з дезінформацією, щоб забезпечити стійкість суспільства в умовах швидких змін.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Фейки в медіа під час повномасштабної війни в Україні (за матеріалами 2022 року). URL: <https://ekhnuir.karazin.ua/server/api/core/bitstreams/3266fb89-1147-4750-bfc6-cb0c23148a5d/content> (дата звернення 04.09.2024).

2. Стадніченко В. Громадянська думка як об'єкт маніпуляції засобами масової комунікації. URL: <https://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/14675/Stadnichenko.pdf?sequence=1> (дата звернення 04.09.2024).
3. Стельмашов А. З.М.І.: засоби маніпулювання інформацією. URL: <https://ms.detector.media/manipulyatsii/post/10579/2011-01-15-zmi-zasoby-manipulyuvannya-informatsiieyu> (дата звернення 04.09.2024).
4. Павелецька С. Як захиститися від маніпуляцій та пропаганди. URL: https://lb.ua/blog/svitlana_paveletska/524932_yak_zahistitsya_vid_manipulyatsiy.html (дата звернення 04.09.2024).

Анастасія ЯГОЛЬНИЦЬКА,

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 035 «Філологія», факультет іноземних мов,
Університет Ушинського*

**Науковий керівник: Оксана ПЕТІНОВА, д. філос. н., професор кафедри
філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності,
Університет Ушинського**

БЕЗПЕКА ЛЮДИНИ: ЗАХИСТ ГРОМАДЯН ВІД ДІЙ ДЕЗІНФОРМАЦІЇ

Дезінформація стає серйозною загрозою для безпеки громадян у сучасному світі, де інформаційні потоки поширюються з небаженою швидкістю. Здатність відрізнити правдиву інформацію від неправдивої критично важлива для захисту особистої та суспільної безпеки. Дезінформація здатна вплинути на поведінку людей, викликаючи небажані наслідки, зокрема прийняття рішень на основі фейкових даних та маніпуляцій.

Типи дезінформації можна класифікувати на кілька основних категорій-контентів. Насамперед існує сфабрикований контент, який включає неправдиві матеріали, створені з використанням штучного інтелекту, таких як згенеровані зображення, відео та аудіозаписи, що часто називають «deepfakes», які видаються за реальні, але насправді є вигаданими. Наступний контент – це маніпульований контент, який представляє собою справжні дані, з якими було проведено маніпуляції, наприклад, шляхом використання підроблених зображень або відео. Також існує неправдивий контент, де справжній матеріал, такий як фотографії, був змінений або представлений в іншому контексті, що спотворює його первісний зміст. І останній – це фальшивий контент, при якому заголовки, візуальні ефекти або підписи загалом не відповідають фактичному змісту статті [2].

Дезінформація не прив'язана до жодної конкретної платформи і може приймати майже будь-яку форму комунікації. Вона проходить через телебачення, радіо, Інтернет та інші масові засоби зв'язку. Чутки, передані з

уст в уста, маніпульовані відео, промови, відредаговані фотографії, групові текстові повідомлення, програми для новин, а також майже будь-який інший вид матеріалу можуть використовуватися для поширення дезінформації. Особливе занепокоєння викликає поява технології «deepfakes», яка створює значні виклики у визначенні походження та достовірності відео. Ця технологія дозволяє цифровим способом «приєднувати» обличчя однієї людини на тіло іншої у відео, що дає можливість створювати контент за участю політиків, знаменитостей та інших осіб, який може мати значний негативний вплив на суспільство [3].

Дезінформація має глибокий і комплексний вплив на суспільство, який проявляється через різноманітні аспекти, такі як психологічний, економічний та політичний. Психологічний вплив дезінформації може бути значним: регулярний контакт з неправдивою інформацією ускладнює здатність людей відрізняти правду від брехні, що може призвести до загальної недовіри до всіх джерел інформації, включаючи ті, які традиційно вважаються надійними, як, наприклад, регульовані засоби масової інформації. Цей ефект особливо помітний під час кризових ситуацій, як-от пандемія Covid-19, коли дезінформація збільшила рівень страху і стресу серед громадян, погіршуючи їхню здатність адекватно реагувати на реальні загрози [2].

Економічний вплив дезінформації також не можна ігнорувати: поширення фейкових новин і неправдивих заяв про компанії та економічні події може дестабілізувати фінансові ринки, вплинути на інвестиції, змінювати ринкову вартість компаній і навіть спричинити економічні кризи [2]. Вплив дезінформації на політику та медіа є ще однією важливою сферою: у політичному контексті дезінформація може підривати довіру до державних установ і виборчих процесів, що може призвести до політичної нестабільності. В медіа дезінформація веде до розподілу неправдивих новин, що шкодить репутації ЗМІ, спотворює громадську думку і ускладнює пошук достовірної інформації.

Захист від дезінформації вимагає активної обережності та ретельного підходу до оцінки інформації. Першим і найважливішим кроком є звернення уваги на те, звідки надходять новини. Завжди перевіряйте, який сайт, джерело або платформа надає інформацію. Надійні медіа, що мають перевірену репутацію, чітко вказують свої джерела і несуть відповідальність за неї. Це дозволяє уникнути попадання на недостовірні або маніпулятивні матеріали, що можуть викривлювати факти або навмисно поширювати дезінформацію. Особливо це важливо у світі, де дезінформація може виглядати дуже правдоподібно завдяки її професійній подачі.

Другим важливим кроком є перевірка першоджерела інформації, особливо якщо новини надходять з соціальних мереж. Соціальні мережі часто служать джерелом недостовірної інформації, оскільки вони можуть поширювати чутки або фальшиві новини без належної перевірки. Перед тим

як довіряти новині, спробуйте знайти першоджерело та перевірити його достовірність. Крім того, завжди читайте весь текст, а не лише заголовки, які можуть бути оманливими та спрямованими на привернення уваги. Перевірка альтернативних джерел і різних поглядів на проблему допоможе створити більш об'єктивну картину і відрізнити правду від дезінформації. Чим більше у вас буде інформації з різних джерел, тим легше буде уникнути маніпуляцій та зберегти ясність розуміння подій [1].

Отже, дезінформація є серйозною загрозою для суспільної безпеки, оскільки вона має глибокий і всебічний вплив на всі аспекти життя громадян. В умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій здатність відрізнити правду від брехні стає критично важливою для забезпечення як особистої, так і суспільної безпеки. Дезінформація не лише спотворює індивідуальне сприйняття реальності, але й має потенціал дестабілізувати економічні системи, підірвати довіру до державних установ та інших важливих інституцій, а також загрожує здоров'ю людей шляхом розповсюдження фальшивих медичних фактів. З метою зменшення негативного впливу дезінформації необхідно приділяти особливу увагу розпізнаванню фейкової інформації. Громадяни повинні вміти перевіряти достовірність джерел новин і забезпечувати їхню надійність, що включає перевірку фактів і аналіз альтернативних точок зору. Також важливо підтримувати відповідальність медіа, щоб запобігти поширенню недостовірної інформації. Лише комплексний підхід до перевірки інформації та підтримка етичних стандартів в медіа можуть допомогти зменшити вплив дезінформації та забезпечити стабільність і безпеку в суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Madison Arnold. 7 ways to protect yourself against misinformation. URL: <https://news.asu.edu/20200407-solutions-7-ways-protect-yourself-against-misinformation> (дата звернення: 04. 09. 2024)
2. Eva Surawy Stepney, Clare Lally. Disinformation: sources, spread and impact. URL: <https://researchbriefings.files.parliament.uk/documents/POST-PN-0719/POST-PN-0719.pdf> (дата звернення: 03. 09. 2024)
3. Disinformation. URL: <https://www.americansecurityproject.org/public-diplomacy-and-strategic-communication/disinformation/> (дата звернення: 04. 09. 2024)

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції
17-18 жовтня 2024 року

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

Здано на виробництво – 30.11.2024. Підписано до друку з оригіналу- макета – 30.11.2024. Формат по ISO 216 A4, 297x210, 1/16. Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 10,2. Наклад 200 прим.
Міжнародне наукове видавництво Видавничий дім «Гельветика».
65020, Одеська обл., місто Одеса, вул.Інглезі, будинок 6/1, тел.: 095 934 4828